

TRONG "TỦ SÁCH QUÝ"

LƯU-THỊ-HẠNH

NHỮNG VÀNH KHĂN TRẮNG

Tiểu Thuyết

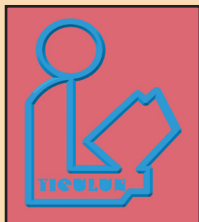

HANOI

A - CHAU AN - CUC

NHỮNG VÀNH KHĂN TRẮNG

LƯU-THỊ-HẠNH

MỤC LỤC

Lời Nói Đầu	5
I	8
II	36
III	71
IV	89
V	114
VI	120
VII	130
VIII	142
IX	155

Lời Nói Đầu

Một nhà phê bình đầy đủ tư cách đã nói mấy câu đáng để suy nghĩ này về quyển «Một chuyện tình 15 năm về trước» tác phẩm thứ hai của bà Lưu-thị-Hạnh.

- Có một điểm đáng tiếc nhất xảy ra trong tác phẩm đầy thanh lịch và cao quý ấy là sự «có hậu» của các vai chính, hay nói đúng hơn, của quyển truyện.

Chúng tôi đem thuật lại câu phán đoán ấy với bà Lưu-Thị-Hạnh, thì bà cười :

- Chính ý kiến của nhà phê bình kia đã hơn một lần là ý kiến của tôi. Tôi định chấm hết câu chuyện ở đoạn Thủy lên Vĩnh yên làm việc. Nếu được chấm hết ở đây, câu chuyện có lẽ đã đậm đà hơn và... chưa xót hơn. Độc giả, tôi biết, một phần đồng thích những cái đang dở, đau đớn, dầu táo bạo đến thế nào mặc lòng. Nhưng kẻ viết ra truyện để họ đọc, khôn nổi ! lại là một người không thích những kết cấu chưa chát bao giờ, lại là một người đàn bà !

- Thừa bà, theo ý chúng tôi, «Một truyện tình 15 năm về trước» có thể là một «truyện thực» với hết thầy mọi người...

- Và là một truyện thực cấu tạo theo lối tiểu thuyết... một truyện thực được điểm trang thêm lên.

Một truyện thực cấu tạo theo lối tiểu thuyết ?

Y nghĩ ấy lại trở về với chúng tôi khi đọc «Những vành khăn trắng» tập truyện thứ nhất, và cũng là tập truyện «non nhất» của bà, như lời bà đã nhũn nhặn nói với chúng tôi.

Bà Lưu thị Hạnh sắp phân tách cho ta thấy tâm trạng một người đàn bà góa trẻ và đẹp n hạng người có thể có được bất cứ ở một thời đại nào, thế hệ nào.

Cái chung thủy, luân lý, nguồn gốc bảo tồn cho gia đình Việt-Nam, lại được thêm lần nữa sáng lên dưới cây viết của một người thiếu phụ chịu suy nghĩ, tìm tòi.

Nhưng Hậu - vai chính trong truyện - là ai, mà bà Lưu Thị Hạnh có thể am hiểu tâm trạng một cách tường tận thông thái như thế ?

Hậu là... Hậu là bà, hay cô, hay tôi - nếu tôi cũng thuộc về phái yếu - và Hậu có thể là một người như mọi người.

7 | Những Vành Khăn Trắng

Có lẽ, sau hết, Hậu là con người sau khi đưa chân chúng tôi ra đến cổng, quay vào gọi con :

- Khánh ơi ! Lại đây với mẹ !

Nhà xuất bản

I

Sau hai tháng đi nghỉ mát ở một vùng quê người chú họ, Hậu trở lại Hà-nội. Ngay hôm đặt chân lên sân ga, Hậu đã cảm thấy sự bức bối, chán nản. Cảm giác ấy, đã hơn một tuần lễ nay, vẫn theo dõi Hậu. Hà nội vẫn nhiều nắng. Nắng mạnh, trời xanh, tiếng phố rộn rã, ngân ấy thứ đủ làm cho Hậu, một người thiếu phụ góa chồng liên tưởng đến sự cô độc trong đời mình.

Hậu buồn lắm. Thành phố hoa lệ này, chủ nhật nào cũng vui như tết. Không ngớt, những con tàu đem hành khách đổ về đây, từ ở các tỉnh lân cận lại. Hà nội như một viên ngọc, hào quang với mọi sự cảm dỗ, bắt người ta phải bỏ ra một ngày trọn, hay ít ra nửa ngày, để dất nhau tùm năm, tùm ba đi mòn các đường phố. Lẩn trong những trang nhan sắc đã quen mắt mọi người, hàng toán thiếu nữ vui vẻ, nhưng vẫn lộ vẻ xa lạ trên mặt, dong nhau thành từng hàng như bướm bướm trên các ngã đường, gió lật những tà áo sáng reo vui như cò. Những cặp mắt to to, đen đen, buồn buồn thay nhau lần lượt nhìn vào cái trắng lệt, cái lộng lẫy, cái xa xỉ đến tột bậc là Hà nội.

Hậu đứng trên tầng gác phố Duvigneau, thở dài. Cái đám người đông đúc, rồn nhau như sóng, sự vui vẻ ồ

9 | Những Vành Khăn Trắng

vỡ hết ra trong một ngày nghỉ việc, làm Hậu se lòng khi nghĩ đến cảnh hưởng trợ trợ của đời mình.

Hậu chưa bao giờ sống những giờ phút nặng nề như thế. Hậu nghiêng xuống cái hạnh phúc của người đời với một tấm lòng góa bụa sâu thẳm. Căn gác Hậu ở biệt lập hẳn ra ngoài sự náo nhiệt của bốn bề.

Gió bẽ vẫn còn vang đầy trong tai Hậu, gió bẽ với quãng mệnh mông ngàn đời dậy sóng, hớn hở trong một cuộc phấn đấu vĩnh viễn âm thầm. Hậu còn thấy cả bãi cát dài chạy dọc theo hàng thông, một sự phẳng lặng ghê người trên đây đã bắt đầu mờ dần những dấu chân du khách.

Ở gian nhà bên tiếng đọc bài của Khánh, con Hậu, vẫn vắng vắng. Bỗng có tiếng chuông reo. Hậu chạy cầm lấy máy nói đưa lên tai. Ở bên kia đầu giây, một tiếng nói ỏn ẻn, nhẹ nhàng đưa lại. Hậu trả lời bạn vài câu hỏi thăm về sức khỏe, rồi cuối cùng, trước khi đặt ống nói xuống, Hậu thêm, bằng thứ giọng chán lạnh :

- Tôi chả việc gì cả.

Mà thực. Hậu còn biết nói thêm gì, ngoài câu : tôi chả việc gì cả ? Tôi chả việc gì cả, nghĩa là tôi đã buồn, đã chán vào cái độ mà tiếng nói loài người thiếu hẳn để

diễn tả cái hiu quạnh, đau đớn của lòng. Tôi chả việc gì cả ! Cho đến những phút rơi vào không gian cũng không có tiếng động, thời khắc trôi trong một sự hiu quạnh rộng hơn trí ức đoán của người đời.

Hậu là nữ giáo viên ở một trường tư thực Hà nội. Từ ngày chưa lấy chồng, và đến nay góa bụa, Hậu vẫn giữ cái chức việc nặng nề ấy, để cố tìm trong đó sự yên ủi thiêng liêng cho lòng mình. Hậu lấy Bảo vì ái-tình giữa người : Một cuộc hôn nhân đẹp đẽ nhất trong những cuộc hôn nhân đẹp đẽ ở thế giới này. Bảo, với mảnh bằng cử nhân luật, thi vào trường binh bị lập ra từ ngày có chiến tranh. Đậu vào số những sinh viên ưu hạng, Bảo sắp được cử sang Pháp nơi chàng hằng mê luyện cái không khí thanh thoát, cái tinh hoa nẩy nở ở bên kia bờ bể Mediterrannée thì có tin đình chiến. Cách ít lâu, được cử ra vùng biên giới, Bảo hằng hái nghe theo tiếng gọi của chí nguyện, và cũng như bao nhiêu người có tim óc khác, chàng gặt thăm nước mắt từ già người yêu.

Bốn tháng rồi ! Hậu hằng ngày chờ tin chồng ở căn gác nhỏ, hy vọng mong manh đem đặt cả vào một cái bóng mà nàng thường mơ thấy ở phương trời. Bốn tháng, rồi thêm hai tháng nữa, và Bảo đã chết trận. Hôm được tin dữ, Hậu ngất đi mấy lần. Sau bao nhiêu ngày

11 | Những Vành Khăn Trắng

khóc lóc, nỗi đau đớn của Hậu dịu dần, và đổi thành ra sự buồn bã, cô độc. Hậu cố tạo lấy sự vui sống bằng cách hy sinh cho con, hy sinh cho cái nghề thanh cao nhưng bạc bẽo của mình.

Hậu gạt bỏ hết những thương tiếc, đem yên lặng trùm lên kỷ niệm, yêu thương con và tận tâm dạy dỗ những chiếc đầu xanh biếc như mùa xuân.

Song le với cái sức ngấm ngấm phá tán, nỗi đau khổ vẫn hằng trở dậy, xâu xé lòng nàng. Hậu lại ghê sợ trước cái trống rỗng khơi lên từ sau ngày Bảo mất, cái trống rỗng đã tiêu mất của Hậu bao nhiêu nghị lực, bao nhiêu kiên nhẫn mà vẫn chưa lấp được một phần.

Đến bây giờ, Hậu lại trở về sống tiếp cái đời quả phụ trong gian gác lạnh. Ở đó, Hậu không còn tìm thấy gì hơn là sự u uất, tang chế của đời mình. Những ngày chủ nhật đã vui vẻ trôi qua cửa nhà Hậu. Và nỗi đau khổ mà Hậu cố công dập tắt, vẫn rõ rệt như một đám ma đi qua những phố đông đúc.

Chiếc đồng hồ treo trên tường điểm hai tiếng. Hậu vẫn ngồi im lặng trong chiếc ghế mây, đưa mắt nhìn xuống đường phố.

- Mợ !

Hậu giật mình quay lại hỏi con :

- Gì đây Khánh ?

- Mẹ chưa đi lại đằng bác Thảo à ?

Hậu uể oải đứng giậy. Nàng vuốt tóc con và nói lửng:

- Ừ, để mẹ đem con đi. À mà con chưa mặc quần áo đẹp kia mà ?

Chính Hậu, Hậu cũng chưa trang điểm gì cả. Nàng tiến lại trước tấm gương, vắn tóc khoác lên mình chiếc áo nhiễu xám, rồi gọi Khánh :

- Xong chưa con ?

Khánh vui vẻ chạy đứng bên mẹ. Vô tình, bóng hai người sóng đôi trước gương, làm Hậu tránh nghĩ đến một chiếc bóng khác đã lìa đời.

Hậu bước vội ra cửa...

Vừa đặt chân xuống nhà dưới, Hậu nghe có tiếng gọi rật lại :

- Mẹ cả đi đâu thế ?

Hậu quay lại phía mẹ chồng, lễ phép :

13 | Những Vành Khăn Trắng

- Mẹ cho con đưa cháu Khánh lại nhà chị Thảo chơi.

Bà cụ nhìn Hậu rồi bấu môi một cách kín đáo :

- Mợ có đi đâu thì để thằng Khánh ở nhà với tôi.

Mẹ chồng Hậu vốn ghét những cuộc họp bạn giao du như thế. Từ ngày Bảo mất đi, bà trở nên gay gắt, khó chịu. Lòng già như tuổi bà quên rằng những góa phụ, những góa phụ trẻ tuổi như Hậu vẫn có thể tìm thấy ít nhiều sự vui vẻ trong cuộc đời, và không thể giam mình mãi trong sự tang tóc được.

Bà đã nhiều lần tỏ ý mai mỉa Hậu khi thấy nàng nói đến chuyện nay đi lại nhà bạn này mai đi lại nhà bạn khác. Cái son sắt và kỷ niệm, bà cho rằng chỉ có những người mẹ mới có được cho con, và sự đau đớn của các người vợ trẻ như Hậu chỉ thoáng qua như gió. Hậu không thoát được sự khắc luận ấy. Không nói thẳng thì bà tìm cách châm biếm bóng gió sự giao du và cách ăn mặc của Hậu.

Bà thường chỉ trích cách đi đứng ăn nói thậm chí bà ghét luôn đến vẻ mặt đẹp đẽ của nàng nữa.

Bà thường bảo Thịnh con gái bà :

- Rồi mày xem nó có nhớ thương thằng Bảo thì già

lắm là được dăm tháng.

Mặc dầu Hậu vẫn tỏ lòng kính trọng mẹ chồng. Nàng cố ngăn cản sự đau khổ của mình trước vẻ khinh ghét của bà và Thịnh. Hậu cố gắng chịu đựng. Nàng giả vờ như không hay biết gì hết. Nhưng vẻ lạnh lùng của nàng, khôn nổi, bà mẹ chồng lại hiểu ra sự khinh rẻ.

Những cái nhìn soi bói, hờn trách lại gập đôi xuống đầu Hậu, lại làm dày thêm làn không khí bao phủ lấy ngày sống của nàng. Nhiều lúc Hậu ứa nước mắt, nhưng nàng lại tự trấn tĩnh ngay vì sợ làm buồn lòng mọi người.

Hậu ái ngại bảo con :

- Thôi con ở nhà với bà, mợ có việc cần phải đi vắng này một chút.

Rồi quay lại phía Thịnh, Hậu dịu dàng :

- Cô Thịnh có đi chơi với tôi không ?

Thịnh gay gắt :

- Chịu thôi ạ. Đến nhà ai chứ đến nhà bà giáo Thảo thì tôi không quen !

Hậu làm như không nghe tiếng, chào mẹ chồng, rồi bước ra.

15 | Những Vành Khăn Trắng

Một làn gió mát thổi bay tà áo Hậu lên. Trời xanh không gợn mây, như dọn trước một ngày thu gần đến.

Hậu vừa đi, vừa nghĩ ngợi. Nàng không lấy làm bức dọc vì câu trả lời đầy miệt thị vừa rồi của Thịnh, em chồng nàng. Nàng chỉ thấy mình thành thật thương hại Thịnh, vì cũng như nàng, Thịnh cũng có những ngày thăm đạm, sống một cuộc đời nếu không là tang tóc, góa bụa thì cũng cô đơn.

Cách đây hai năm. Thịnh đã gắn bó với Minh bạn Bảo, và cùng một lớp với Bảo, Minh sang Cao-Mên theo lệnh trên. Cuộc tình duyên tha thiết lấy xum họp làm mục đích của hai người bị cản trở đủ đường, và bây giờ lại phải chịu một giai đoạn đau đớn khác nữa : ly biệt, ly biệt mãi mãi.

Minh đã chết một cách anh dũng, chết mà vẫn nhắc đến tên Thịnh, chết giữa sự rực rỡ danh vọng, giữa sự ca ngợi của mọi người.

- Lại bà mẹ chồng !

Hậu nhắc lại câu chua chát ấy lần thứ hai, vì nàng biết rõ tại sao Thịnh không lấy được Minh. Nàng biết rõ rằng chính mẹ chồng nàng đã cản Thịnh, chính bà, mà vì lòng ích kỷ, hơn là vì cẩn thận dè dặt, đã vô tình

phá tán hạnh phúc của con gái yêu. Bà già quá rồi, sự khao khát đã hết, và bà tưởng Thịnh cũng có thể sống khô khan như bà mà không biết đau khổ.

Thịnh là cái kết quả sự xúc tiếp hai trường đời không hiểu nổi nhau. Nàng đã vâng lời mẹ, chịu nhận lấy sự hy sinh đau khổ nó đem đặt cả một thảm cảnh vào đời nàng. Nàng thất vọng. Vị hôn phu do nàng kén chọn lấy đã bỏ mình ở một nơi xa, và Thịnh mà hoàn cảnh tương tự như hoàn cảnh góa bụa, nảy ra cái ác cảm đối với người đáng lý phải hiểu nàng, chăm sóc nàng hơn ai hết. Muốn quên mình, Thịnh tình nguyện xin vào làm nữ khán hộ ở nhà thương Lanessan. Những ngày sống của thiếu-nữ dần dần khô héo như số những bệnh nhân nàng chăm sóc dần mòn đi dưới lưỡi hái của Tử thần.

- Thịnh với ta ai khổ hơn ?

Hậu nhận thấy rõ rằng mình chưa đáng thương hại bằng Thịnh. Sự thương tiếc một hạnh phúc mà người ta đã được hưởng, tuy xấu xa, nặng nề thật, nhưng vẫn không bằng sự thương tiếc một cuộc đời đã đổ vỡ đi, một sự xum vầy mà hai người yêu nhau cùng nghi ngờ rằng có thể thực hiện được.

Hậu còn có những kỷ niệm êm đềm khả dĩ giúp nàng sống bằng mộng để khuây những giờ phút tẻ lạnh trong

đời nàng, Hậu còn có con. Hậu tận tâm chăm sóc nó theo ý Bảo và ý nàng, dạy dỗ nó theo một phương pháp ấn định bằng sự đồng lòng của cả hai người. Như thế, Hậu cũng có thể tưởng tượng như sống với chồng, trong khung cảnh cũ. Không, Hậu không thể nào ví mình với Thịnh được. Thịnh không được hưởng những sự mà Hậu đã hưởng. Thịnh thiếu hẳn cái say sưa của bao giờ đã mất. Ở sau Thịnh là cái tan vỡ, trước mắt Thịnh là sự cô đơn. Chân trời không có lấy một tia sáng thì cuộc đời còn một nghĩa lý gì.

Hậu sung sướng hơn Thịnh vì Hậu còn có những kỷ niệm, mà đã có những kỷ niệm, người ta chẳng đã sống rồi ư ?

Mãi nghĩ, Hậu đi qua những phố nào nàng không hay, và chỉ dừng chân lại trước một căn nhà đẹp để ở đầu Phố N.

Đó là một căn nhà dựng theo kiểu kiến trúc mới, then ngang mỹ thuật làm thành những đường gạch dễ trông. Chung quanh nhà, một khu vườn êm ả, nổi lên khỏi đây vài cây liễu xòa tóc. Một sự thanh thú hồn nhiên đượm vào cảnh vật, khiến Hậu băng khuâng.

Đã nhiều lần, Hậu lại đây, từ hôm Bảo mất. Hai hoàn cảnh giống nhau đã kéo Hậu lại với Thảo, một nữ giáo

viên cũng góa bụa như nàng. Đời đã đầy xéo lên tâm hồn họ, hai bóng người yếu đuối ấy dựa vào nhau để sống, cho qua ngày. Họ kể cho nhau những tâm tình đau đớn, và trong câu chuyện thường thường ngừng đoạn bởi cái thanh thú của sự im lặng, đôi cặp mắt nhìn nhau và tự nhiên long lanh ướt.

Chồng Thảo mất một năm trước Bảo. Tuy không có con, nhưng nhiều tuổi hơn Hậu, Thảo không hay để lộ sự đau đớn ra ngoài mặt. Trong sự buồn khổ riêng, Thảo nhìn sang sự buồn khổ của Hậu, đến gần đời Hậu và yêu Hậu vì Hậu cũng giống mình.

Dần dần, hai người bạn, tay quần lấy nhau, đầu óc hướng về một lý tưởng đẹp đẽ, đi mạnh bạo trên đời. Nhờ sự chia sẻ, chung đựng ấy, Hậu, Thảo thấy bớt khổ, và cái khắc nghiệt của số phận không trở thành nỗi oan ức với họ nữa.

Thảo giữ chức giám-đốc một trường tư thục. Vì vậy, vào lúc mùa khai trường sắp tới, Thảo cần phải bàn với Hậu nhiều câu chuyện. Hai người bạn ngồi với nhau hàng giờ, và nhiều lần, bóng ngày tàn còn thấy họ lưu luyến chưa nở rời cái ánh đèn xanh dịu như nước da mệt nhọc, buồn rầu. Chốc chốc một tiếng thở dài ngẫu nhiên đưa vào câu chuyện. Họ lại lần la kể cho nhau những đoạn tâm tình trăm lần đã kể, nhưng chưa vợi

19 | Những Vành Khăn Trắng

được một phần. Thảo với Hậu, không bảo nhau, đều thấy mình cần phải quên những sự phiền não, quên cả mình bằng cách hết lòng làm việc, bằng cách lạnh lùng nhận những nỗi thay đổi trong cuộc đời. Sự đói rét, cực khổ làm cho ta chịu được nỗi áp bức của số mệnh thì những người đau khổ phần nhiều lại là những tâm hồn biết điềm tĩnh hơn ai hết.

Trường của Thảo và Hậu năm ngoái đã ghi được một kết quả chói lọi trong các kỳ thi, trong sự luyện đức dục cũng như trí dục. Năm nay, họ còn muốn đi đến sự thành công rực rỡ hơn thế nữa.

Đầu năm ngoái, họ còn đương là những thiếu phụ trông chồng, giữa năm nay, họ đã thành góa bụa. Năm ngoái họ làm việc để thấy gần những ngày trông mong, năm nay họ làm việc để úy lạo lòng đau khổ. Mục đích trước còn bao hàm một ý nghĩa vị kỷ, cái thứ hai dần thiên về sự hy sinh cao thượng.

Họ đứng vững trước sự đầy đập của số phận, giữ nguyên vẹn cái tinh thần trong sáng tự khơi tạo lấy sự vui sống, trong công việc làm. Cán cân của đời vì thế không chênh lệch, Thảo và Hậu sống vượt hẳn lên trên những tâm hồn khác, ở cái bậc người mẹ, người dẫn đường và người dân cao quý.

Hậu và Thảo còn mở riêng ra một lớp học, mục đích là giúp những trẻ em nhà nghèo, hay bỏ học, không đủ tiền mua sách.

Họ đỡ đàn, nâng giắc những hạt máu sơ sinh ấy để hy vọng tìm thấy ở chúng cái bóng vang những ngày thăm đăm trong đời mình, sự hòa hợp những tâm lòng hiểu nhau không cần lời nói.

Với mục đích tốt đẹp ấy, Hậu và Thảo hăng hái dắt tay nhau lên đường. Họ đã sống những giờ phút buồn bực để cố thực hành cái ý định của mình.

Những thành tích vẻ vang thu lượm được trong hơn hai năm trời nay, Thảo và Hậu đã mua chúng với cái giá đắt đỏ của lòng nhẫn nhục và hy sinh. Trường của Thảo nổi tiếng vì sự đứng đắn. Học trò các nơi kéo về mỗi ngày một đông. Trước sự âu yếm, thân mật của các gia đình gần, xa đối với học đường như thế, Thảo và Hậu nức lòng làm việc.

Một sự kiêu ngạo rất chính đáng làm sáng đôi mắt từ bao lâu nay buồn bã lên, làm bền chắc thêm những sợi giây liên lạc nối họ với nghĩa vụ và cuộc đời. Trên cái mảnh đất giáo dục đã từng thấy nhào lộn những học đường lập ra vì tư lợi, đã từng thấy bộc lộ những tư cách đê hèn của các người cầm đầu, Thảo và Hậu là hai

tâm hồn xứng đáng nổi bật lên, vì biết hòa cái đau khổ của lòng mình vào nghĩa vụ, và giúp đỡ mọi người vì đã biết giúp đỡ mình.

Nếu đàn ông tự phụ là những người biết điều khiển sự đau đớn trong công việc, thì đàn bà, đàn bà ít tự phụ, vẫn có thể yên lặng sống, yên lặng quên, mà phần nhiều sự hy-sinh không được người đời biết đến. Dịu dàng mà vẫn thâm thía, lặng lẽ để hy-sinh, đàn bà, ở vào bậc này, đã luyện được sự bình tâm hoàn toàn thần thánh.

Vì những lẽ kể trên, Hậu đã trở nên người bạn không rời được của Thảo. Nếu Thảo là linh hồn của căn nhà trường to tát nàng lập nên, thì Hậu là nền móng. Giữa hai người, một tình thân chặt chẽ. Không những vì hoàn cảnh mà là vì tính nết; Hậu, nhu mì, nhiều lần mơ mộng, yêu thích sự tha thiết, tận tâm. Hậu không bao giờ dùng những màu sắc rực rỡ và không bao giờ Hậu ăn mặc theo phong trào. Mặt Hậu buồn mà đẹp, dăm chiêu nhưng có duyên. Toàn người Hậu, một thân mình nhỏ nhắn, tỏa ra sự kính trọng, nó bắt người đến gần phải sinh ra lòng mến mộ cao khiết. Nước da trắng nhỏ, được hòa hợp theo màu đen của tóc và mắt, đổi ra xanh, một màu xanh lưu luyến... Thảo cũng hiền như Hậu, nhưng Thảo cương quyết hơn. Đó vẫn là cái lợi của một người cao tuổi. Thảo mang trên mặt một vẻ gì như úy

lao, tư yếu. Vì thế, những công việc khó khăn, bồi rôi, Thảo điềm tĩnh gỡ được ra hết. Sự tươi mát, điềm đậm thấm nhuần trong tâm hồn Thảo và tỏa ra chung quanh như bóng dâm một ngày gát nắng. Hậu tin ở Thảo như tin ở người chị, người chị mà Hậu giao phó mọi sự khó khăn.

Chủ nhật hôm nay Hậu buồn lắm. Hậu đi đến nhà Thảo vì bốn phận hơn là vì ý muốn. Hậu không thể vắng mặt hôm nay vì hôm nay gần đến ngày khai trường. Nàng cần phải bàn với Thảo nhiều việc.

Hậu ao ước được ở nhà xuôt buổi, để ngồi lỳ trong chiếc ghế mây, tiếc những ngày êm đẹp đã mất. Nắng đẹp trong một ngày nửa thu, nửa hạ bùng lên trên Hanoi bao nhiêu sự buồn bã của thời xưa. Hậu muốn đắm đuối ngồi trong nắng và đưa mắt hưởng vẻ xanh thắm bao la trên đầu nàng. Nhưng một khi đến nhà Thảo, ngồi đối diện với Thảo, Hậu tự thấy được lôi cuốn ra khỏi cái cõi hẹp hòi của lòng mình. Nhìn Thảo cười với mình, Hậu xung xướng như vớ được một sự tin cậy. Là vì tình thương nhớ Bảo không còn vang mạnh trong tâm hồn Hậu nữa. Tình thương nhớ ấy đã dịu đi vì sự tin yêu ở một người bạn thứ hai trên đời, ở những chân trời khác, biết đâu, lại không đẹp hơn chân trời hôm qua ? Đừng ai trách Hậu, vì không ai nữ trách những người góa

23 | Những Vành Khăn Trắng

bụa còn trẻ như Hậu. Hậu đã tha thiết với bốn phận của người sống, thì bên lòng nàng hẳn là phải yêu đi cái kỷ niệm nằm vùi trong nấm mộ.

Hậu đưa mắt nhìn Thảo, trong khi Thảo cặm cúi trên chông sổ sách, thỉnh thoảng mới đưa mắt nhìn bạn.

Không khi phảng phất linh hồn gia đình. Cái gương cần mẫn mà Thảo trưng lên trước mắt Hậu, khiến nàng trạnh nghĩ đến bao nhiêu các bạn gái khác, thiếu tự chủ, đã để cuộc đời mình đi đến sự u ám, đi đến cái kết quả tiêu điều : tự tử. Hậu tưởng nghe những tiếng khóc vắng trên thời gian, những tiếng khóc đứt đoạn của bao nhiêu những kiếp sống dở thì. Cái tham vọng của một lũ người vênh váo đã cuốn nhân loại vào chiến tranh, và sau khi lờ sát xinh dịu lửa, cõi đất đã thêm được gì, nếu không là những cồn mã, những xương thịt mục nát? Trên cái hoang tàn, điêu đứng ấy, những người mẹ, người vợ đau khổ đi tìm nấm mộ thân thích, trong lúc một bọn người vui cười, thỏa thuê sau bao ngày chinh chiến !

Mia mai và chua chát hơn nữa là chính bọn này lại quay lại nhiẹc móc, lên an những thiếu phụ tái giá, gào thét cái mà họ cho là bất chính ở đàn bà. Sống buồn khổ với bàn thờ đã lạnh khói của chồng, sống khur khur với mấy cái dăng buộc phiền phức, đó là lẽ phải, đó là luân

thường !

Sự hăng hái, vui quên của đàn bà, sự lập lại cuộc đời của họ đều bị những cặp mắt hẹp hòi xem như là thiếu trung thành, là phản bội.

Dựa vào sức hăng hái của nhiều người bạn khác, Hậu cũng cảm thấy hăng hái thêm lên. Nhưng, điều này phiền phức, khó giải nhất là sự đau khổ của đàn bà như Hậu, vẫn có nhiều mặt và không bao giờ tiêu tan hẳn được... Hậu còn...

- Thế mà hôm nay tôi cứ tưởng chị không đến kia đây. Ở Sầm sơn có vui không ?

- Tôi cũng muốn không đến lắm, nhưng biết trước chị đợi.

Thảo mỉm cười nhìn bạn :

- Thì ra chị định để tôi làm việc một mình ! Thế thì tốt !

Nói xong Thảo lại nhìn Hậu. Đôi mắt nàng lộ vẻ triêu mến của một người chị đối với em. Thảo đã rõ hết căn nguyên sự buồn bã, chán nản ở Hậu, vì nàng cao tuổi hơn, và nhất là nàng đã sống cuộc đời của Hậu. Thảo biết vậy, mà nàng không hề nói ra. Kéo chiếc ghế, mời

25 | Những Vành Khăn Trắng

Hậu ngồi, Thảo ôn tồn :

- Nào ! Bây giờ ta làm việc !

Nói dứt lời, Thảo bỗng thở dài, khiến Hậu nghi ngại.

- À, chị Thảo có biết Đức không nhỉ ?

- Chị Đức cao chứ gì !

- Phải. Đức thôi việc ở sở buôn Desmaux rồi.

Ngày một lát, Thảo tiếp :

- Duyên do chỉ vì Đức ốm yếu luôn. Ông chủ thấy thế, nên không muốn dùng Đức. Đức trước kia có chồng và chồng chị đã chết.

- Lại góa ?

- Đàn bà chúng mình thì ai mà trong đời chả có lần góa ? Góa khi chồng còn. Góa khi chồng chết. Chỉ khác nhau ở hai vành khăn trắng, một cái ghi trên tóc, và một cái trên lòng... Đức đã thôi việc đến ngót một tháng nay.

Hậu bất bình :

- Sao Đức vẫn có thể để yên họ được à ?

- Kiện họ chắc ? Hậu nên nhớ rằng đàn bà chúng mình không có vây cánh. Cái mà chúng mình chỉ mới nhũn nhận xin như được làm việc ngang với đàn ông, được quyền lợi gần bằng đàn ông cũng đã bị vắt bỏ rồi. Chúng mình góa bụa thì chúng mình thiệt. Loài người không bao giờ cần biết đến những thành tích oanh liệt của một người khác ẩn dấu trong màu tang của đời mình. Loài người cố tình quên chúng ta, vì giờ này, phút này, ta là gì dưới mắt họ, nếu không là những người góa bụa, chữ góa bụa không viết hoa ? Trước kia là đàn bà, bây giờ ta là đàn bà, mai sau ta vẫn là đàn bà, Sự góa bụa không thể nào làm ta thành những vị anh hùng hy sinh một cách kín đáo được. Chỉ có lời nói lớn mới được nghe, chỉ có danh vọng mới thật sáng. Đức là đàn bà, Hậu muốn Đức công phần vô ích làm gì ?

- Bây giờ Đức làm gì ?

- Đức nuôi con. Đức cũng làm việc như chúng mình.

- Hay chị em ta gọi Đức về, vì nghe đâu Đức học cũng khá lắm.

Thảo gật đầu nhìn bạn :

- Chính Thảo cũng có ý nghĩ ấy những lâu. Đợi Thảo xem thế nào đã.

Hậu thở dài, nói rất khẽ :

- Thực là gian nan cho một người đàn bà trơ trọi !

Vài ngày sau, theo giấy mời của Thảo và Hậu, Đức đến thăm học đường của hai người và tỏ ý vui lòng nhận việc. Nhìn Đức và nhớ đến câu chuyện hôm nào Thảo thuật cho mình nghe, Hậu hỏi bạn :

- Sao chị lại dễ yên cho người ta xử như thế được. Chị lấy chồng, và chồng chị mất, thì lý ung chị phải được nhân nhượng ...

(sách bị mất một đoạn)

... có, chị chắc đã biết là những người sống an nhàn, xung xướng đến bậc nào ! Chả nên tin ai hết, ngoài sự tin ở mình. Hạnh phúc ở cả đây.

Hậu phản đối :

- Chị nói thế không đúng. Chị còn phải tin ở tấm lòng kiêu hãnh của sự hy sinh chứ ? Chúng ta khổ nhiều rồi, chị ạ. Nếu mất đi sẽ tin tưởng cuối cùng ấy, chúng ta hết cả hy vọng !

Thấy Đức yên lặng, Hậu tiếp :

- Nghĩa là phải tự bênh vực mình...

- Nhưng chỉ bằng cách làm việc, Thảo nói.

Hôm ấy là ngày khai trường, học trò tập nập đến ghi tên. Quanh Thảo, Đức và Hậu, những bà mẹ dắt con, hợp thành một cảnh tượng vui mắt nhưng đau lòng cho ba người. Biết đâu, Thảo nghĩ thế, và có lẽ cả Đức, cả Hậu cũng nghĩ thế, biết đâu trong sự vui vẻ, nhộn nhịp như kia, không có những tấm lòng đã thấy đời về chiều, «những người góa bụa khi chồng còn và khi chồng chết» như Thảo đã nói ?

Cả ba người nhìn những vẻ mặt vô tư ấy, mà kín đáo thở dài. Họ rùng mình trước sự tàn phá của số mệnh mà mới cách đây hai năm họ chưa được biết. Những mái đầu xanh trước kia, bây giờ đã rồi, tấm lòng bây giờ đã mờ. Trên con đường độc địa mà số phận hình như đã vạch sẵn cho cái thế giới đàn bà, những hình ảnh của mùa xuân vui tươi kia lần lượt chịu chung cái định luật khắc nghiệt là thấy đứt dần đi những giây thân thích, một khi cái tham vọng của loài người vẫn có thể diễn được những tấn thảm kịch điên rồ.

Thảo có lần đã gọi học trò mình là «con chúng ta» trước mặt Hậu, với tất cả sự cảm động thâm thúy của một người đàn bà biết thương và biết yêu.

Trong số những người đã giúp Thảo dựng lên học đường này, đáng kể nhất là bà huyện Thanh. Bà Thanh trước kia là bạn học của Thảo, nhưng sung sướng hơn Thảo vì bà còn chồng và giàu có. Người đàn bà rộng rãi này là một sức mạnh yên ủi cho Thảo, từng thúc dục Thảo làm việc và đến được cái kết quả ngày nay. Bà Thanh trạc ngoài ba mươi tuổi, nghiêm nghị đúng với cái địa vị của mình. Bà đã sống những ngày hàn vi cơ cực, và đã thắng tất cả mọi trở lực trong đời, dù dắt bởi một nhân đức tin mãnh liệt. Với cái bản tính rộng rãi, bà đã từng giúp đỡ nhiều người, giúp đỡ một cách kín đáo, thật lòng. Ở người đàn bà cao quý này, có một sự trái ngược với phần đông chúng bạn : rất giàu, nhưng bà ghét sự hào nhoáng, đua đòi, và xuất đời chỉ lấy việc yên ủi mọi người làm vui thú. Là đàn bà và đã gặp nhiều sự đau khổ trong đời, bà tha thiết nhìn nhận cảnh ngộ của mọi người chung quanh với một tấm lòng hy sinh hoàn toàn siêu đẳng. Người thiếu phụ trong sạch từ tâm-hồn đến tư tưởng ấy đã có lần bảo Thảo :

- Đàn bà chúng ta sinh ở trên đất nước này chưa bước đến cái trình độ đòi sự bình đẳng như đàn bà Pháp được. Thiếu sót những điều kiện quan hệ cho sự sống ngang hàng, hay là gần ngang hàng, chúng ta cần phải có sự tương trợ, bằng cách dựa vào nhau để phấn đấu. Cuộc đời của người đàn bà chỉ có ý nghĩa khi nào cái định

kiến tốt đẹp ấy được thực hành. Điều cần yếu nhất là ta phải hiểu cái nhiệm vụ của đàn bà; ta hãy là đàn bà, tin, yêu, ước muốn thành thật.

Lời của bà Thanh vẫn văng trong tai Thảo, in vào trí Thảo, nhất là hôm nay, ngày khai trường, Thảo càng thấy lời khuyên ấy có giá trị.

Vậy, buổi khai giảng sau vụ hè này, sự có mặt của bà Thanh là một hân hạnh lớn cho Thảo và Hậu. Cả hai người cùng ra tận cổng đón bà. Bà Thanh đi với một người đàn ông khác, mà ta vừa biết theo như lời bà giới thiệu với Thảo và Hậu :

- Đây là em giai tôi.

Thụy là em ruột bà Thanh ở Pháp về ngót một năm nay, và là người giúp đỡ đắc lực của chồng bà, Thụy làm việc tận tâm như bao nhiêu bạn trẻ tân tiến khác. Nhũn nhặn và hiền hậu, Thụy đã được lòng tất cả những người quen biết chàng.

Thường thường, Thụy theo chị đi dự những công cuộc từ thiện và cố nhiên là hôm nay, chàng cũng không bỏ sót dịp chứng kiến vụ khai trường. Thảo và Hậu đưa các vị tân khách đi thăm nhà trường, hỏi han vuốt ve những người học trò xinh xắn. Sự mến mộ đối với các

bạn của chị chàng thành thật đến nỗi làm Thụy phải thốt lên :

- Ở bên Pháp, cách tổ chức công cuộc giáo dục cũng chỉ đến thế này.

Chàng đưa mắt nhìn Thảo và Hậu. Chàng ngạc nhiên vô cùng vì những người đàn bà yếu đuối như vậy, nhất là với một cuộc đời không xung xướng gì, lại có thể dựng nên một công việc khó khăn, đẹp đẽ đến thế. Trên những vẻ mặt mà tang chế còn để dư lại nét buồn bã, Thụy muốn hiểu rằng đó là những tâm hồn cố tạo ra yên ủi để sống, cố tạo ra hạnh phúc cho mọi người để quên mình. Đó là những người *làm ra sự quên* mà không phải là *những người quên*. Cái đáy đau thương vẫn chứa đựng nhiều nỗi chua chát của ngày tháng, và họ chỉ cố vươn lên để tìm, hưởng một chút ánh sáng của đời. Thế nhân bảo họ là không bền tình, nhưng Thụy, Thụy cho họ là những người biết sống.

Đó là những người vô tội, mà sự cuồng vọng, ghen tị đến gây ra thảm họa của nhân loại đã cướp mất của họ những cái gì là lẽ sống, là thương yêu, là hạnh phúc. Trước kia, họ lấy chồng, sinh con theo định luật. Bây giờ, với vành khăn trắng, họ nhận cuộc đời dưới một vẻ mặt khác, vẻ buồn thảm của chân trời trong một ngày mùa đông u ám. Cảnh đời họ không mấy may giống

cảnh đời của những người rời sự đoàn tụ vì ly dị. Họ cũng không giống nốt những người đang xuân. Vậy thì, sau cái tan vỡ của hạnh phúc không phải do họ gây lên, họ vẫn có quyền nhìn đến những hạnh phúc khác, ước ao đến sự xum họp thứ hai. Thụy chính là người muốn lại gần họ, lại gần sự ao ước thầm kín của lòng họ...

Mắt Thụy, mười lần nhìn, đều hướng về phía Hậu. Chàng cho rằng Hậu là một trong những người đàn bà mà tâm lý về hoàn cảnh góa bụa đáng được chàng phân tích nhất.

Sau khi nghe Hậu thốt lên câu :

- Vâng, đuôi người như thế thật là vô lý.

Thì Thụy mỉm cười, hỏi nàng :

- Thừa bà, sao lại vô lý ạ ?

Hậu im lặng, quay nhìn ra ngoài, giả vờ như không nghe tiếng Thụy nói.

Thảo nói với Thụy :

- Chúng tôi vừa kể với bà chị hoàn cảnh của chị Đức, bạn tôi, mới bị thôi việc một cách vô cớ.

33 | Những Vành Khăn Trắng

Đợi cho Thảo kể hết chuyện. Thụy cương quyết :

- Phải làm cho ra chuyện chứ !

Hậu thấy có người biểu đồng tình, nói theo :

- Vâng, phải thế. Nhưng chị Đức lại muốn thôi đi.

Đức cười :

- Chỉ là trứng chọi với đá. Mình thì có hơi sức đâu mà kiện họ !

Hậu toan nói nữa, nhưng nàng im lặng ngay vì nàng vừa bắt gặp đôi mắt của Thụy. Mãi sau, sợ có người đọc được ý nghĩ mình, nàng lưỡng lự, khôì hài :

- Nếu có thể, thì tất cả đàn bà cùng hoàn cảnh như chúng mình lập lên một hội «Liên đoàn phụ nữ» !

Câu nói đùa làm mọi người cùng cười. Bà Thanh dịu dàng :

- Nếu phụ nữ được dự vào tất cả những công cuộc dành riêng cho các bạn giai, nếu phụ nữ là các nhà ngoại giao, thương thư chắc chắn là thế giới tránh được nạn chiến tranh. Còn có người đàn bà nào trên trái đất lại không muốn cho gia đình mình nguyên toàn ? Chúng ta chỉ thấy chiến tranh là tang, là nước mắt, là máu, và nếu

sự ước muốn to tát của tôi thực hiện được thì chắc chắn là nhân loại sẽ yêu nhau như... ruột thịt !

Mọi người cùng cười. Trước khi ra về, bà Thanh quay lại phía Hậu, khôi hài :

- Nếu «liên đoàn phụ nữ» mà lập thành thì tôi sẽ mượn cô Hậu làm nữ thư ký.

Hậu then thùng cúi xuống vì nàng biết ngoài những cặp mắt khác còn một cặp mắt nữa đặc biệt chú ý đến nàng, cặp mắt, tự dưng, Hậu thấy nó lưu luyến nàng như một sự ám ảnh.

- Thế nào mai các chị cũng đến chơi nhà tôi nhé.

Hậu thấy Thảo đỡ lời bà Thanh :

- Chị cho đến một ngày khác, vì dạo này chúng em hơi bận.

Từ lúc ấy cho đến khi bà Thanh về, Hậu không dám nhìn Thảo lần nào nữa. Sự bối rối của lòng nàng lộ ra mặt. Hậu tưởng như chính Thụy mời nàng lại nhà qua câu nói của bà Thanh. Lòng Hậu rung động một cách êm ái. Tự nhiên, má nàng đỏ. Anh nắng phất phới reo trên đầu cây, ngọn cỏ. Cả sự vật tung bừng trong một ngày vui mới. Đời đời dưới vẻ mặt khác, lộng lẫy và

35 | Những Vành Khăn Trắng

tươi vui. Hậu tưởng thấy ngoài kia, ngoài khung cửa kính, trong sức nẩy nở tràn mạnh qua một lớp nhựa mới, những ngày sống trở nên băng khuâng và diễm lệ. Trong lúc Hậu đưa tay lên nén tiếng trống ngực đập mạnh một cách sợ hãi, thì xa đây có một người cũng cảm thấy cuộc đời tươi đẹp, bừng nở như ánh nắng buổi sơ khai.

II

Một năm qua. Khởi lửa đã dập tắt ở những quăng rừng thâm u quanh năm ủ ập xứ Cao Mên và xứ Lào im lặng. Cây cỏ đã chứng kiến cái chết nghĩa lý của những người xả thân vì một lý tưởng cao quý. Những cờ vàng phe phát bên những lá cờ ba sắc, dương cao lên trên biên thù sự dũng cảm hăng hái của một dân tộc yêu nhân đạo, thờ hòa bình nhưng không phải là thiếu quả quyết.

Hôm đầu toán lính về qua Hà nội, Hậu từ ở căn gác hẻo lánh, bùng mặt khóc, khi nghe đoàn quân chinh phạt ca khúc khải hoàn. Chồng nàng đã chết ! Năm mồ của người chiến sĩ ở bên trời xa chắc lúc này đương âm thầm lạnh ngắt !

Bảo mất vừa đúng một năm và ngày mai là ngày Hậu đi viếng mộ chồng. Hậu nhớ lại năm nào đưa chân Bảo, năm nào Bảo còn dặn :

- Mình chăm nom con cẩn thận tức là mình yêu tôi.

Cái người dặn nàng trên tàu ngày xưa bây giờ không về nữa. Hậu đau đớn lắm, khi cả quăng đời trước điếu qua trí nàng, như một sự ám ảnh to tát. Hậu đã gắng gương vui quên, nhưng mỗi lần hoa lê nở, tháng ba lại,

người cô phụ trẻ tuổi ấy vẫn sống lại hoàn toàn cái thảm cảnh của đời mình.

Thịnh cùng đi với Hậu, vì ngoài Bảo là anh Thịnh ra, nàng vẫn muốn thăm ngôi mộ của người mà nàng đã yêu thương tha thiết. Minh cũng bỏ mình ở một nơi với Bảo, và mặc dầu, không có một tấm ảnh nào chụp ngôi mộ người yêu, Thịnh vẫn tưởng tượng như đi thăm mộ Minh bằng cách thăm mộ Bảo. Miễn là trong bầu không khí tang tóc phảng phất trên đất Cao-Mên, Thịnh được nghiêng mình trước nấm mộ *một người chiến sĩ* là đủ. Vì sự hy sinh của hàng nghìn người chỉ có một mục đích là bảo vệ sự tồn tại của đất nước, thì lòng yêu thương các linh hồn đã khuất cũng phải mất mọi tính cách cá nhân đi. Lòng nhân đạo chỉ đầy đủ khi nào nó bao trùm lên mọi người, an ủi mọi nỗi cơ khổ.

Trước hôm ra đi, Hậu xuống nhà xin phép mẹ chồng và trình bày ý định. Thấy Hậu, bà ngừng đầu lên, rút đôi kính ra, ngừng nhai trầu rồi bảo con dâu :

- Mợ ngồi xuống đây.

Hậu len lén ngồi xuống, lòng nàng lo sợ chờ một cơn giông tố khác nổi lên.

- Đi sang bên ấy rét lắm đấy, mợ có bảo con Thịnh

mang áo len đi không ?

- Thừa mẹ, bên ấy nóng ă, vì thời tiết trái với bên ta.
- Cứ mang đi. Tôi bảo mợ nghe cũng không thiệt.
- Vâng, con xin tuân ý mẹ.

Mẹ chồng Hậu ngồi suy nghĩ một lát rồi bảo nàng :

- Lần này mợ đã nghe tôi xin phép mang hài cốt thẳng Bảo về đây chứ ?

Lưỡng lự một lát, Hậu đáp :

- Thừa mẹ, con tưởng không việc gì phải đem về. Thuở sinh thời nhà con cũng đã dặn đừng nên mang đi mang lại phiền phức, nếu sau này ngộ không may có xảy ra sự gì.

Mẹ chồng Hậu dẫn mạnh tráp trầu xuống giường, gất:

- Cô không làm thì tôi bảo con Thịnh nó làm. Có cô cũng như chuyện !

Đã nhiều lần Hậu nghe mẹ chồng gọi nàng bằng «cô». Trước còn khó chịu, sau quen dần đi, Hậu không để ý đến nữa. Thuở Bảo còn sống, mẹ chồng nàng đã tỏ vẻ khó chịu vì Bảo yêu thương săn sóc nàng một

cách đầm thắm. Bà cho rằng Hậu đã lung lạc tình cảm của Bảo đối với bà. Hậu được chồng yêu tức là Hậu đã cướp một phần lớn sự triều mến chỉ riêng bà được hưởng, bà, người mẹ đã từng nuôi nấng Bảo, đau đớn vì Bảo. Trong trái tim của con, người mẹ bao giờ cũng muốn chiếm một chỗ lớn, nếu không là tất cả. Lòng yêu thương mạnh mẽ ấy có thể biến thành sự ghen ghét, khiến người mẹ có đôi khi muốn con đau đớn để xin sự chăm sóc, vỗ về của mình.

Hậu là người thứ nhất bà có thể căm ghét được, sau ngày Bảo mất. Cho đến bây giờ nhiều lần nghĩ đến sự yêu thương giữa Bảo và Hậu, bà vẫn không dập tắt được lòng ghen tức, thỉnh thoảng lại bùng lên trong sự gay gắt. Sau khi xảy ra chiến tranh, sau khi nghe tin Bảo mất, người mẹ yêu con tha thiết ấy đã không từ một lời gì có thể làm cho Hậu buồn khổ. Bà cho rằng Hậu không thật lòng yêu Bảo, không tỏ vẻ đợi chờ tin tức Bảo, không đau đớn như bà.

Theo bà, thì chỉ những người mẹ mới biết yêu con, và đứng trên hết mọi thứ tình phải là tình mẫu tử. Trong khi Bảo còn ở Cao Mên, bà chưa tỏ vẻ khinh ghét Hậu mấy. Bà thường phải dẹp sự ác cảm lại để hỏi Hậu về tin tức con trai, vì bà biết rằng Bảo chỉ viết thư cho Hậu để gửi lời hỏi thăm cả nhà. Sự sống của Bảo là cả một

sức mạnh vô hình bảo vệ Hậu. Bây giờ Bảo chết, Hậu thấy mình trơ trọi trước sự khắc nghiệt ghê rợn của mẹ chồng.

Cái tang máu mủ ấy làm mẹ chồng Hậu đau đớn, và luôn thể làm sống lại ở bà lòng ghen tức đã có từ ngày trước. Hậu dĩ nhiên là cái đích của sự ghen tức ấy. Hậu chiếm một địa lớn lao quá trong đời Bảo : những bức điện tín, thư từ phân ưu đều gửi về tên Hậu. Gia dĩ Hậu lại được quan trên ngợi khen vì sự sùng đáng làm vợ một người dân can đảm, trung thành. Tất những vinh hạnh khả dĩ làm dịu vết thương sâu thẳm kia, bà cho là Hậu cũng lại cướp nốt của bà. Bà chỉ là sự hy sinh không tiếng vang trong bóng tối. Dưới mắt bà, Hậu chỉ là người tình cờ được hưởng những ân huệ đặc biệt không xứng đáng với nàng.

Sự cương quyết, can đảm và tâm hồn cao thượng của Bảo đều do bà tạo lên, bà, một người mẹ, người có đủ quyền để nhận toàn lòng kính trọng, yêu dấu của con. Những vòng hoa, những dấu hiệu vinh quang đáng lý phải dành riêng cho bà, thì Hậu lại đón lấy. Trong gia đình Bảo, Hậu chỉ là người giúp việc phụ, nhưng lúc này, lúc mà quốc dân truy điệu những người con đã đền nợ nước, Hậu lại ngang nhiên bước ra trước sự mến mộ của mọi người.

Không, nước mắt của bà rỏ ra vì con, để không phải chỉ để rỏ xuống trên mảnh đất khô héo, mà là muốn thấy nở lên những bông hoa để đền sự khó nhọc. Bà đã kêu gào thảm thiết trước khi Bảo lên đường, bà đã ăn uống cực khổ để nhớ con. Thế mà Hậu, Hậu lại thay bà nhận hết vinh hạnh, vì Hậu chỉ là vợ Bảo, một người đàn bà tầm thường không dự gì trong công cuộc tạo nên một Bảo đang được đời ca tụng hết. Sự ác cảm rút ở lòng ghen tức và đau khổ, vì thế mà mỗi ngày một to.

Những ý tưởng không hay vẫn in hằn trong trí bà và xui bà đi đến sự thù ghét con dâu một cách ráo riết.

Tuy nhiên bà vẫn không lộ vẻ căm tức Hậu luôn, vì sợ không được trông thấy Khánh, cháu bà, vì nhiều lần, cơn giận nguôi, bà thấy Hậu... vô tội. Mẹ chồng Hậu tuy ghét nàng nhưng vẫn quý Khánh hơn Thịnh, tuy Khánh mang trong người một phần lớn máu Hậu, và tính tình Khánh lại giống Hậu hơn là giống Bảo. Nhờ thế, Hậu đôi lúc được tạm yên, tin rằng sẽ có một ngày rất gần mẹ chồng nàng hiểu được nàng, và sự chung sống sẽ được vui ấm.

Nhưng hôm ấy, nghe Hậu kiếm có từ chối việc đem di hài Bảo về, mẹ chồng nàng không ngăn nổi lòng căm tức nữa. Bà mắng Hậu là vô ơn, là bạc bẽo, tố cáo ở nàng những tật xấu như phần đông các bà mẹ chồng

nhieéc móc con dâu.

Tuổi bà đã già, sức yếu không thể theo Hậu và Thịnh đi viếng mộ con được. Thêm một lần nữa, bà thấy rộn lên tám lòng đau khổ, khi bà nghĩ đến cảnh thân mật đông đủ vây quanh nấm mộ Bảo. Thêm một lần nữa, quốc gia nhắc lại công ơn những chiến sĩ xấu số, và úy lạo, khen ngợi sự trung thành của Hậu, vợ bảo, con dâu bà ! Cả đến cái ơn huệ cuối cùng trước mộ Bảo, người ta cũng cướp mất của bà !

Đã mấy hôm nay bà suy nghĩ nhiều lắm về sự xin phép đem hài cốt của Bảo về Hà-nội. Bà phải nén lòng, dịu ngọt với Hậu, vì Hậu là người có quyền trong việc này hơn ai hết. Khi nghe Hậu xin phép sang Cao-Mên thì bà nói đến chuyện ấy ngay. Câu từ chối lễ phép của Hậu không làm bà nản lòng, trái lại, bà nhất quyết bất kỳ được Hậu phải vâng theo ý bà.

Bà nhìn Hậu chăm chăm, rồi vụt hỏi :

- Vì lẽ gì mợ lại muốn để thằng Bảo ở bên ấy ? Mợ không biết rằng nếu mợ đau xót, thì tôi đây cũng đau xót gấp trăm, gấp nghìn à ?

Hậu từ tốn trả lời :

43 | Những Vành Khăn Trắng

- Con cũng biết mẹ đau khổ hơn con thật, vì dẫu sao con cũng chỉ là vợ anh Bảo. Nhưng sở dĩ con không nghe theo mẹ là vì khi còn sống anh Bảo đã dặn con...

- Bảo nó dặn mẹ ?

- Nhà con dặn nếu không may... mất đi (đến đây Hậu ứa nước mắt) thì không nên đem di hài về thêm phiền phức. Người sống nhớ thương người chết là đủ, sự đi viếng mộ, chăm sóc nấm đất chỉ là việc phụ. Con tưởng nhà con đã dặn thế như, mẹ nên để cho nhà con yên nghỉ là hơn.

Mẹ chồng Hậu chưa bao giờ nghe Bảo nói như thế. Chưa bao giờ bà biết rõ điều này hơn ai hết - Bảo nuôi các ước muốn được yên thân ở nơi chàng nhắm mắt. Điều này chỉ có Hậu vạch cho Bảo, vì Hậu mong được đi thăm mộ chồng một cách long trọng riêng !!

Câu nói đầy nước mắt của Hậu, khiến bà yên lặng suy nghĩ. Hậu tưởng mẹ chồng đã nghe theo mình, nên tiếp :

- Trong hồi tòng quân nhà con vẫn được tiếng là nhân đức, nhất là với những kẻ dưới quyền. Bây giờ, ở nơi nhà con mất, còn bao nhiêu người nữa mất theo. Con thiết tưởng mẹ cho nhà con được nằm yên giữa các

chúng bạn, hơn là đem về. Nhà con đã vì nghĩa vụ bỏ mình ở đây, thì ở đây là nơi gửi thân tốt nhất.

Giọng nói Hậu run run. Nàng thoáng thấy một cánh đồng bát ngát, trên đây, nằm ngủ bao nhiêu năm mộ, di tích một cuộc tàn phá hung tàn. Mẹ Hậu vẫn bình tĩnh, vì bà nhất định đi đến sự thực hành ý muốn của mình.

Bà bảo Hậu :

- Mợ nói thế không được. Để thằng Bảo nằm ở bên ấy vẫn đành rằng tốt, đó là nhân đạo. Nhưng lấy tình mà nói thì một người mẹ như tôi, tuổi tác già nua, không thể đi thăm mộ con được thì phải có cái gì bên mình mà chăm sóc chứ ! Tôi muốn mợ xin phép nhà nước đem di hài thằng Bảo về đây là để tôi được gần gũi nó. Và lại một năm mộ ở cách đây hàng nghìn cây số, thì ai mà thay mình sửa sang lại được ? Tôi để mợ tùy ý nghĩ ngợi, vì mợ vẫn có quyền trong công việc này hơn tôi.

Hậu đưa mắt dò nét mặt mẹ chồng. Nàng thấy bà không có vẻ gì là dạn giỡn lắm, cho nên nói :

- Mẹ nghĩ thế cũng phải. Nhưng sau này mẹ và con cùng già đi còn ai chăm sóc năm mộ ấy nữa ? Chả hơn là để ở bên ấy thuộc quyền sửa sang của nhà nước. Mẹ mắng con xin chịu, vì nhiều lần con nghĩ đến chuyện

đem đi hài anh Bảo về, nhưng con thấy bất tiện quá.

Mẹ chồng Hậu trợn mắt nhìn nàng. Bà giận lắm. Bà giận vì Hậu đã dám cưỡng lời bà, tuy bà đã cố ngăn cản sự tức tối để phân phải trái với nàng. Dần mạnh tách nước nước xuống sập gụ, bà buông thông :

- Tôi nói có sai đâu ! những người vợ trẻ có bao giờ chung thành được với chồng ! Còn chồng, còn tình, hết chồng, hết nghĩa ! Phúc bảy mươi đời cho thằng Bảo được chết sớm, không thì nó cũng đến xấu hổ !

Hậu điếng người đi. Nàng không ngờ mẹ chồng mình lại dùng được những lời tàn ác đến thế. Hậu run run :

- Mẹ mắng con, con xin chịu. Nhưng mẹ đừng nói động đến người đã mất.

Mẹ chồng Hậu cong cớn :

- Đừng nói động à ? Con tôi, tôi muốn làm gì nó thì làm, nói thế nào thì nói. Mợ không muốn cho tôi đưa thằng Bảo về là để mợ được tự do phải không ? Ừ, rồi chuyện này mợ đi tha hồ mà xung xướng.

Hậu lặng lẽ đứng dậy, đi lên gác, Đến trước bức ảnh của chồng, thốt nhiên Hậu bùng mặt khóc. Dưới nhà có tiếng đóng cửa mạnh và giọng nói giận dữ của mẹ

chồng Hậu :

- Diện vào rồi mà bay nhảy !

Qua ngày sau, Hậu và Thịnh ra ga lấy vé vào Saigon, để sang Cao-mên. Mỗi người mang theo một vòng hoa cườm và chiếc valise con. Từ cửa sổ trên gác, Khánh đưa tay ra vẫy mẹ. Hậu mỉm cười nhìn con tưởng thấy ở dáng điệu của Khánh một giáng điệu khác đã mờ đi...

Lâu lắm rồi, một buổi chiều buồn bã như chiều nay, Hậu cũng từ ở căn gác nhỏ ấy, từ ở chiếc cửa sổ sơn xanh ấy, đưa mắt nhìn toán quân hăng hái lên đường. Hậu còn mừng tượng thấy bóng Bảo đi đầu đoàn người không trở lại, quần mình trong chiếc áo toai xám, đầu đội mũ có ngấn vàng. Chốc chốc Bảo lại quay lại, kín đáo nhìn Hậu, gửi về cho nàng một chiếc hôn âu yếm đúng như sự Khánh vừa diễn ra trước mắt.

Cả đoàn quân đã đi vào cõi mù mịt, và chân trời lãnh đạm đã khép lên họ cùng với những hy vọng tha thiết trở về. Hình ảnh buổi biệt ly, căn gác Hậu đứng, chiếc hôn gửi theo của Khánh, tất cả những sự đó lần lượt đi qua trí Hậu, khiến nàng ngậm ngùi. Khi tiếng còi tàu huyết ngoài sân ga, Hậu chau mặt, lầm nhảm :

- Phấn đấu mà làm gì, trời !

Cuộc hành trình này nhắc lại cho Hậu cả cái quá vãng không tươi đẹp. Nhưng cùng một lúc thương tiếc cái hạnh phúc đã qua đi, Hậu thấy lòng nàng rung động, băng khuâng nghĩ đến những ngày đẹp sẽ đến... Hậu còn trẻ, Hậu còn đẹp...

- Hừ ! diện vào rồi mà bay nhảy !

Câu nói của mẹ chồng lại văng về tai Hậu, khiến nàng buồn bã. Trong cái tâm trạng khuất khúc của nàng, còn những lý do khác, những sự thực khác mà Hậu không dám phân tách ra. Sự thật ấy, lý do ấy, cái khắc nghiệt, soi bói của mẹ chồng Hậu đã thấy rõ, và chính Hậu, Hậu cũng phải tự ngờ mình... Mỗi lần nghĩ đến chồng là Hậu nghĩ đến một cảnh đời khác, thề với lòng mình trung thành, là Hậu rợn người tưởng đến sự phải lập một gia đình thứ hai !

Nhưng lần này Hậu quyết đánh đổ mọi ý nghĩ không đẹp, khi nàng bước chân lên tàu sang Cao-mên với Thịnh.

Chuyến tàu hôm ấy đông quá. Lẩn trong đám hành khách Hậu nhận thấy vài người đàn bà, nét mặt buồn bã, có lẽ cũng đã sống những ngày buồn thảm như nàng. Hậu và Thịnh ngồi đối diện với nhau, bên cạnh một cặp vợ chồng trẻ khác. Thỉnh thoảng hai người lại ngoái

đầu ra sân ga. Lúc tàu khởi hành thì mấy ngọn đèn bật lên lù mù. Nhìn những nhà cửa chạy lui lại, Hậu ao ước được đi mãi, đi mãi, như chồng nàng.

Trời của tiết cuối xuân vẫn lạnh. Sương xuống mờ mờ trên những cánh đồng hiu quạnh. Lúc tàu rời khỏi ga, thì đêm đã dày ngịt. Trong toa, đèn bắt đầu cháy đỏ. Một làn ánh sáng lơ mờ soi lên mọi người đục ngầu và vàng vọt. Hậu rùng mình liếc qua cửa sổ. Khi Hậu đưa mắt nhìn Thịnh thì thấy nàng đương gục đầu trong lòng bàn tay, có vẻ mệt nhọc.

- Cô Thịnh ngủ đấy à ?

Thịnh lắc đầu, không đáp, khiến Hậu hiểu ngay là nàng đương khóc thầm. Hậu nhìn em, thương hại. Tàu chạy mỗi phút một mạnh thêm. Tiếng bánh siết vào sắt nghe ròn rợn. Gió rít ngoài hai thành tàu, làm bay áo và tóc của Hậu lên.

Quanh đấy có tiếng người nói chuyện. Hậu để ý đến một người lính, vì từ bao lâu bác ta nói chuyện quốc tế, và hình như, theo lời Hậu đoán, bác sắp nói đến những việc xảy ra ở biên thù. Quả nhiên, một lát sau, Hậu giật mình vì thấy người ấy nhắc đến tên Bảo, trong khi trả lời một người ngồi bên cạnh :

-Tôi không được quen, nhưng chỉ nghe nói nhiều về quan một Nguyễn-trọng-Bảo.

Mắt Hậu long lanh sáng nhìn người lính, nàng hỏi :

- Thế ra ông cũng biết quan Bảo à ?

Người lính ngạc nhiên vì câu hỏi đột ngột của Hậu :

- Tôi chỉ nghe nói đến ngài thôi ạ. Nhưng vì sao bà lại có vẻ lạ lùng...

- Vì tôi là... vợ quan Bảo.

Người lính thuật lại cho Hậu nghe trận đánh ở Cao-mên, lòng quả cảm của Bảo giữ nguyên một liên đội không chịu lùi. Lời thuật ấy, chả có gì khác hơn là lời thuật đã từng đăng trên các báo, nhưng Hậu vẫn muốn nghe. Hậu tưởng chừng như càng biết thêm về cái chết của chồng bao nhiêu, thì nàng càng được thỏa lòng bấy nhiêu, tuy sự đó thường thường chỉ làm cho Hậu thêm buồn bã. Hậu thích tìm những căn do để đau khổ, nhưng một khi đau khổ, Hậu lại cố sức tự chữa mình.

Người lính hỏi Hậu :

- Thế ra hai bà sang Cao Mên thăm mộ đây ạ ?

Hậu mỉm cười, chỉ Thịnh giới thiệu :

- Đây là em chồng tôi. Lần này là lần đầu chúng tôi sang nơi ấy.

Câu chuyện liên miên về trận mạc kéo dài mãi đến nửa đêm mới dứt. Hành khách trong toa ai nấy đều có vẻ mệt, nhắm mắt thiu thiu ngủ.

Bên ngoài, một đêm không trăng, lạnh lẽo. Ánh sao nhợt nhạt làm cảnh vật thêm huyền bí. Hậu, phần thì bị tàu lắc, phần mệt nhọc sẵn, nên mãi đến bốn giờ sáng vẫn chưa ngủ được. Nàng đưa mắt nhìn ra ngoài. Cảnh vật dần dần hiện rõ dưới ánh sáng một buổi bình minh mệt nhọc. Dãy rừng Lào hiển hiện ở xa. Ngang sườn núi, mây đám sương mù ngừng lại, như những chiếc thuyền đậu trên giòng nước xanh. Cái thanh khiết, trầm tĩnh của vũ trụ làm Hậu băng khuâng.

Hậu nhớ đến lần nào nàng vào Huế với Bảo để xem hội chợ. Hôm ấy, cũng vào một buổi sáng đẹp đẽ như nay, Bảo chỉ dãy núi xa xa, bảo vợ :

- Ước gì chúng mình được đến đây ở.

Bảo không còn nữa. Bây giờ Hậu đi lại con đường này với một tấm lòng và cuộc đời đã khác trước. Bây giờ Hậu đã góa chồng, nhưng Hậu còn đẹp.

Tàu qua Huế và bắt đầu đi vào những đường núi ngoạn mục. Gió đã đem lại lòng người cái hương vị của mùa hè bất tuyệt ở miền Nam.

- Đói quá, chị Hậu ạ.

Thấy Thịnh dực ăn lần thứ hai, Hậu mới sực nhớ ra là đã ngót một đêm và nửa ngày, hai chị em chưa dùng gì cả. Hậu cười bảo Thịnh :

- Lương thực khô cả rồi cô Thịnh ạ.

Thịnh yên lặng nhìn Hậu bày các thức ăn lên khăn tay, và xuốt bữa, nàng không nói lấy nửa lời. Mắt Thịnh ngầu đỏ. Từ lúc nghe Hậu nói chuyện với người lính đến giờ, Thịnh đâm ra buồn bã hơn : Nàng thấy chung quanh mình, ai cũng hỏi han tin tức của người thân yêu mà chỉ có nàng vẫn lặng lẽ. Thịnh ước mong đừng ai nhắc đến Minh cả, để Thịnh lặng yên với nỗi đau khổ của mình. Minh không phải là anh Thịnh như Bảo; Minh chỉ mới là vị hôn phu theo ý Thịnh, người mà Thịnh bắt buộc phải thương nhớ một cách kín đáo, vì sự e thẹn riêng, Hậu đoán được ý Thịnh, nên không lần nào, nàng chạm đến tâm sự của em. Thịnh đưa mắt nhìn những cánh rừng u uất bên ngoài, rồi nghĩ thầm :

- Những người sống bị bỏ quên như mình, vẫn còn là chết hơn những người nằm dưới nấm mộ.

Tính Thịnh xưa nay vốn ghét sự náo nhiệt, nhiều lời. Nàng gay gắt với mọi người và cả với chính mình nữa. Có lần Thịnh ngồi xuốt ngày ở nhà để không làm gì cả. Nàng khép tâm hồn vào một sự yên lặng nặng nề, sự yên lặng phảng phất như cái đau khổ bên trong, làm dày thêm những cảm giác cô độc quanh nàng. Thịnh sống gần như ích kỷ. Sự đông vui của mọi người, với nàng, là một cực hình, đầy ải. Người con gái mới hai mươi tuổi đầu này đã có cái trầm mặc của những người thấy tiêu tan hết mọi nỗi xung xướng ở đời. Hậu ít khi thấy Thịnh nói chuyện với ai, dầu là người trong nhà. Cả đến sự yêu thương nàng cũng giữ kín đáo đến nỗi sau hai năm trời gần bó với Minh, Hậu mới thoáng nghe biết về cuộc tình duyên ít thư từ ấy. Tâm tình Thịnh cũng bí mật như cuộc đời của nàng. Tất cả cử chỉ, lời nói, tất cả đều nhiễm một vẻ kín đáo, và vì thế, nàng đối với Minh tha thiết cách riêng. Trước kia chưa quen Minh, Thịnh thường có dáng điệu của một người yếu thế. Ý nghĩ tối tăm ấy là một cơ chính gây lên sự lạnh lùng đối với mọi người của Thịnh, Thịnh ao ước sau này được làm nữ khán hộ, và cái chết đau đớn của Minh đã giúp nàng thành đạt hy vọng. Hậu đã nhiều lần nói với chồng về tâm tính của Thịnh :

- Minh ạ, cô Thịnh sống lạ quá.

Thì Bảo cười :

- Tôi cũng chịu không hiểu được cô ấy.

Kịp đến khi Minh chết, Hậu mới nhận rõ sự yêu thương tha thiết của em chồng.

Ba ngày sau. Hậu và Thịnh đã sang đến nơi chôn Bảo. Hậu thuê một người dẫn đường rồi cả ba cùng phải đi qua những làng mạc hẻo lánh của dân bản xứ. Đến trước nơi nghĩa trang dựng riêng cho các binh sĩ, Hậu và Thịnh cùng đứng lại trước cổng. Hậu cảm động tưởng tượng đến một ngôi mộ nằm trong kia, ngôi mộ nàng đến thăm lần đầu. Chốc nữa, khi cánh cửa gỗ mở, Hậu sẽ thấy cả một thế giới khác, nó không giống với cái thế giới hằng ngày của nàng. Hậu sẽ thấy...

Hậu và Thịnh đi tìm người giữ nghĩa trang ở cách đây không xa. Vừa đi, Hậu vừa nghĩ đến Bảo. Hậu tưởng thấy Bảo hiện lên đâu đây, để bảo vệ, yên ủi nàng. Hậu tưởng nghe tiếng Bảo nói :

- Tôi ở bên mình đây. Tôi sẽ không bao giờ rời mình hết.

Lúc này tâm hồn Hậu trở nên mạnh mẽ. Nàng nghĩ thầm :

- Giá mình sống ở đây có lẽ được êm ái hơn, vì Bảo sẽ gìn giữ mình chống với mọi nỗi căm dỗ khác.

Nói dứt lời, Hậu tự thấy ngượng ngịu. Hậu vừa tự thú với mình những ý nghĩ mờ tối luôn luôn ám ảnh nàng, cuộc tranh đấu giữa ái tình và bổn phận, gia đình với cuộc đời, trong tâm hồn trẻ trung của một người muốn sống như mọi người. So sánh mình với Thịnh, nhiều lúc Hậu thấy mình hèn kém.

Hậu có chồng, có con, Thịnh chỉ là một người con gái. Người con gái ấy đã biết chung thủy với một cái bóng yêu dấu mà không một lần tưởng đến chuyện lập gia đình. Còn Hậu thì trái lại, đã nhiều bận nàng để lòng băn khoăn vô lý trong sự kén chọn hai con đường.

Người giữ nghĩa trang là một bác nông phu người Nam, trước kia có đăng lính. Bác ta mời Hậu và Thịnh vào nhà, và bằng một giọng bình thản, kể lại những ngày khói lửa vừa qua...

Nghe Hậu dai dẳng tiếp chuyện người nông phu, Thịnh lộ vẻ khó chịu. Nàng thấy Hậu săn sóc đến Bảo nhiều quá khiến nàng tranh nghĩ đến một người mà giờ

phút này chỉ có một mình nàng thầm khóc. Một sự ghen tuông nổi dậy trong lòng, Thịnh giục Hậu :

- Thôi ta đi thì vừa, chị.

Nhưng Hậu chưa muốn đi vội. Bao giờ ở phút cuối cùng bước chân đến nghĩa trang, Hậu cũng thấy buồn bã. Nàng muốn chậm cái phút ấy lại, để hưởng nốt những sự rung động thâm thía trong lòng.

- Mời hai bà đi.

Hậu không thể cưỡng được nữa. Nàng phải bước theo Thịnh và bác nông phu.

Ba người lặng lẽ đi khỏi làng, đến trước cái nghĩa trang ban nãy. Nghĩa trang đặt giữa lòng thung lũng rộng, chảy qua một giòng sông nhỏ, hai bên bờ um tùm lá cây. Trước mặt mấy người, một chiếc cổng sơn trắng, mang lá cờ tam tài, nếp quần quai theo chiều gió. Một sự vắng rộng hun hút, xa xôi đem lại cái cảm giác mênh mông rằng kiếp người chỉ là một ngọn đèn mỏng mảnh và sức lôi cuốn của thiên nhiên mới thực là vô cùng mãnh liệt.

Cái chết đã an trí ở đây, nơi vừa qua những giờ phút nghiêm trọng. Những cây thánh giá đen và trắng là di tích những cơn giông tố vừa dịu đi trong đời.

Hậu đưa mắt nhìn xuốt nghĩa trang, Nàng đoán chỗ nằm của Bảo.

Trời dịu mát. Ánh nắng le lói trên nền xanh biếc, làm nổi bật lên mấy cụm cây kè xanh tươi. Hậu hít từng hơi giải lãn không khí trong sạch quanh đây. Thình lặng lẽ đi bên Hậu, chốc chốc nàng lại nghĩ thầm :

- Ở đây, yên tĩnh và đẹp đẽ thế này mà lại là nơi đi thăm mộ !

Hậu phảng phất thấy đôi mắt của Bảo nhìn về phía nàng ở, cho đến lúc hơi thở tắt trên cặp môi thâm. Bây giờ, Hậu cũng đương nhìn lại nơi mà chồng nàng đã nhìn trong phút sau hết. Nàng thấy lòng dịu dịu. Hậu đã nhiều lúc yên ủi được sự đau đớn của mình, nhưng không phải như bao nhiêu người vui quên khác. Trái lại, Hậu yêu thích những kỷ niệm buồn bã, mang nó vào cuộc đời, như một sự thiêng liêng mà người ta phải gìn giữ.

Vì thanh xuân là cái kho tàng đồ xộ của đời người, sự đau đớn to tát nhất cũng chỉ mới tiêu hoang đi được một góc. Kỷ niệm chỉ là một phần những ngày sống của Hậu mà không phải là tất cả : Hậu mới hai mươi bốn tuổi.

Nắng lúc ấy đã xế. Tự những quăng rừng xa hơi gió thổi lại như tiếng thở giải âm thầm của lòng trái đất. Giải sông lấp lánh trong lùm cây như những gợn sáng linh loạt.

Hậu có một vẻ đẹp dịu dàng dưới ánh nắng Thịnh thì giữ nguyên vẻ buồn bã thâm kín trên mặt.

Một lối đi sạch sẽ chạy thẳng vào nghĩa trang, hai bên là hai hàng rào xanh đậm. Nghĩa địa vắng ngắt. Thịnh và Hậu rón rén đi trên những lối trước mộ, vì cả hai cùng cảm thấy cái chết gần mình quá. Sau một hồi tìm kiếm, Hậu và Thịnh cùng đứng trước một nấm mộ rào gỗ chung quanh, trên đấy, nổi lên một cây thánh giá nhỏ. Đó là nấm mộ Bảo. Chung quanh nơi Bảo nằm rải rác những nấm mộ khác, những bạn của Bảo cũng chết vào một lớp với chàng. Trước sự chăm nom chu tất về nơi nằm của Bảo, Hậu không khỏi cảm động nghĩ đến đức tính của chồng, cái kiêu ngạo chính đáng của một người đàn bà khi thấy người yêu mình chết rồi mà vẫn được giữ gìn cẩn thận.

Hậu chấp tay, cúi đầu đứng trước mộ Bảo, lặng lẽ như người không hay biết gì hết. Không muốn làm rộn sự yên tĩnh của chị, Thịnh đi vợ vẫn ra gần đấy, chăm chú đọc trên các mộ chí bên đường.

Thỉnh thoảng, Hậu lại đưa khăn lên lau mắt. Hậu không cầu nguyện cho Bảo nữa. Hậu chỉ xin vong hồn chồng phù hộ cho nàng đủ nghị lực phấn đấu với những sự cám dỗ đã bắt đầu có một sức mạnh quanh nàng. Là vì Hậu càng ngày càng cảm thấy mình thiếu thốn, trống lạnh, càng ngày nàng càng thấy đời tươi đẹp thêm lên... Sức chống đỡ của nàng dần dần yếu, sự quả quyết dần dần bại liệt. Tuổi trẻ, xum họp, âu yếm là ba cái cản trở lớn cho sự thề nguyện trung thành với Bảo của Hậu. Cô độc đè nén xuống Hậu, vây quanh đời Hậu. Nàng muốn thoát nó, nhưng nàng không đủ can đảm. Mỗi lần ý tưởng đen tối len vào óc nàng, Hậu lại hối hận. Nàng tự tố cáo mình là bất chính, nàng đau khổ phấn đấu, phấn đấu nữa, nhưng đến lúc sắp toàn thắng, Hậu lại sa ngã.

Trong cuộc chinh chiến vô hình nhưng mãnh liệt ấy, tâm hồn Hậu bị kích thích, nhàu nhĩ đến cực điểm. Nàng băn khoăn tìm một con đường chính đáng, trong lúc nàng vẫn nhìn sang con đường khác, vẫn thèm thuồng những chân trời khác. Hai mươi bốn tuổi còn bừng sáng mùa xuân trên trán Hậu là một sự trái ngược mai mỉa với tám lòng bị ép sống theo sự già cỗi, tàn úa của nàng. Nhiều lần nhìn những thiếu phụ vào tuổi nàng, xung xướng, hớn hở, Hậu thấy cái ý định ở vậy của mình là khờ dại. Nhưng một khi nhìn vào gia cảnh, cái gia cảnh thân nghiêm với mấy chữ «Trung, Hiếu,

Tiết, Nghĩa» mạ vàng chói lói, Hậu lại rờn rợn nghĩ đến sự phản bội đầu mới là phác trong ý nghĩ. Tâm trạng Hậu cũng phức tạp như tâm trạng một người du khách ước ao những quang cảnh lạ mắt, nhưng không muốn tìm đến, tuy mọi điều kiện trong cuộc hành trình đã đầy đủ, sẵn sàng. Sự lưỡng lự ấy do một lẽ rất dễ hiểu là nếu đi, du khách sẽ phải dọn nhà, thay chỗ, phiền phức đủ điều. Vả lại những chân mây tưởng tượng thì đẹp đẽ kia, biết đâu khi đến gần, cũng chỉ là những cảnh tượng đã một nghìn lần quen mắt. Hậu ở vào hoàn cảnh ấy. Nàng ước muốn náo nức, nhưng cuộc đời đầy rẫy lẽ nghi kéo nàng lại. Hậu bắt buộc phải gạt bỏ ý định trên kia đi, để sống với những sự phiền phức chung quanh nàng. Hậu băn khoăn tìm kiếm, phân đầu, chán nản, rồi lại phân đầu chỉ vì sự lưỡng lự trước hai con đường. Sự phiền phức về tâm lý của Hậu đã nhiều lần làm Thịnh phải bức bối, là tia sáng chiếu ra ngoài một tâm trạng thiếu trật tự ở nàng.

Hậu đứng trước mộ Bảo lâu lắm. Nàng thầm khẩn đến quên cả giờ phút, quên cả Thịnh đương nóng ruột đợi mình. Mỗi khi nghe Thịnh dục ra về, Hậu mới sực tỉnh. Nàng ngần ngại dời nắm mộ Bảo, dặt tay Thịnh đi một loạt trong nghĩa trang trước khi ra về.

Ra khỏi nơi trên, Hậu và Thịnh còn đưa mắt nhìn lại lần cuối cùng nơi Bảo yên nghỉ. Gió chiều bắt đầu về từ những cánh rừng xa vắng. Trong cái hiu quạnh vô biên ấy, im lìm ngủ mấy nếp nhà tranh của dân bản xứ. Nắng ngả màu vàng thẫm trên sự vật. Đường về tỉnh lỵ không xa mấy. Vả lại hiếm xe cộ, nên hai người đồng lòng đi bộ.

Thành phố K. bắt đầu lên đèn, khi hai người về đến nhà trọ. Com nước xong, Hậu và Thịnh yên lặng ngồi sau chiếc cửa sổ trên gác trông xuống phố. K. thiếu ánh sáng, thiếu náo nức như còn chứa đầy những kỷ niệm của bao ngày kinh khủng vừa qua. Xe cộ thưa, người đi ít, nên thường thường vào quãng chín giờ, các nhà đều lên cửa.

Ngay lúc ấy, một thiếu niên ở phòng bên, chừng có quen biết Hậu và Thịnh, nên lưỡng lự lại bên hai người. Sau hết, chàng đánh bạo hỏi Hậu :

- Xin lỗi bà, nếu tôi không lầm, bà có phải là bà Bảo không ạ ?

Hậu ngờ ngợ nhìn người thanh niên, hỏi lại :

- Vâng, mà ông là ai ạ ?

61 | Những Vành Khăn Trắng

- Tôi là anh cô Quyên đến đây từ trưa hôm qua, vì Quyên mệt, nên nhờ tôi sang thăm hộ mộ chồng. Tôi định sáng nay về, nhưng muốn nán lại một hôm thăm các bạn, thành thử mới gặp hai bà.

Hậu nhận được ra Tuấn, liền giới thiệu Thịnh với chàng. Hậu mời Tuấn ngồi lại cùng bàn nói chuyện, và hỏi thăm về tin tức Quyên.

- Từ ngày chồng mất đi, Quyên không thiết làm ăn gì cả. Tôi đã có khuyên giải, nhưng Quyên không nghe, suốt ngày chỉ khóc lóc. Hiện giờ Quyên đang mệt, thuốc thang chạy chữa mãi không khỏi.

Nghe Tuấn kể, Hậu buột miệng :

- Tội nghiệp !

Thịnh chêm vào :

- Cô Quyên chung thủy như thế thật đáng phục !

Tự nhiên, Hậu thấy thẹn. Câu nói của Thịnh vừa rồi hình như chạm đến tâm sự nàng. Hậu kín đáo đưa mắt nhìn Thịnh, nhưng vẫn thấy Thịnh yên lặng suy nghĩ, mới yên lòng.

Muốn phá tan sự nghi ngờ, Hậu tiếp theo :

- Cô Quyên kẻ cũng đáng mến thật !

Tuấn, từ nãy giờ vẫn im lặng, xem xao :

- Em Quyên tuy đáng mến thật, nhưng lại thiếu xét đoán ! Sự hy sinh cuộc đời mình như thế chỉ có cái tiếng đẹp bên ngoài, tựu trung nó vẫn có hại. Đời còn thì phải theo đời mà sống. Những người không có gan thẳng nổi sự đau khổ của mình là những người yếu. Một khi ta có thể sống như bao nhiêu người, tại sao lại đầu độc đời mình đi, và làm phiền phức cảnh sống của người khác ?

Thịnh như quên mất mình ngồi trước mặt một người con trai, phản đối :

- Nhưng còn kỷ niệm đối với một người đã chết... còn...

Người tán thành ý-kiến của Tuấn lúc này là Hậu. Hậu nhận thấy Tuấn có lý, vì Hậu đã có lần nghĩ như thế. Biết vậy, nhưng Hậu không nói ra. Điều mà Hậu không ngờ lại chính là Thịnh gọi chuyện Quyên trước :

- Nếu đàn bà ai cũng như chị Quyên cả, thì cuộc đời hẳn phải có nghĩa lý.

Hậu đề ý nghe Tuấn nói, nên nàng chỉ yên lặng. Tuấn nhìn Thịnh rồi trả lời cứng cỏi :

- Có nghĩa lý, vì cô cho như thế. Nếu tôi đặt kỷ niệm vào một địa điểm không quan trọng như thế, không phải là vì tôi kém tha thiết với nó. Tôi đã biết qua thế nào là sự đau khổ sau những ngày giông tố. Tôi đã được chứng kiến những cái chết thê thảm của các người thân thích. Tôi không quên được họ, không thể nào quên được, nhưng sự chết của họ, tôi xem như sự đi vắng không có liên can gì đến việc lập cuộc đời của tôi. Tôi vẫn chịu tìm cách lấp cái trống rỗng do họ khơi lên, bằng sự làm đầy đủ bổn-phận một người sống. Hình ảnh họ theo tôi bất tôi nhớ thương, nhưng không phá hoại được. Chính người chết, tôi chắc thế, vẫn cầu nguyện cho người sống được xung xướng, biết theo con đường hợp ý mình. Chống lại ước muốn - sự ước muốn chính đáng - đó là hại, đó là tự giết mình. Vả lại, khư khư giữ lấy một ít kỷ niệm mà tiêu hủy đời mình đi, người chết chắc cũng không muốn thế.

Quay về phía Hậu, Tuấn lưỡng lự :

- Thừa bà, nếu những điều tôi nói đó làm hai bà mất lòng thì tôi xin lỗi, nhưng nói sự thực nên nói ra, tôi cho là lẽ phải.

Hậu thông thả trả lời :

- Chả việc gì, ông cứ tự nhiên.

Nhưng Thịnh lại cương quyết :

- Ý kiến của ông tuy sắc đáng, nhưng phải tùy theo từng trường hợp một. Không phải bất cứ ai ai cũng tự yên ủi mình được, vì sự đau khổ còn phải do những hoàn cảnh riêng định đoạt lấy. Có những cuộc đời mà người ta bắt buộc phải để vỡ nát đi vì không đủ nghị lực để gầy lại, và vì sự đau khổ quá thiêu liêng. Thí dụ như...

Tuấn đã có lần nghe em nói qua về sự thất vọng của Thịnh, nên chàng không dám chạm đến tâm sự nàng nữa. Tuấn chỉ ngồi mơ mộng, thỉnh thoảng lại liếc mắt nhìn Thịnh.

Ngồi gần đấy, Hậu mỉm cười. Nàng đoán được sự triều mến kín đáo của Tuấn đối với Thịnh. Có lẽ cảnh tang tóc bên trong của Thịnh đã làm Tuấn cảm động, và Hậu tinh trí đoán được những ý nghĩ ở Tuấn. Hậu mong mỗi một ngày mai tươi đẹp sẽ đến với Thịnh vì nàng chắc rằng Thịnh cũng như nàng đã có lần nghĩ đến chuyện lập gia đình nhưng chưa giám thực hiện.

- Em Quyên nhiều lần đã nói chuyện về cô Thịnh với tôi, đã nhiều lần lấy cô làm gương mẫu trong sự ở vậy thờ chồng. Em Quyên mến cô lắm.

- Cô Quyên quả không lầm, ông Tuấn ạ.

Thịnh đỏ mặt, nói chữa :

- Chị Hậu chỉ được cái chế là không ai bằng.

Vẻ thẹn làm Thịnh đẹp thêm. Cặp má hồng đượm ở mặt nàng một làn xuân sắc kiều diễm, khiến Tuấn nhìn không chán mắt. Tuấn đã được nghe nói đến Thịnh nhiều lần. Tuấn động lòng thương hại Thịnh, chân thật như ta thương hại một người sống lầm lạc, trái chiều. Có thể nào một người con gái như Thịnh lại không trở nên được một trang mẹ hiền, vợ thảo ? Có thể nào cả một đời xuân sắc lại để héo đi vì một sự sai lầm ? Tuấn phẫn kích trước sự tự kiềm chế quá khắc nghiệt của những người không biết tìm an ủi, thích vun giồng những nỗi đau khổ như Thịnh. Mục đích của Tuấn là làm cho Thịnh thấy rõ sự trung thành vô ích của nàng đối với người đã chết. Bởi vậy Tuấn ăn nói như một nhà ngoại giao đi thương thuyết, khiến Thịnh tuy không hẳn muốn nghe theo nhưng cũng không cãi lại.

Sáng mai cả ba người cùng ra xe sớm để đáp đầu về Hà nội. Trên tàu, Hậu đã có ý ngồi riêng biệt một ra nơi để Tuấn và Thịnh được tự do nói chuyện với nhau. Bên ngoài, nắng về trung tuần tháng ba đã có vẻ oi bức. Đôi khi tàu chạy qua giữa hai dãy núi trơ trụi hết cây cối, làm rung động giải đường sắt, cùng một lúc với cảnh u uất chung quanh.

Thịnh đưa mắt nhìn ra xa, như say sưa tìm một nắm mộ yêu quý. Nàng nhớ đến nơi miền quê Cao-Mên êm lặng với cái nghĩa trang với cánh rừng, giải sông nhỏ, qua những tiếng động của máy và của người.

Xuất ngày đi đường. Tuấn nói rất ít, trái lại với hôm nào chàng biện luận trước mắt Thịnh và Hậu. Tuấn nói rất ít nhưng chàng nhìn Thịnh nhiều, như người tìm hiểu những ý nghĩ thâm kín.

- Lại sắp về Hà nội rồi !

Nghe Thịnh buột miệng thốt ra câu trên Tuấn ngạc nhiên :

- Cô làm như về đến Hà nội là bực bội lắm.

- Vâng bực bội thật. Tôi không thích cái rợn rợn ở đây.

Thực thể, Thịnh cảm thấy có cái gì nặng nhọc đè lên lòng nàng, khi nàng nghĩ đến sự trở về sống lại trong căn phòng u uất của mình, kéo dài một cuộc đời đã hầu như can mọi nỗi xung xướng. Sau hết, Thịnh nhận biết mọi nỗi buồn khác lạ, mơ hồ, nhưng không phải là không êm ái, lúc con tàu bắt đầu tiến vào địa hạt thành phố. Nỗi buồn ấy, không phải gọi lên bằng những mái nhà đồ sộ, vẻ xầm uất của Hà nội, nhưng bằng một người nàng mới quen, và người ấy... là Tuấn.

Đợi tàu dừng lại, Tuấn bảo Hậu và Thịnh :

- Em Quyên vẫn nhắc đến hai bà luôn. Bao giờ rồi, hai bà quá bộ lại chơi.

Chỉ có một mình Hậu đáp :

- Vâng, đến chủ nhật này chúng tôi xin lại.

Tuấn vui vẻ nghiêng đầu chào hai người.

Ra đến phố đông, quay lại, Tuấn thấy Hậu và Thịnh đã ngồi xe ra về. Vừa đi, Tuấn vừa nghĩ đến ngày chủ nhật. Chủ nhật, Tuấn sẽ gặp Thịnh. Đời Tuấn không ngờ lại còn có ngày hy vọng đến thế. Ái-tình vừa nảy nở trong lòng chàng, một thứ ái tình êm dịu, đẹp dễ như mùa xuân. Tuấn đưa mắt nhìn về phía trước : hai chiếc xe kéo Hậu và Thịnh vừa rẽ vào một phố gần đây. Tuấn

tưởng thấy chiếc «san» màu xanh của Thịnh bay ngược lại đằng sau như dấu hiệu một sự lưu luyến, thân mật.

Hà nội vẫn đẹp như hôm Tuấn ra đi Vẫn nắng ấy, trời ấy. Chung quanh Tuấn, phố xá rộn rã, điềm tĩnh bên tấm lòng sao động của chàng...

Thịnh bước vội vào nhà, không phải để thăm bà mẹ nghiêm khắc, mà để thấy lại căn phòng riêng của nàng, vì Thịnh cần phải có sự yên tĩnh, sau những phút hồi hộp vừa qua.

Hậu chậm chạp bước lên từng bậc thang một. Không một tiếng động chung quanh nàng. Một ít sách báo và thư ngỏn ngang đặt trên bàn cạnh đấy. Hậu cầm tất cả trở về phòng. Hậu hy vọng Khánh vẫn đợi nàng, Khánh sẽ nói chuyện với nàng, Khánh âu yếm nàng để nàng quên những sự buồn bực. Hậu hy vọng... Nhưng Khánh đương ngủ, thỉnh thoảng mồm lại nói lắp bắp. Trên đôi má bầu sữa của con, Hậu rón rén đặt một chiếc hôn dịu dàng.

Trong phòng mọi đồ vật như bình thản trước sự trở về của nàng. Hậu thấy chán nản, buồn bã quá. Hậu như cần phải có ai yêu thương nàng, săn sóc nàng, có ai đem đến một sự ấm nóng hun nấu lại sức phấn đấu đã liệt của nàng. Ngẫu nhiên, đôi mắt Hậu đặt lên tấm ảnh

Bảo...

Hậu vừa thấy nhiều mô mả quá, nhiều cảnh đau lòng quá. Hậu trở nên sợ - sợ cuộc sống, sợ sự chết - cô độc trong căn phòng hẻo lánh trước hình bóng của chồng. Hậu ngồi xuống chiếc ghế gần đây, hết nhìn Khánh lại nhìn ảnh Bảo. Sau hết nàng nghĩ thầm :

- Từ ngày Bảo mất đi, ta mới nhận thấy yêu Bảo, nhưng muộn quá mất rồi !

Hậu tiếc những ngày tháng êm đềm nàng sống chung với Bảo, những ngày tháng mà trước kia Hậu thường cho là buồn bã, và chỉ mãi đến hôm nay, nàng mới kịp hiểu rằng đó là hạnh phúc đã lãnh đạm trôi qua đời. Hậu không biết hưởng những sự vui vẻ khi Bảo còn. Trong một hoàn cảnh gần như bị hắt hủi bấy giờ, Hậu quay lại tiếc quãng đời cũ, nhưng đã muộn quá. Mùa xuân có bao giờ đẹp, nếu không đến với ta những buổi chiều lạnh lẽo đem sự nhớ thương vào lòng ?

Hậu bước lại bên giường, cởi áo giải, nằm vật xuống. Hậu giờ tờ báo ra xem, rồi đến bức thư của bà huyện Thanh gửi lại khi nàng đi vắng. Trong thư, bà khẩn khoản mời Hậu đến chơi. Đọc xong, Hậu nhắm mắt lại tưởng tượng. Nàng thấy hiện ra vẻ mặt hiền từ của một người đàn bà xuất đời chỉ chuyên lo làm điều thiện.

Nàng thấy hiện ra luôn hình ảnh một người khác, với cái dáng điệu mạnh mẽ tuấn tú hôm nào. Hậu nhớ lại đôi mắt đen đen linh động, giọng nói nghiêm chỉnh mà Hậu, một người đàn bà thông thái, đã đoán thấy trong đó vẻ triều mến riêng. Hậu chắc chắn rằng Thụy đã yêu nàng. Hậu còn nghe văng vẳng câu nói của bà Thanh hôm nào :

- Nếu Liên đoàn phụ nữ mà thành lập, tôi sẽ nhờ cô Hậu làm nữ thư ký.

Lúc ấy, tự nhiên, không ngảnh lên, Hậu tưởng thấy đôi mắt Thụy đương chăm chăm nhìn nàng.

Trong sự cô độc đã trở thành êm ái, Hậu vui mừng như người vừa được thấy chiếu lại một ít ánh sáng của lòng hy vọng, dầu chỉ là hy vọng mong manh. Chẳng có gì an ủi nàng cả nhưng lần này, đặt mình xuống giường nhắm mắt lại, Hậu cũng thấy vội đi được đôi phần đau khổ...

III

Hậu giật mình thức giấc. Nàng cảm thấy toàn thân nhức mỏi, đầu óc nặng trĩu. Hậu vừa thoát ra ngoài một cơn ám ảnh nặng nề. Hậu mơ thấy mình có lúc thì đương đứng trước mộ Bảo, có lúc lại đi xóng đôi với Thụy trước một nơi phẳng phất giống Hà-nội.

Dụi mắt, Hậu ngơ ngác nhìn ra chung quanh như để tâm hồn tiếp xúc dần dần với sự thực. Ánh nắng một buổi sáng mát mẻ đầy tiếng chim tuôn vào phòng Hậu và gió lạnh làm đong đưa bức rèm trúc màu ngà, Hậu nghĩ đến những công việc phải làm trong ngày hôm nay. Nàng thấy chúng nhiều lúc trở nên vô ích trong cuộc đời, cũng như nặng nề trong sự thực hiện. Cái khung cảnh nghĩa trang lặng lẽ ở xứ Cao-Mên lại loáng thoáng gợi về trí Hậu. Nàng ước ao được sống trong cảnh yên tĩnh thiên liêng ấy, cảnh yên tĩnh xóa bỏ hết những nỗi buồn bã hằng ngày. Trong những năm mộ vô giác, người ta đã tìm thấy cái vui quên nghìn đời, sau những giờ phút buồn bã, chán nản. Những người đi là những người xung xướng, và với những linh hồn ấy, các góa phụ như Hậu bắt buộc phải sống trung thành luôn luôn dấu chỉ bằng ngoài mặt.

Lúc ấy, Khánh rón rén đi vào phòng Hậu tay cắp một cặp sách lớn.

- Lại đây Khánh, mợ dậy rồi !

Khánh tiến lại, nắm lấy tay mẹ, và nũng nịu đặt đầu lên cánh tay nàng. Chỉ một cái nhìn của khánh, chỉ một cái hôn của Khánh cũng đủ làm Hậu dịu lòng lại. Nàng nhìn con, rồi nhìn lên đồng hồ.

- Bây giờ rồi. Con không bảo u già lấy thức ăn sáng cho, rồi đi học kéo muộn.

Đợi Khánh ra ngoài. Hậu trở giấy trang điểm để đi trường, Hậu định xong buổi học sẽ lại nhà Quyên chơi. Nghĩ đến dáng điệu lưu luyến của Tuấn đối với Thịnh hôm nào, nàng mỉm cười. Ở sân ga, khi Tuấn ngỏ ý mời Thịnh và nàng đến nhà Quyên, thì nàng nhận lời trước. Hậu biết Quyên lúc ấy chỉ là một cái cớ đặt ra để Thịnh được gần Tuấn, để hai người hiểu nhau. Nếu không có Quyên, Tuấn cũng có thể tìm được những dịp khác để gặp Thịnh. Những sự ầm khuất trong lòng Tuấn, Hậu biết hơn ai hết, vì chính nàng cũng đã từng và đương ở vào sự khó khăn ấy, khi nàng để ý đến Thụy. Và lại, người ta bao giờ cũng sáng suốt khi bàn luận đến những vấn đề thuộc về người khác. Tuấn cũng như Thụy, cả hai cùng băn khoăn tìm cách đạt đến mục đích.

Hậu muốn đến thăm Quyên, phần vì nàng không nỡ để bạn sống cô độc trong sự thiếu yên ủi, phần vì nàng muốn gây tình thân thiện giữa hai người bạn trẻ mới quen nhau. Hậu mong mỗi một ngày quang đăng sẽ đến trong đời Thịnh. Hậu còn trẻ và Thịnh còn hơn Hậu. Thịnh có đủ quyền hạn, đủ điều kiện để đi tới một hạnh phúc tốt đẹp. Cả hai cùng chưa đến tuổi khước bỏ tình yêu trong đời.

Cái chức trách mới lái trong công cuộc gây sự thân thiện giữa Tuấn và Thịnh làm nàng phấn khởi. Há đó chẳng là một phương sách cho Hậu tỏ lòng tốt, cho Hậu tưởng tượng một cảnh xum họp khác qua sự xum họp của đôi bạn trẻ kia, cho Hậu, sau hết, được mỗi ngày được đến gần với Thụy ? Hình ảnh người trai trẻ luôn luôn phảng phất trong óc Hậu, từ ngày nàng gặp chàng. Hậu không hiểu vì sao lại có sự ám ảnh kỳ lạ như thế, nhất là khi Thụy chưa nói với nàng một câu gì và Thụy cũng chưa hề để lộ một vẻ gì gọi là sẵn sóc hết. Thụy mới chú ý đến nàng thôi, như bao nhiêu người khác đã chú ý đến Hậu. Cử chỉ của Hậu kín đáo quá. Mặc dầu, Hậu vẫn có thể ngờ được là Thụy đã yêu nàng, và cái im lặng của Thụy nhiều ý nghĩa hơn một sự tỏ bày nhiều lời. Hậu nhiều lần tự hỏi nếu Thụy thật yêu nàng thì nàng sẽ đáp lại bằng cách nào ? Hậu chỉ biết yên lặng chờ, Hậu chỉ làm được đến thế. Hơn nữa, Hậu chỉ

có thể dựng lên cho đời nàng một thiên tiểu thuyết đẹp đẽ mà vô hại.

Đến nhà trường, ý nghĩ đầu tiên của Hậu là gọi giầy nói đến bà huyện Thanh. Từ đầu giầy bên kia, có tiếng trả lời bà Thanh đi vắng.

Tiếng trả lời có lần về bối rồi :

- Vâng, tôi sẽ nói lại như thế, khi nào chị tôi về.

Chị tôi ! Thì ra người trả lời nàng là Thụy. Hậu lo lắng, dùng dằng, chưa muốn đặt ông nói xuống vì nàng đang tìm một câu gì vắn tắt, kín đáo để đáp lại Thụy. Ấp úng mãi, Hậu mới nói được :

- Ông làm ơn thưa hộ với bà chị cho... xin lỗi ông.

- Không dám... chào bà

Hậu khẽ thở giải, đặt ông nói xuống. Giọng nói nghiêm nghị và lạnh lùng của Thụy làm Hậu gần như thất-vọng. Giác mộng ử áp lòng nàng trước khi gọi gây nói đã tiêu tan hết. Nàng tưởng chừng như Thụy vừa bỏ nàng, và hình ảnh cuộc đời thiếu thốn, lạnh lẽo của một người cô phụ lại thoáng diều qua trí Hậu. Hậu như người vừa đưa con thoi trên một hình ảnh mới phác vẽ và bỗng chốc, hình vẽ mờ đi và con thoi nhỏ rơi gãy

xuống đất. Hậu lại sắp phải nhận biết những sự nặng nề, buồn bã, những trách nhiệm khó khăn trong công việc làm hàng ngày.

Ngánh lại gia đình, Hậu thấy thiếu hẳn sự yên ủi. Hậu bỏ cô từ ngày nhỏ. Nàng có một người anh thì người ấy đã lấy vợ, sinh con. Chung quanh Hậu, chú bác xa nàng quá, tản mác mỗi người mỗi nơi. Hậu chỉ còn hy vọng yêu dấu Thịnh trong gia nhà chồng. Đối với mẹ chồng, Hậu chỉ có lòng kính nể, qua Bảo, mà lòng kính nể không có tình thì chỉ là ép buộc. Mẹ chồng Hậu không thể nào hiểu nàng được vì sự bất đồng ở hoàn cảnh cũng như ở trường đời. Hậu chỉ còn một bồn phận và đó cũng là sự vui quên : sự chăm sóc Khánh. Hậu vui vẻ bên Khánh, và bên Khánh, nàng quên nàng là một thiếu phụ góa bụa từng nuôi trong lòng những đau khổ, hy vọng. Nàng không muốn để Khánh đoán được ý nghĩ của nàng, vì nàng sợ sự hiểu biết ấy sẽ làm mờ những ngày đẹp đẽ của con đi. Nàng muốn Khánh xung xướng, quên rằng mình là con một người cha chết một cách đau đớn, và một người mẹ luôn luôn chia ý nghĩ trong sự lập lại cuộc đời.

Hậu theo rồi sự học của Khánh, cần mẫn và điềm đạm, không phải vì sự ấy làm cho Hậu vui vẻ, nhưng nàng lấy nó để quên mình, như người bám riết vào bồn

phận để khỏi bị cảm dỗ, xa ngã.

Ra khỏi trường, Hậu không dùng xe như mọi ngày. Nàng thông thả đi hết phố này sang phố khác. Nhưng bỗng nàng chậm bước lại : Nàng vừa thấy thoáng vẻ mặt nghiêm khắc, chờ đợi của mẹ chồng vào buổi cơm chưa. Muốn tránh những câu đay nghiến bất lợi, Hậu gọi một chiếc xe để về.

Trời Hà-nội trong hơi gió thu mới bắt đầu, trở nên dịu dịu. Phố xá như rộng thêm lên. Màn treo trước các cửa hiệu bay phấp phới. Người góa phụ của chúng ta liên tưởng đến nhiều cảnh đẹp đã mất. Thoạt tiên là hình bóng một cô gái vui tươi cắp sách đến trường, lòng băng khuâng khi thấy gió sớm hơi lạnh làm rung động lá cây bên đường. Dần dần, trong sự rục rờ của ngày thơ ấu. một hình ảnh khác đặt lên, ử rữ, tang chế... nhưng Hậu không dám nghĩ nhiều nữa.

Khi Hậu bước chân vào nhà thì đã thấy Thịnh ngồi bên cạnh mẹ chồng. Cả hai cùng nhìn nàng, khiến Hậu phải dừng lại. Như hôm nàng từ chối việc đem di hài Bảo về, thì mẹ chồng nàng lộ vẻ khinh nàng rõ rệt...

Thịnh, trái lại, như đã đổi cách ăn ở với Hậu. Nàng mỉm cười nhìn Hậu, khi Hậu rón rén lại ngồi cạnh đấy. Mẹ chồng Hậu vừa nhai trầu, vừa nói :

- Mấy hôm mợ đi vắng, không biết cô và bà nào mà đến thăm lắm thế. Họ làm như nhà mình là quán trọ.

Hậu điềm đăm phân giải :

- Thừa mẹ các chị giáo dạy ở trường con đây ạ.

- Giáo hay đốc gì, tôi không biết. Nhưng nhà tôi, mợ cứ hiểu cho là không phải nơi hẹn hò là được.

Hậu tức lắm rồi, nàng nói hơi mạnh :

- Mẹ bảo con còn hẹn hò ai nữa. Các bạn đến chơi, chả lẽ con cấm được người ta, nhất là khi con lại đi vắng.

Mẹ chồng Hậu đưa miếng trầu ra khỏi miệng, cắn lấy, và nói bằng giọng gay gắt :

- Chả cứ các bạn mợ, tôi mới phải nói, đến thằng Khánh cũng thế. Tôi tưởng mợ chăm nom nó thế nào, chả hóa mợ để nó bản thủ như không có mẹ. Học thì nhác, dạy chưa, quần áo lôi thôi, lếch thếch.

Giá thằng Bảo nó sống lại trông thấy vợ con chắc nó cũng mát ruột !

Trước sự tố cáo nghiêm khắc của mẹ chồng, Hậu ứa nước mắt. Nàng thấy mỗi ngày sự tủ nhục càng nặng

nề, không khí càng oi ả. Sự ly gián với cảnh chung quanh, không lúc nào như lúc này, có ý nghĩa với Hậu đến thế. Hạnh phúc trùn lên hồn ta một bức vải mỏng khả dĩ làm dịu được mọi sự xúc động. Đau khổ, trái lại, phơi trần lòng ta ra để bất cứ một sự đụng chạm nhỏ nào cũng có thể làm tủi nhục được.

Hậu đứng giậy, thưa với mẹ chồng :

- Hôm nay con mệt, mời mẹ và cô Thịnh sợi com trước.

Nói xong, Hậu bước về phòng, nằm đợi đến giờ đi giấy học.

Ra ngoài phố, Hậu rùng mình vì thấy cô độc thêm lên. Nàng đi qua trường Khánh học, nhìn vào. Nàng thấy Khánh chạy nhảy giữa đám chúng bạn, vui đùa xung xướng. Người gác cổng nhận biết Hậu, chấp tay lễ phép :

- Bà tìm cậu Khánh ạ.

Hậu mỉm cười ra hiệu cho người gác cổng đừng gọi, còn nàng vẫn chăm chú nhìn con. Khung cảnh đượm đầy xuân sắc làm Hậu vui mắt. Nàng tự phụ đã nuôi được Khánh theo ý muốn của Bảo. Bao nhiêu lần, Hậu đã mơ tưởng đến tương lai đẹp đẽ của Khánh, và mỗi

lần mơ tưởng như thế, Hậu thấy sự ở vậy của mình là chính đáng. Song le, càng biện luận với mình bao nhiêu, nàng lại trở lại sợ sệt như người đã đến gần tội lỗi quá rồi.

Đến trường, Hậu thấy Thảo nhìn nàng mỉm cười :

- Hôm nay sao trông chị Hậu không vui mấy.

Hậu bắt tay bạn, trả lời uể oải :

- Tôi đi xa về nên hơi mệt.

Mỗi lần nắm bàn tay nhỏ đẹp của Thảo trong tay nàng, Hậu tưởng như có ai đem lại cho nàng một ít sự tin tưởng mạnh mẽ. Thảo là người chị dịu dàng để Hậu có thể ngỏ được ít nhiều sự bức tức. Những lúc như thế, Hậu thấy mình yêu đời, yêu công việc. Hậu kể cho Thảo nghe cuộc hành trình sang Cao-Mên và cả những sự ty hiêm lẫn khuất trong gia đình nàng... Thảo im lặng, đôi mắt buồn bã, bảo Hậu :

- Họ vẫn như thế cả ? Chúng mình chịu nhẫn một tí vẫn hơn.

Rồi Thảo kiếm cách làm cho Hậu vui lên, săn sóc nàng như một người chị tốt. Hậu gượng cười chiều lòng Thảo, trong khi, thực ra, Hậu vẫn thấy chán nản quá.

Là vì hoàn cảnh góa bụa của hai người khác hẳn nhau. Thảo cao tuổi hơn Hậu. Nàng biết suy nghĩ thông thái và cân nhắc chín chắn hơn. Hậu không thể thú thực với Thảo tâm trạng phiền phức của nàng được.

Dưới mắt Hậu bao nhiêu vành khăn đen đã đến thay vành khăn trắng và bao nhiêu góa phụ giam mình trong sự khô khan của hoàn cảnh, trong sự thiếu thốn về vật chất cũng như về tinh thần. Trong những cơn khủng hoảng đau đớn ấy, tâm hồn người đàn bà bị quần quai, thao thức, nhưng vẫn bắt buộc phải phấn đấu, phấn đấu cho đến ngày không còn xuân sắc nữa. Ở nhà trường, nhiều lúc nhìn các bạn vui vẻ, Hậu tự thẹn vì những tư tưởng bất chính của mình. Nhưng chính Hậu, Hậu cũng có nhiều lúc bình an như Thảo, như các bạn khác, và nhiều lúc nàng vẫn thắc mắc, thiếu thốn như thường. Hậu cho rằng trong cái cô quạnh của lòng, một khi tiếng cười đã mất, những người mà nàng thêm ước sự vô tư kia, đều có thể có được những sự ao ước như nàng.

Công việc của Hậu ở nhà trường rất nhiều. Dầu biết thế là khó nhọc, Hậu vẫn cặm cụi làm, vì nàng cho rằng cái quên linh nghiệm nhất cho lòng người là sự hoạt động. Chiều hôm ấy, Hậu đến trường với cái ý định làm việc miên man, để xua đuổi bao nhiêu sự ám ảnh phiền phức.

Thảo vừa soạn chồng vở học trò đưa chấm bài, vừa mỉm cười bảo Hậu.

- Thảo mới nhận được một tin mừng : Chị Hiền tái giá. Thiếp mời chúng mình đây.

Hậu xem tấm thiệp xong, ngạc nhiên :

- Tái giá ? Ai lại thế ?

- Không thế thì làm gì có chuyện ?

Chị Hiền nói rằng vì hoàn cảnh bắt buộc, còn chính ra... chị không thuận. Khốn nạn ! Có gì là đáng thẹn mà chị ấy đỏ cả mặt lên thế này. Thảo, Thảo muốn tất cả những người góa phụ còn trẻ đều theo gương của Hiền hết !

Hậu ngờ ngợ nhìn Thảo. Nàng muốn tìm trong câu nói của bạn một điều khuyên răn về hoàn cảnh mình, nên hỏi :

- Sao chị nói gở thế ?

- Tôi nói gở ! Bạn của Hậu từ xưa đến nay đã có bao giờ nói gở chưa ? Chết chồng thì phải lấy chồng, cưỡng lại với ý muốn là làm một việc rất vô lý, là tự sát. Đã không ở vậy được thì còn gì tốt hơn là lập lại cuộc đời ?

Hậu không nói, mắt nàng đắm đắm nhìn Thảo. Nhiều lần Hậu đã nghe những câu biện luận tương tự như thế, nhưng không lần nào có mãnh lực bắt nàng suy nghĩ bằng bây giờ. Hậu toan thú thực với Thảo tâm sự mình, thì sự e thẹn riêng giữ nàng lại :

- Chị Hậu đã lại chơi đường bà Thanh chưa ?
- Chưa. Có lẽ đến mai. hay... lúc nào rồi tôi sẽ lại.

Hậu muốn nói bằng một giọng bình thản đề Thảo không đoán được sự ẩn khuất trong lòng nàng.

Chiều hôm ấy, Hậu tạt lại đằng nhà Quyên với những ý nghĩ vui vẻ. Câu chuyện tái giá của Hiền làm nàng tin chắc rằng tâm trạng của các bạn khác cũng như tâm trạng nàng, và tất cả đều có những phút ao ước như nhau. Hậu không thấy cô độc lắm nữa. Hậu cũng có thể như các bạn, chỉ khác là Hậu nhiều cảm tình, nhiều triết lý hơn họ nên sự tái giá đối với nàng trở nên một vấn đề khó khăn, gay gắt. Thảo đã tỏ lòng rộng rãi với những thiếu phụ tái giá, nhưng nếu Hậu cũng theo họ, thì liệu Thảo còn yêu mến nàng như trước nữa không ? Sự lập lại cuộc đời, nhiều lần, Hậu thấy nó phiền phức quá.

Hình ảnh Thụy không đâu lại thoáng hiện trong óc Hậu, Thụy với đôi mắt chăm chú theo rồi từng cử chỉ

một của nàng, khiến Hậu phân vân... Hậu toan không tìm hiểu gì về buổi gặp gỡ đầu tiên giữa hai người, nhưng Hậu vẫn thấy thắc mắc. Nhiều lúc Hậu thần thơ như người vừa để lỡ một cơ hội tốt, nhiều lúc Hậu lại oán trách mình.

Vừa đặt chân vào nhà Quyên, Hậu thấy hiện ra một quang cảnh vắng vẻ, tang chế trái hẳn lại với sự vui vẻ xôn xao trong lòng nàng. Sự vật trong nhà như còn giữ nguyên kỷ niệm của những ngày đau đớn. Thời gian như không trôi ở đây, từ ngày Quyên được tin chồng mất. Hiện tại thành kính giữ từng dấu vết thiêng liêng của người đã khuất, trùm lên tâm hồn cái bí mật của những tiếng nói thầm kín, những hơi thở giải hoang mang. Hậu đứng ở phòng khách đợi tên người nhà chạy vào báo với Quyên.

Trước mặt Hậu, ở bên kia phòng khách, cánh cửa mở ra một thế giới khác lạ, cái thế giới thành kính của chiếc bàn thờ nhỏ trên đấy, cháy leo lét một ngọn đèn con dong xuốt ngày thắp. Sau lưng Hậu là một câu đối vãi trắng, trước mặt Hậu là những câu đối khác. Cái tang chế hiện hình khắp chung quanh, đè nén lên lòng người một cảm giác u uất khó tả. Tuy là theo một tôn giáo khác với tôn giáo Quyên thờ kính, Hậu không khỏi sinh lòng cảm động trước khung cảnh đầy thành kính ấy.

Nàng nghĩ thầm :

- Chả trách mà Quyên thê ở vậy !

Có tiếng cửa mở, Quyên đang tiến lại phía Hậu, gầy yếu, xanh xao. Mầu tang đượm trên mặt nàng, như ngày nào Nghĩa - chồng nàng - mới mất. Thoáng nhìn Quyên, Hậu đã đoán được sự chán nản yếm thế ở người bạn học thân nhất của nàng ngày xưa. Hậu cảm động quá, chăm chú nhìn Quyên, phảng phất nhớ đến thời kỳ thơ ấu. Quyên nắm tay Hậu nói bằng một giọng buồn rầu :

- Ai ngờ chúng mình lại giống nhau thế.

Hậu không đáp. Nàng cố nén sự đau khổ gởi lên bằng giọng nói đầy nước mắt của bạn. Sau cùng, nàng hỏi Quyên :

- Chị chắc không ngờ tôi lại đến thăm chị như thế này?

- Anh Tuấn đã nói cho tôi biết mấy hôm nay. Anh Tuấn bảo cùng đi với chị và cô Thịnh sang Cao-Mên.

Hậu nghĩ thầm :

- Tuấn sốt sắng thật, nhưng Tuấn có nói gì với Quyên về ta không ?

Hậu định ngỏ cho Quyên biết sự giao tình mới bắt đầu giữa Tuấn và Thịnh, nhưng thấy Quyên có vẻ lạnh lùng nàng lại thôi.

- Tính năm đã được đến hai năm rồi đây Hậu nhỉ ?

Câu nhắc đến ngày tháng của Quyên làm Hậu trạnh nhớ lại cả cái quá vãng đau đớn của mình. Hậu kể lại cho Quyên nghe những ngày nàng đi viếng mộ, hôm gặp Tuấn, và cái hoàn cảnh khắc nghiệt nàng đang chịu đựng. Sự buồn tủi, đã bao nhiêu lần kể đến, Hậu vẫn thấy nó còn đủ sức mạnh thiêng liêng làm nàng cảm động. Mặc dầu luôn luôn những ý nghĩ đến chia rẽ óc nàng, vết thương nhận được ở một ngày bắt đầu cuộc đời tang tóc không vì thế mà mờ được.

Trái với Hậu, Quyên như người sinh sống với cuộc đời cũ. Mọi vật vẫn giữ nguyên chỗ trong phòng từ ngày Nghĩa mất. Cả đến tính tình Quyên cũng không thay đổi.

Hậu hỏi bạn :

- Chị vẫn hay về đồn điền đấy chứ ?

- Đồn điền để anh Tuấn xem. Tôi vẫn ở nhà.

- Anh Tuấn bảo chị độ này yếu lắm. Sao chị không làm việc cho khuây đi.

- Làm việc mà khuây được à chị ? Thế thì ở đời còn ai buồn ?

Hậu lảng sang chuyện khác :

- Cháu đâu chị ?

- Cháu ngủ. Đạo này nó cũng hay quấy lắm.

- Quý hồ có nó đủ yên ủi rồi !

Quyên trả lời, vẻ gượng gạo :

- Vâng cũng được đôi chút.

Thực thế Hậu nhận thấy con cái chỉ giúp đỡ được rất ít trong sự lập lại cuộc đời trống rỗng, vì tình mẫu tử khác hẳn tình vợ chồng. Không bao giờ cái trên có thể thay được cái dưới, ví như hai cột trụ cùng chống đỡ một bức trần nhà. Một chiếc đồ, thì chiếc kia chỉ có thể giữ được một phần vôi gạch.

- Còn cháu Khánh thế nào ? Cháu vẫn đi học đấy chứ chị ?

- Vâng, cháu vẫn đi học, và được cái nghịch thì nhất lớp.

Sự yên lặng dần dần len vào giữa hai người và trở lên nặng nề. Hình như không có một sự gì làm dịu được nỗi đau đớn ở Quyên, cả đến tình bạn thân mật xưa kia giữa nàng và Hậu. Sự son sắt, trung thành của bạn làm Hậu rung mình. Tâm hồn Quyên như một vũng đất đã héo hết hoa màu. Tâm hồn Hậu trái lại, bị dày xéo, nhưng là sự dày xéo sẽ kết lên những mầm giống khác. Hậu ao ước một hạnh phúc thứ hai, trong khi Quyên nhắm mắt lại để không trông thấy nó.

Bản tính bông bột, Hậu nhận thấy Thảo có lý khi nàng bênh vực sự tái giá của những người đàn bà còn trẻ. Nhưng bây giờ, trước mặt Quyên, trước sự thờ chông thanh cao của nàng, Hậu tự dung thấy thẹn, Hậu lại bắt đầu phấn đấu, Hậu lại buồn rầu, đau khổ. Một tia hy-vọng vừa lòe ra ở bên trời thì cơn giông tố lại đến dập tắt đi. Hậu thấy mình bơ vơ trước hai con đường, và Hậu không hiểu mình nữa.

Quyên điềm nhiên bảo Hậu :

- Chúng ta phải sống trung thành cả với những người đã mất.

Lời nói của Quyên có một sức mạnh thần bí khiến Hậu nhận thấy trong đó tất cả cái kiêu ngạo của một người chịu đựng đau khổ, âm thầm đau khổ.

- Phải thế. Cái giá trị vô đối của đàn bà là ở đây. Những người đã khuất chắc cũng xung sướng vì sự xứng đáng với địa của chúng ta.

Nói và nghe mình nói, Hậu tự thẹn vì ngôn ngữ lưu loát trái hẳn với ý nghĩ của nàng. Mặc dầu đầy lòng mến mộ Quyên, người góa phụ trẻ tuổi như mình, Hậu vẫn thấy nàng đứng trên một con đường giốc chắc chắn một ngày kia sẽ thấy nàng trượt xuống đây...

IV

Đi hết con đường lát đá cuội, giữa hai bờ lá xanh non, Hậu ngần ngại bước lên bậc tam cấp một ngôi nhà gần như hiu quạnh. Hậu nhọc nhằn bước lên, vì không dung Hậu thấy sự đến thăm cha Winer của mình hôm nay thật táo bạo. Nhưng Hậu không thể làm gì hơn là tìm một lời khuyên ở cái tâm hồn cao trọng ấy, cái tâm hồn gần thần minh cũng như gần ác quỷ nhiều nhất. Mọi lần có sự gì buồn bã khó hiểu, Hậu thường chạy đến với cha Winer như một người đau khổ chạy đến phía có ánh sáng, như một người tội lỗi chạy đến tòa án lương tâm. Sau những buổi thăm viếng như thế bao giờ Hậu cũng thấy tâm hồn trở lại thư thái, tựa hồ có ai vừa cởi bỏ những sự cản rứt cho nàng.

Có đạo, và đạo gốc, Hậu tìm ở tôn giáo một nguồn yên ủi thiêng liêng. Hậu tìm trong đó một cái gì đẹp đẽ, phẳng phất như Thiên Đường một cái gì giúp cho nàng sống mạnh mẽ, và đó là nhân đức tin của lòng người. Trong nhà thờ, trước mặt Chúa, Hậu thấy mình vững lòng bao nhiêu, thì ra đến ngoài đường, nhìn sự hoạt động, bài trí sẵn sàng của đời sống, Hậu lại thấy mình cô độc lạnh lẽo bấy nhiêu. Hậu cũng nhận thấy sự cần phấn đấu, tương tranh, nghĩ là sự làm tròn bổn phận

một người sống trên trái đất, lan man, rải rác chiếm đến chín phần mười trong đời nàng. Vì thế ít khi Hậu có thể là một «thiếu phụ của giáo đường» như người Pháp vẫn nói : nàng mạnh lòng đời, nhiều tâm tính của trái đất. Sức yên ủi khơi ở tôn-giáo, do đấy, kém mạnh với Hậu, trong khi quanh nàng, đầy dẫy những người và vật. Phải là thích đi tu từ thuở nhỏ - nói theo bên giáo thì là được ơn riêng - người ta mới dám hy vọng đôi chút đến được gần cái Lý-tượng cao quý; ân huệ ấy còn có thể ban cho những người yếm thế - rất hiếm - những người đã nhận thấy cái thô thiển ở đời. Đằng này, từ nhỏ, Hậu đã sẵn có một tấm lòng yêu đời, và Hậu đã thắc mắc, bận tâm nhiều về tấm lòng ấy. Ngay bây giờ nữa khi đặt chân vào nhà vị giám mục nàng tin cậy, Hậu cũng vẫn thấy bận rộn, lo lắng.

Hậu chưa dám gõ cửa vội, một cái đầu chăm chú trên những hàng chữ chắc là phải nhỏ biến ở quyển kinh, thỉnh thoảng ngảnh lên rồi lại cúi xuống. Mọi đồ vật chung quanh vị giám mục đều có vẻ chắc chắn, bất dịch như thứ nhân đức tin được huấn luyện lâu đời. Hậu rùng mình. Nàng nhận thấy rõ rệt hai cảnh đời tương phản nhau, một cảnh đời bình lặng vì đã tắt hết mọi sự náo nức, một cảnh đời đầy những ước vọng, lo lắng tầm thường. Con người ngồi cách nàng mấy thước kia là tiêu biểu cho một lý tưởng đẹp đẽ, cao quý, sự thoát

vị kỷ khiến nàng sinh lòng kính trọng. Đã bao nhiêu lần Hậu được nghe từ ở cái miệng ấy thốt ra những lời khuyên dịu dàng, những triết lý chắc chắn khi nàng quỳ trước tòa giải tội. Vị Giám mục cúi xuống trên tội lỗi của mọi người với tấm lòng hiền từ, tha thứ, cúi xuống trên tội lỗi, mà vẫn giữ vẹn được sự trong sáng.

Không dung, trống ngực Hậu đập mạnh khi nàng tưởng đến chốc nữa, cánh cửa mở ra, nàng sẽ phải nói thật cái tâm trạng phiền phức, buồn bã của lòng nàng. Hậu đứng tựa mình ở góc tường gần đây, yên lặng nhưng không định thần nhìn gì hết. Hậu lo lắng bước lại gần chiếc cửa gỗ. Vị giám mục nhìn thấy Hậu, vui vẻ :

- Con đây à ? Sao con không vào ? Con đến lâu chưa?

Hậu bối rối :

- Con không dám phiền Cha vì sợ Cha đương bận việc.

- Con cứ vào. Cha không bận gì cả.

Hậu khiêm tốn lại ngồi ở một chiếc ghế cạnh đây. Vị giám mục hỏi qua Hậu và công việc nhà trường, rồi như đoán được mục đích cuộc đến thăm mình của Hậu, mỉm cười :

- Chắc hôm nay, Cha lại phải trả lời con nhiều lắm đây.

- Cha đoán không sai. Con cũng chỉ đến nhờ Cha chỉ giáo cho như mọi khi.

Ngừng một lát, rồi Hậu đem kể những sự băn khoăn, đau khổ của lòng nàng, cả đến những ý định tái giá của nàng nhưng với một giọng dè dặt, kín đáo hết sức. Kể xong, Hậu lo lắng chờ, như một tội nhân lo lắng đợi bản tuyên án. Cha Winer nhìn Hậu như để xét đoán những ý nghĩ trên mặt nàng, rồi nói :

- Con còn nhiều bốn phận khác. Bốn phận ấy, nếu con một làm trọn được một mình thì cố nhiên con phải nhờ đến một người khác, nghĩa là...

Hậu đỡ lời :

- Nhưng thưa Cha, đâu lại đơn giản được như thế. Còn... còn mọi người, còn phong tục chẳng hạn.

- Cha biết trước là con sẽ viện đến phong tục, đến người đời, và con đã có lý. Nếu con tự xét rằng con không thể sống một mình, thì tại sao con lại không sống hai người ? Đó cũng là xum họp, là ái tình chứ !

Hậu nhìn cha Winer như đề hàm ơn một cách mật thiết...

Nàng nhắc lại :

- Đó cũng là... ái tình !

- Phải, đó cũng là ái tình. Chúa cho phép mọi người trên đời này được xum họp với nhau, miễn là đừng trái lẽ đạo. Chúa là lòng thương người, là tha thứ, là kiên nhẫn. Nhưng trước hết chúa đã là... Ái-tình. Ái-tình theo nghĩa trong sạch và chính đáng của nó. Con không phải là hạng người Chúa gọi ra để phụng thờ Chúa một cách đặc biệt, thì quyền hạn lập gia đình vẫn thuộc về con. Con đừng nên ép lòng làm một chuyện ép ý, vì đạo Chúa không hề bắt buộc ai.

Hậu không dám nói tiếp nữa. Nàng trầm tĩnh nghe reo nặng cái giọng nghiêm trang kia vào tâm trí :

- Hạnh phúc, không do con tự phá vỡ, thì con vẫn lập được nó lại. Mọi cái trên đời này có thể đẹp cả, trừ sự bất chính.

Những điều Hậu muốn biết, đã được biết. Nàng thấy tóm tắt trong câu nói của vị giám mục bao nhiêu là nghĩa lý thâm thúy hơn một thiên đại luận.

Với những ý vui vui ấy, Hậu từ giã cha Winer ra về.

Nàng nhủ thầm :

- Mọi cái trên đời này đều có thể đẹp cả, trừ sự bất chính.

Tự nhiên Hậu nghĩ đến Thụy và như dìm bởi một sức hấp dẫn mạnh, Hậu lại nhà bà huyện Thanh. Hậu sẽ dám nhìn thẳng Thụy. Hậu có thể ăn nói một cách đường hoàng với chàng. Hậu tin ở mình lắm, vì cũng như mọi người đàn bà khác, Hậu chả làm gì bất chính, ngoài yêu. Yêu là vâng theo một định luật, yêu là làm đẹp thêm đời mình lên. Yêu dẫn dụ và lương thiện và đẹp đẽ như thế mà bao lâu nay, Hậu không dám đối diện với nó. Từ ngày biết Thụy, Hậu vẫn giữ gìn. Nhưng cái khách sáo của buổi đầu mất dần đi, nhường chỗ cho sự thân mật ngày một rõ. Sự này Hậu và Thụy cũng đều nhận thấy, và nhiều lúc, không hẹn nhau, họ cùng im lặng, suy nghĩ. Cả hai đều không muốn nói lên những tình cảm thật trong lòng họ. Họ cùng bước lại bên nhau, nhưng lại lùi ngay xuống để rồi lại tiến lên. Họ cùng sợ phải chạm đến cái đầu đề muôn thuở, cùng sợ một cuộc phiêu lưu xâu quá vào cuộc đời. Tâm sự nhiều lúc gần đi đến một cuộc giải bày chính thức, thì Hậu và Thụy lại đem sự lãnh đạm ngoài mặt để dập tắt nó đi. Hậu ngờ Thụy. Thụy ngờ Hậu. Không một ai dám nói trước.

Hậu chờ, và trong khi chờ, người đàn bà góa trẻ ấy đã dùng tất cả năng lực của mình để ghìm lại một mối tình có thể là hết sức mãnh liệt. Hậu nghĩ thầm :

- Có lẽ Thụy đã yêu ai rồi.

Vì thiên đức của đàn bà là tự trọng, Hậu cố tạo ra chung quanh nàng một thứ không khí trang nghiêm. Và Thụy, bị giá lạnh vì sự lạt lẽo của người chàng yêu, phân vân, dè dặt. Nhưng trong phút lưỡng lự tuyệt đẹp của ái tình như thế, sự hấp dẫn, thúc giục người nọ lại với người kia vẫn không bị gián đoạn. Bên bà huyện Thanh, bên Thụy, Hậu thấy mình có đủ nghị lực chống lại với tất cả mọi sự cám dỗ. Lúc ấy, nàng có thể nói rằng mình không yêu Thụy, hay đúng hơn, nàng yêu Thụy mà không đến nỗi phải sợ sệt quá đáng. Nhưng khi trở lại phòng riêng, giữa sự yên lặng đã từng được chứng kiến những nỗi thắc mắc của nàng, Hậu vẫn thấy hiện ra rõ rệt hình ảnh Thụy, nguyên ủy những cuộc phấn đấu dày xéo tâm hồn nàng. Tuy nghi ngờ rằng Thụy đã yêu một người khác, Hậu không thể không nhớ lại những cử chỉ, ngôn ngữ của Thụy và hy vọng tìm ở đây một nghĩa lý khác, thân mật và kín đáo. Hậu đã yêu Thụy, yêu say sưa nhưng vẫn lặng lẽ, vì có đâu ở thế gian này, cái tâm hồn kín đáo nhất là tâm hồn những người góa phụ lại vô cớ nhận lấy những nỗi khó khăn,

đau đớn không căn nguyên ?

Hậu đang mê man nhớ lại thì bất thần, một đôi khi, nghị lực tỉnh giậy, khiến nàng lo lắng. Hậu vớ lấy một quyển sách để đọc, tìm một chiếc khăn để thấm. Nhưng Hậu vẫn thấy mình đuối quá. Nàng viện ra những lý luận để tự bênh vực mình, như sự vô tội trước một mối tình chỉ mới là tưởng tượng. Hậu không phải là thánh, Hậu không thể có được những tư tưởng hoàn toàn trong sạch như các thiên thần. Hậu cũng thiếu những sự cương quyết, nhẫn nại của cha Winer. Hậu chỉ có một điểm linh hồn sáng mong manh bên trong cái sắc thịt lầy lụa những tội lỗi. Hậu chỉ là một người như mọi người. Đôi khi Hậu cũng thấy lòng mình thanh thản trong chốc lát, lòng thanh thản rút ở quá khứ, ở mối tình ngày xưa đôi với chồng. Mối tình ngày xưa càng tha thiết thì sự trống trải vây bọc đòi nàng càng nặng nề. Thụy là người có cái may mắn đến giữa lúc Hậu đương ngao ngán nhìn xuống cái trống rỗng sâu thẳm của lòng mình. Ái-tình của Hậu cũng có thể rất đậm thắm, vì ngoài thiên tính riêng, còn đượm đủ những sự thèm khát, ao ước, sự đau xót, vỡ lở trong cuộc đời.

... Hậu vừa đi vừa nghĩ, chẳng mấy chốc đã đến nhà Thụy. Thoạt nhìn cánh cửa sơn màu lá cây, Hậu lưỡng lự. Hậu tưởng đến sự vồn vã đợi nàng trong gian phòng

xinh đẹp, Hậu tưởng đến sự gặp gỡ không biết đã là lần thứ mấy mươi giữa Thụy và nàng. Hậu không dám bấm chuông. Nàng dùng dằng toan quay đi thì bỗng có tiếng nói ngay bên cạnh :

- Kìa ! Chào bà, sao bà không quá bộ vào nhà chơi ?

Hậu không ngờ có sự gặp gỡ bất thần giữa nàng với Thụy như thế, nên nàng e lệ. Nàng đáp rất khẽ, như chỉ để vừa đủ một mình nghe :

- Tôi định làm thăm bà nhưng lại sợ bà đi vắng.

Cả hai người cùng yên lặng. Gió trên cao thổi hiu hiu qua những chùm lá soan tím nhạt. Có hai con bướm bay chung quanh đây. Hậu không nhìn thấy bướm cũng không để nhìn thấy hoa. Hậu vê mãi làn tóc rối xuống trán. Thụy thì xoay tròn chiếc mũ cầm nơi tay. Thỉnh thoảng Thụy muốn cất tiếng nói, nhưng nghĩ đến sự gì, chàng lại thôi. Một tiếng còi ô-tô kéo dài qua trước nhà làm cả hai người cùng chột tỉnh. Thụy đẩy tấm cửa sắt, mời Hậu :

- Mời bà vào nhà chơi.

Hậu không tưởng đến chuyện từ chối nữa, bước vào. Nàng quên cả khép trả lại cửa, quên cả cảm ơn Thụy. Thụy nhường Hậu đi trước còn mình thì đi gần như

ngang hàng. Qua một khu vườn trồng đầy hoa tím, hai người cùng đến trước phòng khách. Thụy kéo ghế mời Hậu ngồi rồi đi lên gác báo tin cho chị biết.

Trong phòng chỉ còn lại mình Hậu. Nàng lắng nghe tiếng trống ngực mình đập mạnh. Một thứ cảm giác êm ái rào rạt trong lòng nàng. Hậu không thể nhớ rõ những sự xảy ra như chiêm bao. Nàng không hay rằng đã qua với Thụy khu vườn hoa tím và đi bước đến căn phòng này từ bao giờ. Hậu chờ một lát thì bà huyện Thanh vào. Thấy nàng, bà vui vẻ, mỉm cười.

- Cô thư ký của tôi đến đây.

Hậu đưa tay vén tóc, nhũn nhặn :

- Được làm thư ký cho bà thì còn gì bằng.

Câu nói vừa khỏi miệng, Hậu cảm thấy e thẹn, vì hình như nó bộc lộ một ít tâm sự của nàng ra.

- Thế nào, trường ta vẫn vui vẻ đấy chứ ?

Hậu thông thả đáp :

- Vâng ạ, học trò xin vào mỗi ngày một đông thêm. Chúng tôi định cho mở thêm hai lớp nữa mà vẫn thiếu chỗ.

Bà huyện Thanh chốc chốc lại tự tay rót nước mời nàng. Trước sự nhũn nhặn lịch thiệp ấy, Hậu ngâm ngùi nghĩ đến gia cảnh mình, cái gia cảnh thâm nghiêm, khắc khổ.

Hậu nghĩ thầm :

- Tại sao những người hiểu mình lại không phải là người nhà mình ?

Hậu đưa mắt nhìn bà Thanh thì thấy bà cũng đang chăm chú nhìn trả. Hậu nói rất khẽ :

- Bà chị thật là một người xung xướng.

Bà Thanh cười :

- Vì... là bà quan ?

- Không ạ, vì là... xung xướng.

Bà Thanh ngẫu nhiên đưa mắt nhìn vành khăn trắng, cách phục sức nhũn nhặn của Hậu, cất giọng nói buồn và nhẹ :

- Ở đời ai mà chẳng xung xướng và đau khổ, phải không chị ? Bằng lòng với hoàn cảnh, tự mãn, đó là biết sống, biết tìm cái mà ta gọi là hạnh phúc.

Hậu không nói vì nàng đương bận xo xánh mẹ chồng nàng với bà huyện Thanh, hai cách cư xử khác hẳn nhau. Nàng thấy một bên thì dễ dãi, niềm nở, một bên thì nghiêm nghị, khó khăn. Cả đến sự dịu ngọt Hậu tìm ở Thảo cũng khác hẳn với cái nàng đương gặp ở bà Thanh. Trong sự giao linh với người thiếu phụ nhân từ này, Hậu còn bị rung động bởi một sự lưu luyến khác, một cảm tình khác.

Khi Hậu ngỏ ý ra về, thì bà Thanh giữ lại.

- Hôm nay chị Hậu ở lại soi com với chúng tôi.

Hậu chối :

- Tôi sợ nhà đợi, vì tôi chưa dặn.

- Chả sao cả, để tôi cho người lại đăng nhà thừa hộ.

Hậu ngần ngại. Thực ra câu chuyện đợi com ở nhà nàng, chỉ là một cớ viện ra để từ chối cho dễ. Sự có mặt hay vắng mặt Hậu trong những giờ ấy, ở nhà nàng, không được chú ý đến lắm. Mẹ chồng Hậu thả lỏng cho nàng được tự do, nhưng vẫn theo dõi từng sự thất thố một của nàng để chỉ trích. Hậu ngần ngại, chỉ vì nàng sợ sẽ phải đối diện với Thụy. Đã đến hai tuần nay, Hậu và Thụy không gặp nhau. Thụy không cùng đến trường với bà Thanh nữa, và Thụy có vẻ lãnh đạm với

nàng. Thoạt tiên Hậu cảm thấy buồn bã, căm tức Thụy. Nàng cho rằng Thụy đã điều cốt khinh khi nàng. Tất cả những cách phỏng đoán ấy chỉ làm cho Hậu thêm thấy ngượng, vì nàng xét ra rằng trách cứ một người đàn ông mới hơi quen biết nàng như Thụy là làm một sự vô lý. Hậu không muốn thấy mình mềm yếu như thế. Nàng cố làm như không quan tâm đến sự có mặt hay vắng mặt của Thụy. Nhiều lúc Hậu tưởng nàng đã tự chủ được và cách khiêu khích của Thụy - nếu quả đó là một cách khiêu khích - sẽ hoàn toàn thất bại. Nhưng Hậu quên rằng, càng tin chắc vào mình bao nhiêu, thì sự đắc thắng càng khó khăn bấy nhiêu. Sự có mặt của Thụy dẫn chỉ trong giây lát, đã đủ đẩy Hậu lại với những sự đau khổ mà nàng vừa thoát ra khỏi.

Bà huyện Thanh đã đi qua cái tuổi đầy nguyện vọng của Hậu. Bà không hề nghi rằng trong thâm tâm người bạn trẻ tuổi kia, đương náo nức lên cái mà thế nhân gọi là xuân sắc, cái mà Hậu nghi là ái-tình. Thẳng thắn và vô tình, bà yên trí rằng mọi tâm hồn thiếu phụ cũng bình tĩnh như tâm hồn mình. Bà không để ý đến sắc đẹp của Hậu, cuộc giao tình đã bắt đầu mật thiết giữa Thụy và Hậu, bên cạnh bà.

- Chị ở lại soi com soàng với chúng tôi.

Nhiều lần, Hậu dùng cơm ở nhà các bạn, không khách sáo, kiểu mẫu như lần này. Lần này, Hậu thấy gương, khi nghĩ đến sẽ phải ngồi đối diện với Thụy. Biết vậy, mà Hậu không thể nào từ chối được. Nàng đáp liền :

- Vâng, thì lại quấy bà chị vậy.

Trước mặt Hậu ngồi, một tấm gương to phản chiếu bóng dáng nàng. Hậu liếc mắt nhìn hình mình, và nhận thấy nàng đẹp hơn mọi khi. Lẽ cố nhiên là nàng trang điểm chỉ để lại đây, nhưng không phải là vì bà huyện Thanh, mà vì một người khác, một người mà nàng vẫn hay tìm cách để trốn tránh. Hậu chỉ muốn ngay lúc ấy Thụy bước vào phòng khách, ngay lúc ấy... Tự nhiên, Hậu vững lòng, cương quyết, tin ở sắc đẹp của mình..

Có tiếng người gọi đầy tớ trên gác, và Hậu nhận ra là tiếng Thụy, lòng nàng xôn xao khó tả. Nàng đưa mắt nhìn bà huyện Thanh.

Một lát sau, Thụy đẩy cửa bước vào. Chàng ngừng lại, khi thấy bà huyện Thanh ngồi bên Hậu thân mật như hai chị em. Khung cảnh dịu dàng và đượm đầy vẻ gia đình ấy, làm mắt người thiếu niên sáng lên, lòng chàng rung động. Tự nhiên chàng nghĩ đến một cảnh đời khác đầm ấm hơn nhiều...

Thụy kín đáo nhìn Hậu, lấy giọng nói tự nhiên hỏi chị :

- Chị đã cho chúng nó dọn cơm lên chưa ?
- Đã. Chú ngồi đây ăn cơm một thể cho vui.

Thụy lặng lẽ ngồi xuống gần hai người, đưa mắt nhìn chung quanh.

Hậu đã cố tình lãnh đạm, nên nàng miên man hỏi chuyện bà Thanh để quên Thụy. Nhiều lúc Hậu thấy mình nói nhiều quá, nhưng không biết làm sao hơn được, vì lúc này chỉ có tiếng nói mới tạm che được sự bối rối trên mặt. Hậu muốn Thụy hiểu rằng chàng không có thể đùa với nàng như với bao nhiêu người khác được, và sự có hay vắng mặt của chàng không có một tính cách quan hệ gì cả. Thụy trái lại, thấy rõ sự giả dối của Hậu. Chàng hỏi nàng :

- Độ này trường bà chắc đông học trò lắm ?!

Hậu trả lời nghiêm nghị :

- Vâng, cũng tạm ạ.
- Bà làm việc nhiều quá. Chị Thanh cũng thường bảo luôn như thế.

Hậu nhủ thầm :

- Sao Thụy lại để ý đến sự làm việc của mình ?

Rồi nàng cười :

- Cũng chả bận mấy nỗi, thưa ông, vì nghề dạy học tiếng thế cũng nhàn.

Thụy tiếp :

- Nhưng là một nghề bạc ân nhất trong mọi nghề.

Hậu không đáp, nhìn thẳng ra trước mặt. Dáng điệu kiêu kỳ của nàng làm Thụy yên lặng, suy nghĩ.

Chàng nghĩ đến vẻ lạnh lẽo của Hậu trái lại với sự dịu dàng ban nãy, và ngạc nhiên. Cuối cùng, Thụy cho rằng Hậu, cũng như phần nhiều các bạn gái khác, hờ hững để giấu một tâm trạng thật, một sự thất vọng hay buồn bã ở Ái-tình. Chàng hối hận vì mình đã trót ra ngoài nói chuyện, đã vội vàng trong lúc chàng cần phải dè dặt, ý tứ. Xuốt bữa cơm, Thụy không nói một câu nào, trầm mặc, suy nghĩ.

Chàng tự nghĩ :

- Hay có lẽ nàng đoán được mình vốn vã mà làm vẻ kiêu ngạo chẳng ?

Bây giờ cũng như khi mới gặp Hậu, Thụy vẫn có những cảm tình tốt đẹp đối với con người mà thoát nhìn chàng đã sinh lòng lưu-luyến. Sự lưu luyến ấy nhiều lần làm Thụy phân vân. Chàng đã nhiều lần băn khoăn, vì một sự không đâu, và từ lưu luyến đến ái tình, chàng thấy mỗi ngày lại sinh ra những lối đi kỳ lạ khác. Thụy nhận thấy Hậu đẹp; chàng động lòng trước cảnh góa bụa quá sớm của nàng. Chàng muốn biết thêm cái tâm trạng hẳn phải là phức tạp ở con người cô đơn ấy. Cứ kể ngàn ấy sự hấp dẫn cũng đủ khiến Thụy gây được với Hậu một mối tình lãng mạn như trăm nghìn mối tình khác. Nhưng không, Thụy chỉ muốn gửi Hậu những cảm tình thành thực, một sự xót thương, trong đấy, vắng hết những nỗi ước vọng tầm thường. Ái-tình của những người đứng tuổi, những người đã trải qua vài biến cảnh của tâm hồn, phần nhiều trở nên lạnh lẽ và kín đáo. Đó là một thứ ái-tình biết suy nghĩ, cân nhắc, tha thiết đến quyền lợi chung của hai người hơn là vì lòng vị kỷ.

Hậu là người đã thấy dựng lên một cuộc đời và tàn đi một cuộc đời. Nàng đã gặp trên đường những mảnh vỡ của hạnh phúc và con người chấp hộ nàng những mảnh nát ấy ngày nay là Thụy. Là đàn bà, Hậu cũng có tất cả những quái tính của một người đàn bà : Nàng muốn đừng ai bước vào cảnh hoang vắng, đơn độc của đời nàng để nàng được giữ nguyên vẹn cho chồng tấm tình

xưa cũ. Song le, bên cạnh sự trung thành, tận tụy ấy, còn những ý nghĩ phức tạp khác, mong ước khác, và đó là căn nguyên những nỗi buồn bã trong đời Hậu. Nàng muốn Thụy xa nàng đi, nhưng đến lúc Thụy sắp xa thì nàng lại oán trách Thụy.

Như đoán biết lòng Hậu, và chờ xem mình có yêu được Hậu không, Thụy cố tình kéo dài sự vắng mặt của chàng ra. Chàng chắc Hậu phải ngạc nhiên vì sự cắt lửng ấy, Hậu phải thao thức, chờ đợi. Đến bao giờ, đến bao giờ biết Hậu không thể dấu chàng được nữa, Thụy sẽ điềm nhiên lại với nàng...

Hai tháng quá mau chóng. Thụy nhẫn nại chờ, và chàng hơi thất vọng. Nhiều lần gần đây chàng muốn nói hết những sự u uẩn của lòng ra. Chàng tự ngăn lại vì không dung chàng thấy Hậu nghiêm nghị quá. Câu chuyện giữa hai người phần nhiều bị cắt đoạn. Hậu thường nhìn lảng ra nơi khác. Hậu dấu trên mặt một vẻ gì như khinh khi ngạo mạn, cử chỉ ấy, làm Thụy tức tối, và chàng lại nghĩ đến cách lánh mặt, cách gặp gỡ bất thần để kéo Hậu về sự thân thiện buổi đầu. Tin ở kinh nghiệm của mình, Thụy chắc chắn một ngày kia thế nào Hậu cũng phải yêu chàng.

Hôm ấy, ở phố về, Thụy thoáng thấy có ai đứng ở cửa nhà mình, và chàng đoán được ngay là Hậu. Thụy

định quay trở lại, nhưng một ý nghĩ khác xui chàng tiến bước lên...

Thụy ôn lại câu Hậu vừa đáp chàng một cách buồn bã. Thụy không ngờ Hậu lại khó khăn đến thế, và sự cố kéo dài ngày tháng của chàng chưa đem lại được một kết quả gì hết.

Từ trên gác, Thụy đưa mắt nhìn Hậu ra về, bên cạnh là bà huyện Thanh. Qua những kẽ lá, Thụy thoáng thấy màu áo xanh nhạt dịu dàng bay. Thụy đứng mãi cho đến lúc, cánh song sắt đóng lại, mới quay về phòng suy nghĩ...

Bốn hôm sau, Thụy tình cờ gặp Hậu ngoài phố, trong khi nàng đang mải miết đi từ trường về nhà. Đến trước mặt Hậu, Thụy ngả mũ chào, làm Hậu, thêm một lần nữa, luống cuống vì mất hết vẻ tự nhiên.

Thụy hỏi :

- Bà không dùng xe ?

Hậu vui vẻ trả lời :

- Tôi định đi mua ít hàng cho cháu.

Thụy kéo dài câu chuyện bằng cách hỏi thăm :

- Thưa bà, cháu Khánh vẫn đi học đấy ạ ?

Hậu đã dư biết là Thụy tìm cách nói chuyện với nàng, vì từ bao lâu nay, chàng chưa gặp Khánh lấy một bận.

Theo nhịp phố huyên náo, hai người cùng xong bước nhau đi. Đến đầu phố, Hậu dừng lại, vì nàng thấy sự đi chung đôi hơi có vẻ táo bạo.

Khi thấy Hậu bước vào một hiệu tơ lụa gần đây, Thụy cũng theo vào. Một người bán hàng bỏ chiếc ghế mây, nhanh nhẩu đứng dậy chào :

- Ông bà mua gì ạ ?

Câu nói vô tình làm Hậu và Thịnh cùng thẹn, một sự e thẹn xung xướng, thâm lén.

Thụy trả lời :

- Ông cho xem ít thứ lụa.

Rồi quay lại phía Hậu :

- Bà mua lụa ?

Hậu gật đầu. Nàng giả vờ chọn các thức hàng cốt để che đôi má lúc ấy đã đỏ ửng. Thụy đứng bên cạnh, chọn theo, vô tình để tay mình chạm vào tay Hậu. Sau

khi giả tiền hàng, Hậu cầm gói bước ra, và lần này, hai người đi gần nhau hơn. Cũng như Thụy, Hậu biết rằng cái phút nghiêm trọng không thể tránh được đã đến. Có cái gì làm chân tay nàng run lên, đầu óc nàng choáng váng. Lòng yên tĩnh của nàng bị đe dọa, lòng yên tĩnh mua được sau bao nhiêu cuộc phấn đấu âm thầm, mảnh liệt. Đo dần mãi, Hậu mới hỏi được Thụy :

- Ông cũng đi mua hàng ?

Thụy bối rối vì câu hỏi đột ngột, trả lời lúng túng :

- Tôi đi thăm người bạn về giữa đường thì gặp bà.

Hậu lấy giọng cương quyết, nhắc Thụy :

- Hình như ông cũng bận các việc khác thì phải ?

Thụy biết là Hậu ngượng vì sự đi đôi, muốn tìm cách xa mình, nên đáp :

- Cũng chả bận mấy nổi ă. Chị Thanh tôi hôm nay đi Quảng Yên vắng.

Đoạn chàng nhìn Hậu :

- Hay là chính bà bận ?

Hậu lúng túng trả lời :

- Không ạ, tôi chỉ đi mua hàng thôi.

Nghe mình trả lời, Hậu bực dọc, vì sao nàng không thể nói được là mình bận, để Thụy trở về, để nàng được yên ổn. Hậu muốn Thụy đi với nàng, nhưng nàng lại muốn Thụy trở về nữa. Ý định lãnh đạm với Thụy, mỗi lần gặp chàng. Hậu thấy nó tiêu tan hết. Hậu chỉ còn một lòng yêu, một lòng yêu tha thiết. Thụy gần nàng quá rồi, gần một cách đột ngột, khiến nàng không đủ thì giờ và bình tĩnh trốn tránh !

Hai người cùng đi với nhau qua hết năm sáu phố, và cả hai đều không biết mình đã đến đâu, khi bắt đầu đưa chân lên một con đường đầy bóng lá. Thụy bối rối vì từ lâu chàng chưa nói được câu gì. Hương thơm phảng phất từ ở tóc Hậu, từ ở những gợn áo Hậu, làm Thụy mê. Thụy nghĩ đến một khung cảnh đẹp đâu đây của hai người yêu nhau xóng đôi vào một ngày nắng dịu, thông thả đi dưới những mảnh bóng lá thay đổi liên tiếp, dẹt hoa trên vai, trên đầu. Đưa mắt liếc nhanh về phía Hậu, Thụy nghĩ thầm :

- Ta trót làm cho Hậu buồn, vì ta đã đánh thức giậy ở lòng nàng những ước muốn bùng bật. Ước muốn ấy, nếu không thực hành được, Hậu sẽ khổ biết chừng nào ? Hậu chỉ là một người đàn bà góa !

Nghĩ thế, Thụy đánh bạo nói với Hậu :

- Từ hôm khai trường đến nay thế mà đã hai tháng !

Hậu không đáp tuy nàng thừa biết là Thụy nhắc lại hôm gặp nàng buổi đầu. Nghe giọng Thụy run run, Hậu ái ngại, cảm động, nhưng nàng vẫn làm ra vẻ bình tĩnh.

Thụy tiếp :

- Hôm nọ chị Thanh và tôi đến nhà bà, nhưng bà đi vắng.

Hậu cũng nhớ Thụy có đến nhà nàng một lần, nhưng nàng không lấy sự ấy làm bận tâm. Nàng đáp :

- Vâng, khi về tôi được đọc qua danh thiếp.

Hậu khôn khéo che được sự bối rối của nàng bằng dáng điệu lạnh nhạt khiến Thụy hiểu lầm. Thụy không nói nữa, yên lặng đi bên Hậu. Thụy thấy mình bị khinh khi quá. Sự đi đôi hôm nay hình như không có một vẻ quan trọng gì với Hậu hơn là những cuộc gặp gỡ đã xảy ra.

Thụy ngờ Hậu đã có người yêu khác, và sự đi đôi hôm nay không có ý nghĩa gì, ngoài tính cách xã giao. Tự nhiên Thụy sinh lòng ghen vợ vẫn, khi chàng chú ý đến vẻ lãnh đạm của Hậu. Vừa đi, Hậu vừa nhìn thẳng.

Thỉnh thoảng nàng đi chậm lại, để Thụy quá bước lên. Cứ thế hai người đi được một quãng thật xa. Khi đến một chỗ rẽ gần nhất, Hậu đứng lại bảo ý Thụy :

- Giá ông không đưa chân phiền phức như thế này, thì có lẽ đã về đến nhà rồi.

Thụy chợt nhớ ra là đến lúc chàng phải quay lại, nên đáp :

- Nhân tiện tôi cũng muốn đi chơi phố một thể.

Một phút yên lặng. Mắt Thụy chớp lên rất sáng và má Hậu ửng hồng. Gió phe phất tà áo màu xanh của nàng. Chỉ có một phút, một phút trọng đại hiếm như như ngọc, Thụy cần phải cướp lấy nó. Chàng đưa mắt nhìn Hậu, lúc ấy, hơi cúi mặt xuống. Thụy biết Hậu đã yếu lòng rồi. Trống ngực Thụy đánh ròn. Chàng định nói một câu gì, nhưng khi cất tiếng, chàng lại nói sai đi :

- Bao giờ rồi, mời bà lại chơi.

Thấy Hậu dùng dằng quay gót giò đi, Thụy biết rằng cái phút đẹp đẽ, hiếm hoi nhất đời đã mất !

- Vâng bao giờ rồi tôi xin lại.

Hai người chào nhau. Thụy trở lại con đường ban nãy, với cái cảm giác hoang mang của một người vừa

để lỡ một cơ hội tốt. Bóng Hậu ở đằng xa nhỏ dần, rồi mất biến vào đám đông người, vạt áo Hậu còn vương vất trở lại. Thụy khe khẽ thở dài...

Dãy phố như rộng thêm, xa thêm vì giờ này, các công sở đã tan việc. Nắng lấp lánh trên đầu ngọn lá, lấp lánh trên mặt đường.

Trong gió mát, Thụy nhận biết một nỗi vui xướng vô hạn, như có ai vừa đến thay đổi đời chàng. Màu áo xanh của Hậu thoang thoáng gọi lại trong trí Thụy, với vẻ dịu dàng trên mặt nàng khi hai người sắp xa nhau. Như một người yêu đời trên mọi sự, Thụy tay dứt túi quần, ngược mắt lên nhìn những tàn lá xanh biếc buông xuống quanh người chàng một ngày thu nhẹ nhàng, êm ái.

Thụy náo nức nghĩ đến lần gặp gỡ lại...

V

Còn hơn một tháng nữa thì Hậu đoạn tang chồng, và bây giờ mùa thu đã lại. Trời Hà-nội mịt mịt nhọc rủ xuống những ngày tang tóc, thê lương. Một nỗi vắng vẻ len vào lòng người góa phụ, như bốn chân mây bắt đầu phẳng phất cái buồn bã, u uất của mùa thu.

Lúc này hơn lúc nào hết, Hậu nhớ rõ lại mỗi tình nàng sống chung với Bảo trong căn phòng sinh sản, căn phòng ngày nay đương thấy nàng sắp trở thành một người khác, gây lại một cuộc đời khác. Nhìn chung quanh và nhìn lên ảnh chồng, Hậu ngạc nhiên thấy lòng mình bình thản quá. Hình như Hậu cho sự đoạn tang chồng là một việc giản dị, không đem lại tâm hồn nàng một mảy may thương nhớ. Những ba năm rồi, lâu lắm. Vết thương đã hàn, như tình yêu đã lạt. Ở lòng Hậu, một ngọn lửa khác bén lên, làm ấm mớ tro tàn mà ba năm cô đơn để sót lại. Hậu phấn đấu nhiều rồi, bây giờ nàng cần phải có sự bình tĩnh. Mà một khi đã tạo được sự hình tĩnh, nghĩa là đã hết cương quyết, hết thúc dục, ám muội ngược lại với sự ngay thẳng tôn thờ trước kia, Hậu ở vào tình trạng đó. Nàng thấy phai dần đi theo định luật sự chung thủy mà nàng từng cam kết giữ trọn cho chồng. Và cũng theo một định luật, Hậu đã để ý

đến Thụy, yêu Thụy một cách xa xa. Thoạt đầu, Hậu còn giấu diếm, nhưng dần dần tâm trạng bộc lộ ra bằng những cử chỉ tự nhiên, khiến người ngoài biết hết mọi sự. Người biết rõ nhất là Thảo và bà huyện Thanh. Thảo thường bắt chột thấy Hậu đôi khi như đăng trí, buồn bã vãn vơ. Hậu thờ ơ nói đến Thụy trước mặt bạn, tựa như giữa nàng và người thiếu niên ấy chưa có lấy một chút thân mật nào. Về phía Thụy, chàng cũng không tài nào dấu nổi những bí ẩn của lòng mình, dưới mắt người chị thông minh. Thụy ít nói đến Hậu nhưng vẫn tìm cách để chị nói chuyện Hậu với chàng. Đôi khi bà Thanh có rủ Thụy đến nhà Hậu, thì chàng kiếm cớ từ chối, nhưng cuối cùng vẫn ưng thuận. Sự lãnh đạm bày ra một cách không khéo lắm ấy, chỉ thêm làm rõ rệt sự thương nhớ của hai người. Nhiều lần đương chấm bài, Hậu bỏ bút xuống, vì nàng vừa chột thấy hiện lên nét mặt đẹp đẽ của Thụy. Lòng Hậu rung động, một thứ rung động thâm kín, ý nhị, lẫn cả sự buồn bã, vui xướng. Nàng thở giải :

- Biết đến lúc nào mới hết cho !

Mặc dầu, Hậu vẫn muốn những phút như thế kéo dài ra, vì nàng cho đây chỉ là hy-vọng bên thực tế. Hy vọng có thể tắt được, vì thực tế bao giờ cũng chua sót, nặng nề. Hậu giam lòng trong những cảm giác thâm thía ấy để tận hưởng những cái vui xướng, cái thất vọng, cái

chua chất đượm đủ trong môi tình thâm kín của nàng. Những người góa phụ như Hậu còn biết làm gì để lấp cái trống rỗng của đời mình hơn là ước ao, là hy vọng? Hậu không thể ngừng lại được một mối tình đã trở thành nguồn suối của đời nàng. Hậu chỉ có đi, đi mãi, cho đến lúc, biết đâu, nàng lại gặp phải cái hoang tàn gấp mấy cái hoang tàn nàng chịu ?

- Hậu độ này xem như yếu lắm đấy.

Câu nói của Thảo làm nàng giật mình. Hậu ngờ ngợ nhìn bạn, vì Hậu đoán Thảo đã hiểu hết tâm sự nàng. Nàng muốn thú thật với Thảo cái căn do làm nàng đau khổ, nhưng Hậu không dám. Hậu không thể thú thật với Thảo, cũng như Hậu không thể thú thật với mọi người. Chính Hậu, Hậu đã kết tội mình nhiều rồi và chính Hậu, Hậu lại chọn cho mình con đường đang theo.

Cái hình phạt khổ nhất cho Hậu vẫn là sự kèn cựa của mẹ chồng...

Nếu tình của Thụy đối với nàng dễ dãi, đẹp đẽ như ánh sáng trong một ngày không mây, thì gia cảnh của Hậu, trái lại, càng thâm nghiêm và khắc khổ. Theo cái trên, Hậu chỉ là làm việc một việc liêu lĩnh. Cái thứ hai Hậu không ưa nó, nhưng nó đã đòi đòi buộc những người cò phụ như nàng vào khuôn phép.

- Diện vào rồi mà bay nhảy !

Câu nói của mẹ chồng Hậu đúng một cách tàn nhẫn. Hậu mượn đủ các lý lẽ để cãi cho sự thay đổi cuộc đời của nàng, và nàng thấy ý tưởng của cha Winer là đúng nhất :

«Nếu con tự xét rằng không thể sống một mình được, thì tại sao con lại không sống hai người ? Đó cũng là xum họp, là ái tình chứ ?»

Phải, đó cũng là xum họp, nhưng khó khăn quá. Đó cũng là ái tình nữa, và là thứ ái tình không thể thực hiện được, hay chỉ thực hiện được sau những sự tranh dành quá đắt đỏ, sau khi người chiến đấu đã chịu hết những tiếng mai mĩa, dày vò. Mỗi lần đi dạy học về, nhìn đến đôi cánh cửa gỗ to lớn ở cổng nhà nàng, Hậu lại rùng mình, buồn khổ. Những con long, ly, quy, phượng tỉ mỉ chạm ở đáy đeo cái niên hiệu từ xưa, và có một sức mạnh bắt Hậu phải quay nhìn về quá khứ. Trên chiếc sập gụ, ngày ngày mẹ chồng Hậu vẫn ngồi nhai trà, với cái phong độ quý phái như xưa. Bên bà là Thịnh, người con gái đã thấy chết đi một mối tình tha nhất thiết trong đời, nhưng vẫn vui lòng chịu đựng nỗi đau khổ, thất vọng. Còn nhiều, và nhiều nữa. Mỗi bước chân Hậu reo lên sàn gạch ở nhà nàng là mỗi bước chân quay về thời cũ.

Sự ước muốn của nàng nhiều lúc trở nên tâm thường, nhỏ nhặt.

Khi đoán biết mọi người chung quanh mình đã nghi ngờ sự liên lạc giữa nàng và Thụy, Hậu thở giải:

- Đành vậy !

Hậu biết nàng không đủ sức thoát thác tình yêu của Thụy được nữa. Biết vậy mà Hậu vẫn chẳng oán thán. Nàng như người giang hồ đã đi rồi, phải đi nữa. Không quan tâm đến dư luận, Hậu lại hăng hái làm việc thêm lên, và đó vẫn là một phương châm duy nhất, để đuổi mọi tiếng gọi của sắc thịt, của hạnh phúc dang dở. Sau những ngày tận tâm làm việc, trở về, Hậu cảm thấy một nỗi vui sướng vô hạn. Hậu tưởng chừng như nàng làm việc cho chính mình, cho một hạnh phúc khác. Nàng làm việc để vui lòng một người khác. Những khi như thế, Hậu sẵn sàng Khán thêm lên. Nàng ưa nói chuyện với Thịnh, và làm đủ mọi việc để chiều mẹ chồng. Từ ngày đi viếng mộ Bảo về, Thịnh đối đãi với Hậu có phần thanh nhã hơn trước. Trong những sự trách cứ gay gắt của mẹ chồng Hậu với con dâu, Thịnh nhiều lần can thiệp vào. Nhờ đấy, Hậu sống bớt buồn khổ, ngày tháng trở nên có nghĩa với nàng. Hậu thường tự nhủ :

- Nếu cứ thế này thì chẳng dễ chịu lắm hay sao ?

Dần dần, Hậu thấy lòng thanh thản thêm. Sự tin yêu đã đem lại cho nàng những sức mạnh thần bí.

Nàng nghĩ đến Thụy một cách thảng thốt. Nàng mong mỗi gặp lại Thụy, như hôm nào nàng đã gặp chàng ngoài phố. Những câu hỏi luôn luôn làm Hậu bận rộn :

«Thụy đang làm gì lúc này» ?

«Thụy có nghĩ gì đến ta không» ?

Hậu nhận thấy sự gặp gỡ của hai người dần dần thưa đi, nhưng không phải là lạnh nhạt. Cả hai cùng không dám gặp nhau, vì đều thấy mình gần nhau quá..

Nàng nghĩ đến Thụy một cách thảng thốt. Nàng mong mỗi gặp lại Thụy, như hôm nào nàng đã gặp chàng ngoài phố. Những câu hỏi luôn luôn làm Hậu bận rộn :

- Thụy đang làm gì lúc này ? Thụy có nghĩ gì đến ta không ?

Hậu nhận thấy sự gặp gỡ của hai người dần dần thưa đi, nhưng không phải là lạnh nhạt. Cả hai cùng không dám gặp nhau, vì đều thấy mình gần nhau quá. Hậu xét mình mà biết được Thụy, những khi nàng ngần ngại đến thăm bà huyện Thanh và vui xướng được gặp mặt chàng...

VI

Một ngọn gió lạnh thổi tạt vào phòng, lay bức rèm cửa màu trắng. Vài sợi tóc Hậu bay phơ phất. Ở ngoài đường, tự những nhịp đời chuyển động, mấy tiếng bé con reo đưa lên phòng nàng. Hậu đứng dậy, bước ra ngoài bao lơn. Dãy phố giải và rộng thoải mái chạy về xa. Thỉnh thoảng vụt qua trước nhà Hậu một chiếc ô-tô hòm kính, mà tiếng còi văng vẳng vang ra rồi vọng trong sự buồn bã. Trong số những người đi đường, Hậu nhìn mãi chẳng có ai quen biết. Nàng chỉ muốn ngay lúc này, Thụy đẩy cửa vào nhà nàng, bắt thần trước sự ngạc nhiên của Hậu.

Thụy sẽ nói nhiều, nhiều nữa với Hậu, và Hậu sẽ kể cho Thụy - vì lúc ấy hai người đã yêu nhau rồi - những nỗi thương nhớ nàng chịu trong lúc vắng chàng. Câu chuyện không có đề kia sẽ lan man, bừa bãi, thú vị và đậm đà. Nếu không có câu gì để nói nữa thì hai người lại yên lặng, cái yên lặng với một sự giải bày riêng, một ý nghĩa sâu sắc. Hậu mỉm cười một mình, nàng tự cho là mình mơ mộng quá, mơ mộng những cái không thể có được.

Khi Hậu quay vào thì Khánh đã đứng bên mình lúc nào và đương khúc khích cười. Khánh mặc chiếc áo pullover màu hồng, quần golf, đầu đội chiếc casquette. Hậu bé xốc lấy con, hôn vào đôi má, rồi nói nựng :

- Con tôi vào lúc nào thế này ? Hôm nay công tử đẹp quá !

Khánh mỉm cười, hôn trả lại mẹ :

- Con vào đây những lúc này, lúc mẹ đi ra đứng ngoài này.

Nàng hỏi con :

- Hôm nay Khánh có đi chơi với mẹ không ?

Khánh đương vui, bỗng phụng phịu :

- Con muốn đi, nhưng chỉ sợ bà không cho.

- Có, bà cho, để mẹ xin phép hộ.

Hậu vui xướng, ôm riết lấy con. Trong lòng nàng nổi dậy một thứ tình khác, một thứ tình mạnh mẽ trên hết mọi thứ tình, giữa hai người yêu nhau và hiểu nhau theo thiên luật.

- Mẹ bảo mẹ mua sách ảnh cho con đâu nào ?

- Để chiều nay mợ mua cho, nhưng con phải chăm học kia.

- Con chăm học và con yêu mợ nữa.

Hậu cúi xuống hôn con lần thứ hai. Hơi thở ấm áp của Khánh như thấm vào lòng nàng. Hậu tưởng chừng nàng đã phạm nhiều lỗi đối với cái thân hình nhỏ nhắn nàng đang ôm trong tay. Những lúc thấy mình đuối quá, Hậu vẫn nghĩ đến chồng, đến con ; người trên tuy khuất rồi và người dưới dần đang bé bỏng, để tìm một ít nghị lực chống đỡ lại những cơn khủng hoảng về vật chất và tinh thần. Trời đất vẫn nổi tiếng là công bằng vì đã khôn khéo để lại bên những bà mẹ cô độc, thiếu thốn, một chút yên ủi thần thánh là người con.

- A ! Mợ làm con đau.

Thật vậy, Hậu ghì con chặt đến nỗi Khánh ngạt thở. Nàng còn muốn sự ôm ấp tha thiết hơn nữa, vì nàng đã đặt trong đó tất cả những sự tủ nhục, những đau khổ, chờ đợi tha thiết mà nàng mong Khánh làm dịu cho nàng. Nghe thấy Khánh nũng nịu, Hậu hỏi con :

- Con không muốn mợ ẵm nữa à ?

- Có, con muốn ! Nhưng mợ làm đau con.

Hậu ép má nàng vào má Khánh, hai cặp mắt gần nhau. Nhìn vào làn mắt óng ánh của Khánh, Hậu ngậm ngùi nghĩ đến một hình bóng khác, luôn luôn phảng phất trước mắt nàng, hình bóng của một người nàng đang thương nhớ.

- Thôi, con đi xuống nhà ngủ, hay tìm cô Thịnh mà nói chuyện. Đến chiều mẹ mua ảnh cho.

Khánh tuy tiếc phút gần mẹ, nhưng cũng ngoan ngoãn đi xuống. Nghe tiếng giấy của Khánh dần xa, Hậu bắt giác thở giải kín đáo. Những ý nghĩ ban nãy bị ngừng đoạn lại ồ ạt trở lại trí nàng. Hình ảnh Thụy hiện đến trước và bao giờ cũng là một sự ám ảnh rõ rệt, nặng nề nhất.

Là vì hoàn cảnh có nhiều cách xếp đặt khéo léo riêng nên những cơ hội cho Hậu và Thụy gần nhau thường hay xảy đến. Hôm ấy, Hậu đến thăm bà Thanh với Thảo và sau khi về, nàng để quên lại quyển tiểu-thuyết chữ Pháp. Người cất quyển chuyện ấy một cách trịnh trọng không ai ngoài Thụy. Thụy đặt nó vào trong tủ, giữa ngăn sách của chàng, như người dấu diếm một điều bí mật. Chàng chắc không chóng thì chầy, Hậu sẽ giở lại lấy quyển chuyện kia và chàng sẽ được thêm một dịp gặp Hậu. Quả nhiên, một hôm Thụy đang ngồi trong nhà, thì có tiếng chuông reo ngoài cổng. Thụy đưa tay

lên vuốt tóc, bối rối vì chàng đã đoán được người bấm chuông là ai rồi. Không gọi đầy tớ, chàng tự mình ra đón khách. Gót giày Thụy chạm lên lần đá cuội, kêu sào sào, khiến chàng vội bước nhẹ... Thụy cố làm vẻ mặt bình tĩnh cho Hậu khỏi ngờ. Nhưng khi thấy màu áo xanh của Hậu loáng thoáng ngoài hàng dậu, Thụy không giữ nổi lòng xôn xao. Chàng mở cổng, và câu hỏi đầu tiên là một câu ngạc nhiên :

- Kìa bà !

Hậu đã đoán được người đón mình là Thụy nên khôn khéo che vẻ mặt bối rối.

- Vâng, chào ông. Tôi lại xin ông quyền sách hôm nọ bỏ quên. Tôi định sai người đem lại nhưng sợ nó không biết nhà, mà...

Thụy định nói :

- ... Mà tôi lại thì bất tiện.

Chàng đưa mắt nhìn Hậu, vì chàng đã đoán được cái dụng ý của Hậu khi đến lấy sách rồi. Thụy thấy nổi dậy trong lòng sự kiêu hãnh, như tất cả những người con trai thấy mình xứng đáng, to tát quá khi có ai để ý đến mình.

Thực ra, Hậu cũng chỉ cốt đến để gặp Thụy. Nàng đã phân vân, đã hỏi mình nhiều lắm. Không như những các bạn khác, Hậu có một địa vị, một hoàn cảnh rất phức tạp, không thể cho phép nàng bất cứ lúc nào cũng hẹn hò gặp người yêu được. Không khí ở nhà Hậu phản phát những kỷ niệm, vẻ tôn nghiêm của sự phục tòng. Thêm vào những cái ấy, tình thương con là một trở lực mạnh nhất, làm ngừng lại mọi ý nghĩ của Hậu. Hậu không thể gặp Thụy ở một nơi nào ngoài nhà chàng. Vả lại nàng cũng không thể gặp riêng một mình Thụy được. Nàng phải kiếm một có, dấu nhỏ nhất, lại thăm bà Thanh, để thăm luôn Thụy, một có không làm tổn giá trị nàng, mà vẫn đủ để Thụy hiểu được.

Nghe tiếng chuông kêu ran, do chính tay mình bấm, Hậu cảm thấy táo bạo và e thẹn. Hậu tưởng như nàng sắp phải nói với Thụy tất cả tâm trạng riêng, và sự thú thật ấy có một vẻ quan trọng ghê gớm khiến nàng phân vân.

Giá lúc ấy, người nào ngoài Thụy ra đón nàng, thì có lẽ Hậu đã trở về. Hậu thoáng nhớ đến hôm nào nàng lại nhà Thụy, và lần ấy, chính Thụy cũng lại gặp nàng, và cả hai cùng đi trên lối đá cuội, hai bên có hoa.

Sự yên lặng giữa hai người kéo dài ra đến hai phút. Thụy chợt nhớ rằng chàng chưa mời Hậu vào nhà, nên cất tiếng :

- Bà quá bộ vào chơi.

Câu ấy, hình như Hậu nghe nói đã nhiều lần và lần nào nàng cũng cảm thấy sự dịu dàng, sẵn đón trong đấy. Đi bên Thụy, nhưng Hậu không nhìn chàng. Hậu xem như sự đi đôi với Thụy không quan trọng lắm, trong khi, thực ra, Hậu vẫn nghe rõ tiếng đá sỏi kêu dưới chân. Lòng Hậu băng khuâng quá, băng khuâng như sự chờ đón kín đáo, trước một phút nghiêm trọng sắp xảy đến cho nàng. Quanh Hậu và Thụy, hoa lá dàn thành một cảnh đẹp dịu dịu. Trên nền áo xanh của Hậu, nắng dẹt những đường vàng nõn, chập chờn như ngấn nước. Sự bài trí nên thơ ấy đượm vào lòng Hậu một thứ cảm giác kỳ lạ, như cánh cửa màu xanh ở nhà Thụy làm nàng phân vân, hôm đến thăm bà Thanh lần thứ nhất.

Có một nỗi gì như nhớ thương lên trong gió, lẫn hương vị của mùa thu, làm nghiêng lòng người về sự ủy mị.

Hậu và Thụy cùng đến trước phòng khách, và cùng vô tình bước song song lên bậc hè.

Hậu hỏi Thụy :

- Hình như bà... chị đi vắng ạ.
- Vâng chị tôi đi vắng từ lúc sáng, có lẽ chiều mới về.

Nói xong, Thụy lại phía tủ sách, lấy ra quyển truyện, và đặt trước mặt Hậu.

- Ông đã xem chưa ? Nếu chưa thì ông hãy giữ lại cũng được.

Thụy đáp :

- Tôi đã xem qua rồi, xin giả lại bà.

Thụy ngồi lại, đối diện với Hậu. Cả hai người cùng thấy sự yên lặng nặng nề quá, nhưng vẫn không thể nào xua đuổi được. Gió ngoài vườn ào ào qua lá, càng làm tăng cảnh vắng lặng trong phòng. Thụy chắc Hậu đang suy nghĩ nhiều lắm, nhưng sự suy nghĩ ấy, Thụy biết, không có một mục đích gì chắc chắn. Cả hai đều ao ước gặp nhau, nhưng khi được gặp nhau họ lại yên lặng. Câu nói hình như thừa ở lúc này. Chỉ có sự trầm mặc mới đầy đủ ý nhị.

Thấy Thụy nhìn mình, Hậu nói để che thẹn :

- Bà chị dạo này chắc bận quá, đi vắng luôn.

Thụy như không nghe thấy tiếng. Chàng nhìn ra ngoài vườn, lơ đãng. Hậu hiểu ngay rằng Thụy đang muốn nói một câu gì, khi nàng vụt nhận thấy gian phòng rộng quá. Sự im lặng khiến nàng rung mình. Hậu tưởng chừng sự dè dặt một mối tình thâm kín đến đây là hết, và cái kỷ nguyên về bạn bè thân thiết cũng đương tan đi, nhường chỗ cho một cảm tình mãnh liệt khác. Sự thông minh mà tạo hóa phủ riêng cho đàn bà, làm Hậu đọc được hết ý nghĩ của Thụy.

Nàng biết rằng cái phút nghiêm trọng nhất đã đến, ở giọng nói xa xôi của Thụy :

- Mới hôm nào mà đã chóng quá !

Bỗng Hậu đứng lên một cách bất ngờ làm Thụy giật mình :

- Xin phép ông tôi về.

Nói xong, nàng cầm lấy quyển sách, nhẹ nhàng đi ra. Thụy yên lặng theo tiễn chân nàng đến cổng, vì chàng đã hiểu vì sao Hậu lại bỏ ra về đột ngột. Thụy thoáng thấy vẻ bối rối trên mặt Hậu, sự dửng dăng khi cánh

cửa sắt mở ra. Hậu nghiêng đầu chào Thụy, rồi lanh lẹ bước đi khiến Thụy ngỡ rằng Hậu sợ một câu nói từ giữa hai người sẽ làm vỡ mất sự hồi hộp đầy rây trong lòng nàng. Giở về, ngồi lại chỗ cũ, Thụy chầm thuốc lá, mơ mộng. Chàng vừa sống những giây phút không thuộc về trái đất, và vừa thấy trôi qua một giờ hiếm có, đẹp đẽ như sự lưu luyến đương làm run tay chàng...

VII

Lần này là lần đầu tiên, sau năm năm làm dâu, Hậu mới được mẹ chồng nàng gọi lại bàn một câu chuyện trong gia đình, câu chuyện hôn nhân của Thịnh. Hậu ngập ngừng bước xuống bậc thang gác, lòng lo sợ như người sắp sửa nghe tuyên một bản án. Nàng hồi hộp, nhủ thầm :

- May ra không phải việc của ta !

Không phải việc của Hậu thật. Mẹ chồng Hậu cho Hậu ngồi ngay bên cạnh, và thủng thẳng hỏi nàng :

- Có người đến hỏi em Thịnh đấy, ý mợ thế nào ?

Hậu tuy biết thừa rằng người đến hỏi Thịnh không ai ngoài Tuấn, nhưng cũng giả vờ ngạc nhiên thưa với mẹ chồng :

- Thưa mẹ ai đấy ạ.

- Cậu Tuấn gì đấy, hình như mợ cũng biết gia đình người ta kia mà ?

- Dạ, con biết qua thôi ạ, vì cậu Tuấn là anh cô Quyên, bạn học ngày trước của con.

Mẹ chồng Hậu nhìn Hậu rồi hỏi :

- Thế ý mợ thế nào ?

Hậu bối rối :

- Dạ... thưa mẹ, nếu cô Thịnh bằng lòng thì chắc là được !

- Chuyện ! Nó bằng lòng thì đã dĩ nhiên là được rồi. Tôi muốn hỏi mợ kia mà.

Hậu lưỡng lự :

- Đám ấy cũng là con nhà tử tế đấy ạ.

- Mợ có chắc như thế không ? Hay lại như các ông con khác thì thật là tội !

Đương lúc Hậu băn khoăn tìm một câu chuyện khác để phá tan cái yên lặng sắp sửa trùm lên hai người, thì mẹ chồng Hậu đã tiếp :

- Người ta hỏi con Thịnh thì hỏi, nhưng tôi nghĩ chưa nên gả vội.

Hậu giật mình nhìn mẹ chồng :

- Vâng. Nhưng mẹ cho cô Thịnh lấy chồng đi thì hơn. Cô Thịnh cũng đã lớn rồi.

- Nhà đơn người lắm. Quanh đi quần lại chỉ có mợ và nó. Để nó đi lấy chồng lúc này chưa tiện mấy.

Câu nói của mẹ chồng làm Hậu ròn rợn. Đó chẳng phải là một lời cam kết, chặt chẽ trói Hậu xuất đời vào gia cảnh thâm nghiêm hay sao ?

- Quanh đi quần lại chỉ có mợ và nó...

Nếu theo lời nói của mẹ chồng thì Hậu sẽ phải ở đây xuất đời, thờ phụng tận tụy một cái bóng già nua như một người ngồi cạnh một bệnh nhân gần hấp hối. Trong cái nhiệm vụ gay gắt ấy, tuổi xuân của Hậu sẽ tàn đi, và lúc nàng bước ra ngoài cái ngưỡng cửa gia đình chồng, Hậu chỉ còn là một người đàn bà già cỗi. Hậu thấy mình cần phải bênh vực hạnh phúc của Thịnh, như nàng đã từng bênh vực hạnh phúc của chính mình. Nàng không thể để sự vị kỷ của những người chung quanh được ngang nhiên như thế mãi. Hậu nhìn mẹ chồng, và đánh bạo :

- Thừa mẹ, còn nghĩ nên để cô Thịnh đi

lấy chồng thì hơn. Nhà ta tiếng thế cũng không đến nổi vắng lắm, còn...

Mẹ chồng Hậu cướp lấy lời nàng :

- Còn mơ ?

- Dạ, còn con và cháu Khánh.

Hậu thấy mẹ chồng bấu môi một cái khinh bỉ, rẻ rúng hết sức.

Lòng tự ái bị chạm, Hậu tiếp theo :

- Còn chúng con. Tiếng là không được mẹ chính thức nhận là người trong nhà hẳn, nhưng chúng con cũng đã từng chung sống với mẹ lâu năm. Như thế, lẽ nào, chúng con lại thờ ơ với bốn phận được ?

Nói dứt lời, Hậu thấy lòng mình đau đớn như có ai vừa đem hết những hờn oán để nhàu nhã nàng. Giá mẹ chồng nàng không ngồi ngay đấy, thì có lẽ Hậu đã khóc lên rồi.

- Không. Tôi chưa muốn cho con Thịnh lấy chồng vội.

Hậu nói chua chát :

- Thừa mẹ, cô Thịnh đã hai mươi tuổi rồi...

- Đến hai mươi ba, hai mươi bốn, hay hơn tuổi như thế nữa lấy chồng cũng chưa muộn. Ngày xưa, mãi đến gần ba mươi tôi mới lấy chồng cũng chẳng sao. Chỉ có các

mợ bây giờ mới bay nhảy sớm thế chứ !

Hậu tiếp theo, vì nàng không nén được mình nữa :

- Thừa mẹ giá dụ thời buổi này là thời buổi trước thì có lẽ con gái như cô Thịnh ở vậy trọn đời cũng được.

Mẹ chồng Hậu nhìn con dâu, rồi mạnh bạo kết luận :

- Nó chưa được lấy chồng, vì còn phải ở hầu tôi. Có thể thôi.

Hậu đã đứng dậy. Trước khi từ biệt mẹ chồng, Hậu còn lễ phép :

- Dạ, tùy ý mẹ.

Nói đoạn Hậu lên gác. Từng bậc thang một vượt qua một cách chậm rãi, làm Hậu trăn nhĩ đến đời mình từ nay sẽ hết cả hy vọng, hết cả tình yêu. Hậu gợi hình ảnh Thụy ra trong óc rồi lẩm bầm :

- Đúng như một giấc mộng !

Khi Hậu trở lên gác thì Thịnh đã ngồi trong chiếc ghế mây đợi nàng từ bao giờ. Thấy chị, Thịnh đứng dậy, hỏi bằng một giọng rất lo lắng :

- Mẹ vừa nói chuyện gì với chị đấy ?

-Chuyện nhà.

Hậu toan nói nữa, nhưng nàng chột nhận thấy vẻ mặt xanh xao, đôi mắt buồn bã của Thịnh, như người vừa ốm dậy.

- Em muốn nói với chị một chuyện, một chuyện cần lắm.

Hậu ngồi xuống đối diện với em, đoán chừng một sự gì khác lạ lắm sắp xảy ra. Hậu chắc Thịnh sẽ không nói đến chuyện nàng, nhưng sao Hậu vẫn lo ? Nàng băn khoăn, thao thức như mới phạm một lỗi nặng và sắp bị tố cáo trước mọi người. Hậu run run hỏi em :

- Cô muốn nói chuyện gì ? Nếu có phải là một chuyện buồn thì chúng mình chia với nhau.

- Vâng, em biết chị tử tế với em nên em mới nói. Em không muốn anh Tuấn...

Đến đây, Thịnh ngừng hẳn lại. Kỷ niệm ngày gặp Tuấn, trong khi sang Cao-Mên thăm mộ anh và vị hôn phu của nàng, sống lại ở lòng Thịnh. Nàng cảm thấy ngượng ngập, hình như đã bỏ xa một sự gì đẹp đẽ, đáng thờ phụng lắm. Thịnh yêu Tuấn chỉ vì Thịnh là đàn bà như mọi đàn bà. Nhưng, ở những phút nhớ đến người yêu xưa, nàng có cái cảm giác kỳ lạ là tình Tuấn đối với

nàng vô nghĩa, lạt lẽo bên cạnh một tấm tình xa xưa.

- Chắc chị biết từ ngày em gặp Tuấn, chúng em đã...

Hậu gật đầu, mắt không rời Thịnh. Thịnh tiếp :

- Chỉ có mình chị là hiểu em trong công chuyện này, còn ngoài ra, em đâu hết, cả với mẹ.

Hậu vẫn yên lặng, nghe Thịnh nói, nhưng lần này, nàng không chú ý đến lời Thịnh mấy nữa, vì những cảnh khác tự nhiên bật vẽ trong óc nàng. Đó là một buổi trưa có nắng, Thụy và nàng e lệ đi dưới những dàn cây xanh đậm. Và một buổi sáng nàng đến nhà Thụy... một buổi sáng mà đôi mắt của người chỉ quen nhìn cảnh lạnh lẽo ở đời như Hậu, chợt thấy đẹp như một bài thơ. Hậu còn nhớ rõ vẻ mặt say đắm của Thụy khi lần đầu, đôi bàn tay giao nhau... Như người ghi mãi hương vị của một bông hoa thơm ở lòng, Hậu say sưa trong cái cảm giác thanh thú luôn luôn phảng phất quanh người nàng, từ sau ngày nàng đi thăm mộ Bảo. Chiếc gương treo luôn luôn được thấy Hậu đứng trước trang điểm. Hậu trang điểm tỉ mỉ và cẩn thận, và riết róng như khi nàng chưa lấy chồng, như khi nàng còn là một người học trò của trường Đồng Khánh âm u ! Một sự khác lạ len vào cử chỉ và lời nói của nàng, rõ rệt đến nỗi một hôm, Thịnh đã phải khôi hài :

- Trông chị Hậu xinh như cô gái mười tám ấy !

Hậu cũng nhận thấy mình đẹp lên. Nhiều người con giai đi đường đã phải ngừng lại để ngắm nàng. Cả đến trong đám người quen, Hậu cũng thoáng nghe những lời ca tụng về sắc đẹp nàng nữa. Hậu kiêu ngạo tự nhiên như vẫn từng kiêu ngạo tự xưa nay bao nhiêu người đàn bà đẹp. Thoạt đầu, khi để ý đến Thụy, Hậu còn lo lắng giữ ý, nhưng dần dần, cuộc tình duyên giữa hai người đã trở thành với nàng như một thói quen.

Nàng bào chữa cho mình một cách khôn khéo :

- Có gì mà phải sợ ? Mình đã làm gì nên tội đâu !

Bây giờ nghe Thịnh nhắc lại sự gặp gỡ của nàng với Tuấn, Hậu liên tưởng đến Thụy và cảm thấy bối rối. Nàng thấy như có ai chạm đến tâm sự buồn bã của nàng làm nàng muốn kêu to lên cho đỡ khổ :

- Ta cũng đã chẳng như Thịnh hay sao ?

Nhưng nàng vội trấn tĩnh được ngay và đưa mắt dò nét mặt em chồng, trong khi Thịnh bình tĩnh tiếp :

- Có một lần, em nhớ rõ, Tuấn nói với em là chàng muốn một sự đính hôn êm đẹp. Em không đủ can đảm chối lời chàng, bởi em biết rằng một lời thoái thác lúc

ấy sẽ làm chàng khổ lắm. Em do dự... và chính vì sự do dự ấy, Tuấn tưởng em bằng lòng, đến hỏi em cách mấy hôm nay.

- Nhưng...

Hậu chỉ nói được một chữ «nhưng» gọn lỏn, rồi đứng im lặng nhìn em. Nàng rung mình trước người con gái sắt đá ấy, trước sự trung thành đến bất chấp cả tuổi xuân của đời.

- Em muốn chị nói hộ với anh Tuấn đừng hỏi em nữa, vì em không bằng lòng.

Câu nói rần rỏi của Thịnh làm Hậu chột hiệu. Cũng như nàng, Thịnh vẫn yêu nhưng vẫn sợ. Ngày xưa, đã hơn một lần, nàng là vợ chưa cưới của Minh, sau này, sau này nàng vẫn muốn là người vợ chưa cưới của Minh mãi. Vì sao ? Vì sao thì Hậu đã hiểu rõ, và chính hoàn cảnh của nàng là một câu đáp rõ ràng hơn hết.

Suy nghĩ một lát, nàng nhìn em chồng lưỡng lự :

- Nhưng cô... cũng không có ác cảm lắm với anh Tuấn kia mà ! Cô muốn tôi nói thì tôi nói thế nào được ? Chẳng lẽ tôi lại bảo với người ta rằng cô không... bằng lòng ?

Má Thịnh phơn phớt đỏ, nàng nói rất khê :

- Chị cứ bảo hộ với Tuấn là em không muốn lấy chồng, có thể thôi !

Một phút yên lặng Hậu đã biết rõ rằng Thịnh yêu Tuấn, nhưng không muốn lấy Tuấn vì nàng nuôi sẵn trong bao lâu nay cái kỳ vọng được chung thủy với một tình thứ nhất. Nàng hỏi Thịnh :

- Cô đã bằng lòng người ta, sao cô lại còn từ chối ?

Thịnh ngạc nhiên nhìn Hậu, đôi mắt nàng mở to ra vì sự bất ngờ lẫn tức giận :

- Đến chị mà còn hỏi thế nữa ! Vì sao ! Vì sao thì chị đã biết !

- Tôi biết và rất rõ nữa. Nhưng tôi không hiểu...

Sau câu nói của Hậu, Thịnh đứng dậy, toan đi ra ngoài, thì Hậu giữ nàng lại. Hậu ôn tồn :

- Cô nóng quá. Cô nghe tôi đã nào ! Sao tôi không biết rằng đời chúng ta giống nhau, cô và tôi mỗi người cùng chịu một hoàn cảnh đau khổ.

Thấy Thịnh dịu lại, Hậu tiếp :

- Nhưng đau khổ với sự lập cuộc đời là hai chuyện khác nhau. Không một người mẹ, người vợ nào lại quên được cái tang đau đớn trọn đời mình..

- Không quên được, nghĩa là phải lập gia-đình ?

Thấy Thịnh chưa chát mai mả mình, Hậu nổi lòng công phần, tiếp theo :

- Vì cuộc đời... là cuộc đời, là sự tuần tự thay đổi những lớp hoàn cảnh ta sống. Người ta vẫn có thể không quên được, nhưng cũng vẫn có quyền thay đổi đời mình, thí dụ...

- Thí dụ như đi lấy chồng ? Thí dụ như chị Hậu tái giá ?

- Phải, tái giá.

Thịnh đứng dậy nhìn thẳng vào mặt Hậu, gay gắt :

- À ra chị là vợ anh Bảo ! Mẹ nói thế mà đúng !

- Chính tôi là vợ anh Bảo, và chính tôi khuyên cô không nên để cuộc đời tiêu mòn, giá lạnh vô ích bên nắm mộ vô giác, không phải tôi khuyên cô xóa hết những kỷ niệm, nhưng là làm trọn sự mong ước của người đã khuất : lập lại cuộc đời.

Toàn thân Hậu run lên, vì sự cảm động, sự đau khổ lúc ấy đầy ngập trong lòng nàng. Trái lại, Thịnh vẫn kiêu ngạo, bình tĩnh, đứng dậy bảo chị :

- Đủ lắm rồi, chị ạ. Tôi thấy rằng không nên tin ai hết, ngoài sự tin ở mình. Chào chị !

Nghe tiếng cửa đóng mạnh, thốt nhiên, Hậu ngửa mình ra thành ghế, nước mắt ràn rụa trong chiếc khăn tay. Ngay lúc ấy, Khánh ở đâu chạy vào đưa cho nàng phong thư với nét chữ cứng cáp của Thụy :

Trong thành phố, ngày... tháng... năm...

Em Hậu,

Về câu chuyện chúng ta bàn với nhau hôm trước, chị Thanh đã biểu đồng ý. Chị Thanh muốn em lại nhà chơi. Anh thành thực mong đó là bước đầu một cảnh đời quang đặng, một sự xum họp mà em và anh đều có quyền nhận. Anh tin chắc chả có gì bận đến nỗi em không lại được. Chúc em vui vẻ.

Thụy

VIII

Mẹ chồng Hậu đặt tay lên trán con dâu, rồi hỏi :

- Mợ thấy trong mình thế nào ?

Hậu đáp, giọng mệt nhọc :

- Thừa mẹ, cũng đã đỡ ạ.

Hậu chỉ nó được có thế rồi im lặng. Nhìn nét mặt buồn bã của mẹ chồng, Hậu quay mặt đi, thở giải kín đáo. Đến hai tháng nay nhà Hậu trở nên vắng vẻ, vì Thịnh đã xin đổi đi Huế, nhân dịp ấy để tránh một cuộc nhân duyên nàng không mong thực hiện. Sự cô quạnh trong gia đình dần dần làm Hậu và mẹ chồng nàng trở nên thân thiện, không khí đè nén xưa kia đổi thành hiền hòa. Không một việc gì trong nhà, mẹ chồng Hậu không phải hỏi đến nàng. Trong sự góp bóng và chung lời ấy, những cảnh đôi co, gay gắt đã biến đi nhường chỗ cho một môi tình êm ái khác.

Hậu phải thôi dạy học vì lẽ trên. Hôm ngỏ ý ấy với Thảo, Hậu cảm thấy một sự buồn bã tương tự như biệt ly, Hậu cảm thấy đời nàng từ nay không còn gì nữa, hạnh phúc, ái tình, phấn đấu. Hậu sẽ sống bên một bốn phận, trong lúc ngày tháng đem đến một buổi chiều tàn úa của kiếp người. Nàng thấy mình xa Thụy quả, một

khi nàng gần lại gia đình. Ngoài cửa nhà Hậu, ánh xuân reo trong một cảnh đời náo nức, và ngoài cửa nhà Hậu, bao nhiêu người vào trạc tuổi nàng đã tìm thấy cái xu hướng tốt đẹp cho mình.

Những cuộc gặp gỡ giữa Hậu và Thụy trở nên thưa đi và khó khăn. Nhưng sự ngừng đoạn ấy, trái lại, không làm cho Hậu quên Thụy mà càng ngày hai người càng yêu nhau.

Thịnh thì ở mãi trong Huế. Người con gái kiêu kỳ kia đã hăng hái nghe theo tiếng gọi của kỷ niệm và đành lòng giam hãm cuộc đời mình còn có thể rất sáng đẹp lại. Nhiều lần Hậu phải băn khoăn về sự trung thành quá đáng của em chồng, và kết luận, nàng cho đó là lòng tự ái bất buộc người ta không được trái với lời thề. Hậu có thể như Thịnh được, hơn Thịnh nữa, nhưng nàng đã không muốn như thế. Không muốn như thế, vì Hậu chỉ là một người đàn bà như bao nhiêu người đàn bà, những tấm lòng nhiều băn khoăn nhất, nhiều âu yếm nhất. Tuy Hậu chưa nhận hẳn lời Thụy là sẽ lấy chàng, khi nào nàng có thể tính tới chuyện ấy. Sự dùng dằng đẹp đẽ của nàng chẳng đã là một nỗi mong ước thầm kín rồi sao ?

Mấy hôm nay, Hậu bị cảm. Mẹ chồng nàng lộ vẻ lo lắng vì không còn ai cáng đáng nổi công việc nhà,

ngoài Hậu. Tuy chỉ bị một xoàng, Hậu cũng xin phép mẹ chồng vào nằm trong nhà thương là nơi, theo Hậu, tiện cho nàng xa lánh cảnh tầm thường hằng ngày quen biết trong ít lâu. Ở đấy, may ra nàng gặp lại các bạn, gặp lại Thụy.

Mẹ chồng Hậu, ngồi trên giường nàng nằm, kể những câu chuyện không quan trọng lắm, sau câu hỏi thăm trên kia. Khi bà đã ra về, Hậu vui mừng như người thoát được ra ngoài một sự phiền phức lớn. Nàng nằm ngay ngắn lại, xếp những các thức dùng vào việc thuốc thang bừa bãi trên giường cho có thứ tự. Đưa mắt nhìn đồng hồ, Hậu bỗng thấy lo sợ một cách thanh thú, cái lo sợ nàng đã được hưởng một lần rồi, khi Thụy mới gặp nàng lần đầu.

Nắng bên ngoài diu diu, vì là thời tiết về cuối tháng hai. Những bóng lá thay đổi nhau trên nền chiếc chăn trắng mượt của Hậu, khiến da nàng thêm xanh, một màu xanh nhuận diễm. Sự vật bên ngoài đắm đuối trong một nỗi chờ đón thanh tao.

Hậu nhắm mắt lại, vì đột nhiên nàng mơ thấy nét mặt Thụy. Nàng tưởng tượng một bàn tay nào đấy đặt trên trán nàng, trên má nàng, với cái xúc động thấm thía của hai thứ cảm giác giao nhau...

Hậu liên miên mơ tưởng như thế, cho đến lúc bên ngoài có tiếng giày đi lại và tiếng gõ cửa. Hậu đưa tay lên ngực, và nói một giọng run run :

- Cứ vào !

Nói xong nàng nhắm mắt lại. Đến hơn hai phút Hậu chỉ nghe thấy tiếng mình thở và hình như có người đương đứng cạnh nàng.

Mãi khi thu hết can đảm mở mắt ra, nàng giật mình :

- Kìa Khánh ! Con vào lúc nào đấy !

Khánh ngây thơ nhìn mẹ :

- Con vào đây, lúc mẹ đang ngủ. Sao mẹ có vẻ lo sợ thế ?

Hậu bối rối, nói chữa :

- Không, mẹ biết con vào, nên mẹ giả vờ ngủ để trêu con.

Nhưng kỳ thực, Hậu đã mừng vội quá. Giữa lúc Hậu đang chờ đợi một người khác thì con nàng vào. Nàng mỉm cười nhìn con, rồi hỏi :

- Con vào có một mình thôi à ?

- Vâng, vì con nhớ mẹ quá.

Nói xong, Khánh chạy ôm lấy mẹ, hôn vào má nàng. Trước sự âu yếm của con, Hậu thấy lòng dịu lại. Nàng nghiệm ra rằng, cứ mỗi lần nàng nghĩ đến sự gì tốt đẹp khác ngoài tình yêu con, thì bao giờ nàng cũng phải bận vì sự đến độ ngọt của Khánh. Sự bày đặt ngẫu nhiên ấy có cái ý nghĩa mâu nhiệm là kéo nàng lại với bốn phận thiêng liêng. Khánh phụng má, hỏi mẹ :

- Mẹ ạ. Ở trường, con hay bị chúng chế lăm ! Chúng bảo...

Hậu, vuốt tóc con, hỏi :

- Chúng bảo thế nào ?

- Con chả nói, mẹ đánh con.

- Cứ nói, mẹ yêu con thế này cơ mà.

Nói xong, nàng lại hôn con. Khánh ngần ngừ một lát, tiếp :

- Chúng bảo mẹ sắp... lấy chồng.

Hậu giật mình, nhìn con, nét mặt lộ vẻ bối rối :

- Láo nào !

Thấy Khánh bị quát, không vui, nàng lại dịu giọng :

- Chúng nó trêu con đấy ! Con đừng tin.

Khánh nũng nịu :

- Nhưng nhớ mợ lấy chồng, thì con ở với ai ?

Hậu cảm động, ứa nước mắt ôm lấy con :

- Không, mợ không lấy ai cả. Mợ ở với con mãi, đến bao giờ...

Nàng chớp mắt rồi tiếp :

- ... Đến bao giờ mợ chết !

Khánh thấy mẹ khóc cũng khóc theo. Khánh đưa tay rẽ hộ những làn tóc rối trên má mẹ ra hai bên, rồi nũng nịu :

- Mợ đừng khóc nữa nhé.

Hậu lau nước mắt cho mình, cho cả con rồi hỏi :

- Con đã về qua nhà chưa ?

Khánh lắc đầu :

- Con ở trường ra, lại đây với mẹ ngay. Mẹ có muốn ngủ thì để con về.

Nếu như mọi lần thì Hậu đã để Khánh về, nhưng lần này nàng muốn con ở lại, vì nàng cần phải giữ Khánh, lúc Thụy sắp đến thăm nàng.

Có tiếng gõ cửa lần thứ hai, và lần này là Thụy. Thụy thấy Khánh đứng bên Hậu, thấy hai người có vẻ âu yếm nhau lắm, thì ngạc nhiên. Hậu sẽ nhìn Thụy, mỉm cười, rồi bảo Khánh :

- Con kéo ghế mời ông ngồi đi.

Khánh ngoan ngoãn làm theo, rồi chạy lại ghé vào tai Hậu :

«Có phải ông thầy thuốc đấy không mẹ ?»

Hậu gật đầu, nhìn con rồi nhìn Thụy :

«Cháu nó hỏi ông có phải là ông thầy thuốc không đấy ?»

Thụy vỗ Khánh lại gần, cười :

- Sao em lại biết giỏi thế !

- Vì chỉ có thầy thuốc mới vào đây thôi.

- Người ngoài không vào được à ?

Khánh phùng má, như người biện thuyết một cách nghiêm trọng :

- Chỉ bà và cháu là được vào đây thôi.

Thụy cười ;

- Nhưng giá tôi là thầy thuốc thì sao.

Khánh nhìn mẹ, hỏi :

- Không là thầy thuốc thì không được vào đây phải không mẹ ?

Hậu nhìn con, âu yếm.

- Nhưng ông ấy là ông thầy thuốc kia mà !

Nói xong, nàng đưa mắt nhìn Thụy, thì đã thấy Thụy đang nhìn mình, Thụy tiến lại bên Hậu, cầm lấy tay nàng, nói khẽ :

- Em mệt lắm à ?

Hậu không rút tay ra, nhưng đưa mắt nhìn Khánh. Nàng thấy sự tin tưởng ngây thơ rằng Thụy là thầy

thuốc của Khánh, đã giúp hai người được gần nhau một cách tiện lợi. Nàng đáp Thụy :

- Cũng hơi mệt.

Hậu muốn tránh tiếng «em» mà mọi ngày nàng vẫn dùng để nói với Thụy. Thụy kéo chiếc ghế lại gần giường Hậu nằm, trong khi Khánh lảng vảng ra ngoài. Thụy nói :

- Anh nghe em mệt, muốn lại thăm nhưng sợ người ngoài biết. Mãi đến khi được em cho biết nằm ở đây, anh mới chắc dạ. Em mệt thế nào ?

Hậu lắc đầu, tỏ ý bảo bệnh này không nặng lắm như Thụy tưởng. Hậu muốn mọi câu đối đáp của nàng sẽ bình thản, nhưng chính ra trong lòng nàng, đương dậy lên tất cả những nỗi vui sướng. Thụy lại thăm nàng ! Như thế, ân tình giữa hai người đã chẳng là hiển nhiên đó ư ?

Hai cặp mắt gặp nhau. Một phút yên lặng tuyệt đẹp. Bỗng Thụy ngạc nhiên :

- Hậu khóc à em ? Sao em khóc ?

Hậu không lau nước mắt, để mặc nó chảy tràn xuống má. Nàng im lặng.

- Sao em khóc, hay là anh...

Hậu lắc đầu. Một lúc sau, nàng mới nói được :

- Em sợ rằng tình của chúng ta sẽ bị cản trở.

Thụy giật mình, như có người vừa báo với chàng một tin dữ.

- Sao em biết ?

- Vì... em biết. Mà một khi em đã nói ra, thì sự dự đoán kia không phải là sai hẳn.

Thụy khuyên nàng ân cần, vì chàng ngờ là Hậu bị mệt :

- Em đừng nên nghĩ nhiều. Em chỉ nên uống thuốc cho chóng khỏi, và tin rằng đầu sau này có xảy ra sự gì, anh vẫn ở bên em.

- Em biết lòng anh lắm. Nhưng có những sự cản trở vô hình, mà nghị lực của người ta không thể chống đỡ được. Không bao giờ anh thay lòng, không bao giờ, em tin như thế, nhưng...

Thụy nắm lấy tay Hậu, lưỡng lự :

- Nhưng em vẫn nghi ngờ ?

Hậu đã trở lại mạnh bạo :

- Nếu em nghi ngờ thì em lại đã chẳng nói. Bao lâu nay, em dè dặt không dám trả lời anh cũng vì em nghĩ đến sự cản trở ấy. Lòng yêu chưa đủ, sự che chở chưa đủ, ái tình còn cần đề ý đến sự sắp đặt của hoàn cảnh mà em muốn tin là Số mệnh.

Hậu thấy mắt Thụy nhìn đăm đăm. Làn mắt chàng ngụ cả nghĩa đau khổ lẫn vui sướng. Chàng hỏi Hậu :

- Như thế, em còn phải buồn gì nữa ? Số mệnh là ý muốn của người, mà người đã «muốn là được».

Hậu cười một tiếng cười chua chát, nhìn bạn :

- Anh quên rằng bên câu châm ngôn, «muốn là được» còn một câu ngạn ngữ khác, và câu này đúng hơn nhiều...

- Nhưng không có sự gì cản trở anh được. Anh tin như thế.

- Em cũng tha thiết tin như thế, và cũng vì em tin như thế, nên em muốn...

Tay Hậu đã đặt lên tay Thụy từ lúc nào, trong khi nàng tiếp :

- Em muốn anh cố mà quên em đi. Anh quên em là cách hay hơn hết !

- Không bao giờ anh muốn quên em hết, vì...

- Vì anh sợ em đau khổ ? Anh ạ, chính lúc em vui xướng thấy mặt anh, là lúc em đau khổ nhất. Em thấy anh đến với em, đầy lòng tin tưởng, em lại nghĩ đến cái thất vọng anh sẽ phải chịu sau này.

Thụy ngồi im lặng, tay chống cằm, suy nghĩ. Hậu tiếp:

- Ai chả muốn, nhất là những người như em, một cảnh đời êm ái, để sỏa hảnh những cái không may mắn đã xảy ra. Gặp anh, em có cái cảm giác như gặp một tấm lòng chung thủy, một người bạn của trọn đời. Em yêu anh vì em là đàn bà yếu ớt, em là hạng người cần phải được âu yếm, nâng niu. Nhưng cái nó vượt lên tình yêu hết sức đẹp đẽ, tha thiết của chúng ta, và là một trở lực mạnh nhất, cái ấy là gia-đình, là bổn phận ! Anh bảo em còn vui sao được, nếu trên cái tuổi đáng lý còn được hưởng nhiều của em, chồng lên hai cái nhiệm vụ to tát ấy ?

Thụy không đáp. Chàng im lặng ghé lại gần Hậu :

- Mặc dầu, em nên tin anh mãi. Chỉ có tin tưởng thật đầy đủ mới làm cho người xung xướng. Em nên tin!

- Vâng em cố tin, và em yêu anh mãi.

Cánh tay Hậu quàng lên vai Thụy, và cả hai người cùng say sưa trong một cảm giác vô cùng đê mê vì đau khổ !

Có tiếng Khánh gọi mẹ. Thụy đứng ngay giây, đón Khánh chạy lại với chàng. Khánh đưa mắt nhìn mẹ, như có ý hỏi về bệnh trạng của nàng. Thụy biết ý, nói trước :

- Thầy thuốc xem bệnh rồi. Thầy thuốc bảo vài hôm nữa là khỏi.

Khánh ôm lấy mẹ, vừa hôn vừa nói :

- Mẹ sắp khỏi rồi mẹ ạ, thầy thuốc bảo thế đấy !

Hậu ôm con và lần này hôn Khánh thật mạnh. Trước cảnh âu yếm ấy, Thụy sẽ cúi đầu, yên lặng. Chàng đã được thấy qua cái dáng điệu lưu luyến của hai mẹ con Hậu, một ý nghĩa khác, đầy đủ và thâm thúy hơn cả những cái gì đầy đủ và thâm thúy ở đời. Chàng tưởng như nghe chính Hậu nói :

- Đây anh xem, một trong hai cái cản trở lớn nhất cho đời ta

IX

Cách đây tám năm...

Một buổi trưa, trên sân ga Hanoi, Hậu đứng lẫn trong đám hành khách, đón chuyến tàu đưa Khánh ở Sầm-Sơn về.

Một buổi trưa phẳng phất như buổi trưa năm trước, cũng với nắng ấy, trời ấy, nhưng lòng Hậu đã khác rồi. Hậu chỉ nhớ rằng ngày xưa, đã có lần nàng trở lại Hanoi vào một ngày tương tự, và ngày ấy, theo định luật, đã mất hẳn trong cuộc đời.

Hậu đã vượt qua một bậc khó khăn nhất : một cảnh làm dâu. Bây giờ nàng là người mẹ, hạng người mà nhiệm vụ to tát phải được đặt lên trên lòng ao ước, lên trên cả cuộc đời. Đó là sự hy sinh đã trở thành Lý-tưởng,

Đương lúc Hậu nghĩ ngợi vợ vẫn thì có tiếng ai gọi tên nàng phía sau lưng. Hậu giật mình quay lại và nhận ra là Thụy. Vì bao nhiêu lâu hai người không gặp nhau, nên Hậu thấy chàng đổi khác.

Hậu bối rối :

- Ông Thụy !

Thụy mỉm cười, nhìn Hậu :

- Bà đi đón tàu ?

Hậu lễ phép đáp lại :

- Vâng, tôi đón cháu.

Nói được đến thế, rồi Hậu lại im lặng. Khi Hậu nhìn lên thì nàng thấy Thụy vẫn chăm chăm nhìn nàng.

- Hình như...

Hậu chữa ngay lại :

- Ông được mấy cháu rồi ?

Thụy buồn bã, nhưng gượng mỉm cười :

- Mới có một ạ.

Ngay lúc ấy, tiến lại phía hai người, một thiếu phụ trạc ngoài 20 tuổi, đẹp đẽ trong chiếc áo màu cánh sen, bên cạnh một thằng nhỏ mũm mĩm. Thụy giới thiệu :

- Nhà tôi và cháu.

Hậu nghiêng đầu chào, và tự nhiên, nàng cảm thấy một nỗi buồn thấm thía. Nàng nghe thoảng như có tiếng Thụy hỏi :

- Còn bà vẫn...

Hậu không đáp, đưa mắt nhìn ra phía trước...

Bỗng có tiếng còi nổi, rồi chuyên tàu nàg đón từ từ vào sân ga. Khánh, đưa đầu ra ngoài khung cửa, thấy mẹ vậy rồi rít :

- Mợ ! Mợ !

Hậu chạy lại ôm lấy con, trong lúc mắt màng rớm lệ :

- Mợ ! Sao mợ buồn thế ! Mợ mệt à ?

Hậu bảo con :

- Ta về mau kéo bà đợi, con ạ.

Hậu và Khánh rảo bước ra sân ga, trong khi Thụy đưa mắt nhìn theo, buồn bã...